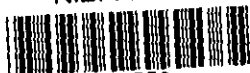

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९९७

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1997

NIEPA DC

D10553

- 54792

310

MATHS

LIBRARY & DOCUMENTATION Section
National Institute of Educational
Planning and Administration,
17-B, Sri Aurobindo Marg,

New Delhi-110016

D-10553

DOC. No. ....

Date .....

16-02-2000

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
महाराष्ट्र शासन, मुंबई
यांचेकडून सदिक्छेसह

With compliments from
The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

“महाराष्ट्राच्याची संक्षिप्त सांख्यिकी” ही पुस्तिका १९९७ या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आली असून, या मालिकेतील हा सदनीसावा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक आणि आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी देण्यासाठी सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती देण्याच्या तत्वात पुस्तिकेत काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी देण्यात आली आहे.

२. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबत काही निवडक निर्देशांकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारचे विविध विभाग, तसेच निम्नसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल आभारी आहे.

४. ही पुस्तिका महाराष्ट्राच्या माहितीकरिता संदर्भ म्हणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

भा. मा. नगराळे,
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
मुंबई.

मुंबई :

दिनांक १-२-१९९९

PREFACE

This issue of " Handbook of Basic Statistics of Maharashtra " for the year 1997 is the thirty-seventh in the series. The main object of this booklet is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In attempting to give up-to-date information, provisional figures have been presented, in respect of some items in this issue.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with that of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on trends of some socio-economic selected indicators are presented at the end of this booklet.

3. The co-operation extended by different departments of the State Government, Central Government and autonomous Organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

4. The booklet, it is hoped, will be useful as a ready reference.

B. M. NAGRALE,
Director of Economics & Statistics,
Mumbai.

Mumbai :

Dated 1-2-1999.

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, १९९७

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1997

[वर्ष ३७]

अनुक्रमणिका/CONTENTS

[Vol. XXXVII]

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टेभेगत महाराष्ट्र—		Maharashtra State at a glance—
(i) सामान्य माहिती	1	General information.
(ii) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1. हवामान		Climate
1.1. विवडक केंद्रीतील कमाल व किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature rainy days and annual rainfall at selected centres.
2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		Area and Population
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Males, females and households in each district.
2.2. ग्रिह्वावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या ..	14	Rural and urban population in each district.
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	18	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय बदलतार.	20	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या—गटानुसार नागरी लोकसंख्या.	21	Urban population by size-class of towns
2.7. वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	22	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एव लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले.	28	Cities/Urban Agglomerations (UAs with population of 1,00,000 or above
2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	31	Classification of workers and non-workers.
2.10. काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण.	32	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अस्मृचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या.	34	Population of scheduled castes and scheduled tribes
2.12. प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या.	36	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.13. वयानुसार लोकसंख्या	38	Population according to age groups.
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	40	Population by religion.
2.15. २००१ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या.	41	Annual estimates of population up to 2001.
2.16. स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष.	42	Migrants by sex and reason for Migration.
2.17. पूर्वीच्या राष्ट्रांच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष.	43	Migrants by sex and place of last residence.
2.18. प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची संख्या.	47	Households and household population by languages mainly spoken.
3. शेती		Agriculture
3.1. जमिनीचा वापर ..	48	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	49	Districtwise break-up of cultivable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	51	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	52	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक ..	60	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती	62	Progress under soil conservation and land development.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप ..	63	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे ..	64	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीजपुरवठा ..	65	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण बहिष्कृत धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र.	67	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या.	68	Number of Irrigation projects completed in State sector.
3.12. निमित्त सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र.	69	Irrigation potential created and actual irrigated area.
3.13. शासनाचे कार्यन्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प.	70	Government hydro projects commissioned.
4. पशुसंवर्धन		Animal Husbandry
4.1. पशुधन ..	71	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन ..	74	Livestock population in each district.

विषय	पृष्ठ Page	Subject
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	76	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. शसकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाला-पार्कत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण.	78	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दुग्ध शीतकरण केंद्रे.	79	Milk products and milk chilling centres
5. मत्स्यव्यवसाय		<i>Fisheries</i>
5.1. विविध खारवण आकारात झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे.	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
5.3. मसळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	83	Varietywise marine fish production.
5.4. मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)	85	Disposition of fish catch (Marine and Inland).
6. वने		<i>Forests</i>
6.1. वनभ्यात क्षेत्राचे वर्गीकरण	86	Classification of forest area.
6.2. मूख्य आणि गौण वनोत्पादन	87	Production of major and minor forest product.
7. उद्योग आणि खाणकाम		<i>Industry and Mining</i>
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	88	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. करखने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	89	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	91	Working factories and average daily employment in each district.
7.4. महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	93	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
7.5. कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	95	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद ..	96	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	97	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. खनिज उत्पादन ..	98	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन ..	99	Industrial production.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
8. वीज		<i>Electricity</i>
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	100	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी	101	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		<i>Joint Stock Companies</i>
9.1. ३१ मार्च १९९६ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था.	103	Number of joint stock companies as on 31st March 1996.
10. बँका		<i>Banks</i>
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या.	105	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		<i>Co-operation</i>
11.1. संस्था, सामासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाक दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल.	107	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन व दळणवळण		<i>Transport and Communications</i>
12.1. रस्त्यांची लांबी	108	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण	109	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी.	110	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने	111	Motor vehicles in operation.
12.5. महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने	112	Transport and non-transport vehicles in Maharashtra State.
12.6. व्यावसायिक व बिगर व्यावसायिक वाहन चालकांचे परवाने.	113	Professional and non-professional driving licences.
12.7. लोहमार्गाची लांबी	114	Railway route length.
12.8. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या.	115	Number of post offices and telegraph offices in Maharashtra State.
13. जहाज वाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	116	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोदचा आणि बंदरे घेथून हलविलेला माल.	117	Cargo handled at the docks and bounders in Mumbai Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल.	118	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	119	Passenger traffic at the minor ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		
<i>Inland Trade</i>		
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर जालेला व्यापार.	120	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		
<i>Education</i>		
15.1.A शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण १९९४-९५.	122	Institutions and enrolment by type of education 1994-95.
15.1.F ,, ,, १९९५-९६.	125	,, 1995-96.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण	128	Primary and secondary education in each district.
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व शिक्षणार्थींच्या मंजूर जागा.	130	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and seats sanctioned in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल.	131	Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकारू उमेदवारांची वर्गीवारी.	132	Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या.	133	Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यातील प्रवेशक्षमता.	134	Technical and vocational institute according to type of syllabus in Maharashtra and their intake capacity.
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिक्षणाच्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यातील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता.	136	Number of Government and non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.
16. जीवनविषयक आकडेवारी		
<i>Vital Statistics</i>		
16.1.A रिरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन वरणाच्या जिल्हावार संख्या १९९५-९६.	137	Districtwise number of persons using various family planning methods 1995-96.
16.1.B ,, ,, १९९६-९७.	138	,, 1996-97.
16.2. महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर.	139	Birth, Death and infant mortality rates by Sample registration system in Maharashtra.
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा.	142	Medical facilities available in Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
17. पोलिस आणि गुन्हे		
17.1. पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या	143	<i>Police and Crimes</i> Police stations and police force.
17.2. इंडियन पिनल कोडच्या कोडच्या सारिले दंडलयात गुन्हे (गुन्हांचे प्रथम धरून).	144	Cognizable offences (including attempts under Indian Penal Code).
18. कारागृहे		
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	145	<i>Prisons</i> Number of prisons and convicts.
19. घरबांधणी		
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गीकारी	146	<i>Housing</i> Classification of houses according to use
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	148	Distribution of households according to rooms occupied.
19.3. घरांचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	150	Distribution of households by predominant material used for roof and wall of house.
19.4. बेघर व संस्थांत रहाणारे लोक	154	Houseless and institutional population.
19.5. खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	156	Households by number of rooms occupied
20. स्थानिक संस्था		
20.1. ग्रामपंचायतीची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च.	160	<i>Local Bodies</i> Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची संस्था.	161	Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.3. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च.	164	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporation
20.4. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	166	Income and expenditure of Zilla Parishads.
20.5. प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या	168	Local Bodies by types.
21. सार्वत्रिक निवडणुका		
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल	169	<i>General Elections</i> Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण	170	Candidates according to party affiliations.
22. किंमत निर्देशांक		
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	171	<i>Price Indices</i> All India wholesale price index numbers (New Series).
22.2. कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	174	Consumer price index numbers for working class (New Series).

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनानवयक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक	176	Consumer price Index numbers for selected essential items for Rural Maharashtra.
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवना-वयक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक.	177	Consumer price Index numbers for selected essential items for urban Maharashtra.
22.5. शहरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता निवमतीचे निर्देशांक.	178	Consumer price Index numbers for urban non-manual employees.
22.6. महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता दिवसतीचे निर्देशांक.	179	Consumer price Index numbers for agricultural labourers in Maharashtra.
23. रोजगार		<i>Employment</i>
23.1. शैक्षणिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शैक्षणिकतिरिक्त) वर्गीकरण.	180	Industrial classification of persons at work other than cultivators.
23.2. व्यवसायी व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	181	Occupational classification of persons at work other than cultivators.
23.3. गवाराजनेसंबंधीची माहिती	182	Employment exchange statistics.
23.4A. राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी	183	State Government and Semi Government employees.
23.4B. शैक्षणिक सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी.	184	Class and Social groupwise State Government and Semi Government employees.
23.5. सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	185	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	187	Employment under Shops and commercial Establishments Act.
23.7. रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात श्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व तांदरील खर्च.	188	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
24. छापखाने व प्रकाराने		<i>Presses and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके व नियतकालिके.	189	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची आठवी पंचवर्षिक योजना.-वर्ष-निहाय व उप क्षेत्र निहाय निवृत्तव्यय आणि खर्च.	190	Eight Five-Year Plan of Maharashtra Yearwise and sub-section outlay and expenditure.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महसुली जमा	192	Revenue receipts of the State.
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	198	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण	209	Analysis of State Government Budget.

विषय	पृष्ठ Page	Subject
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	211	State income at current and constant prices.
28. संकीर्ण		<i>Miscellaneous</i>
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	212	Regulated markets.
28.2.A. महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती	216	Life Insurance in Maharashtra.
28.2.B. महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	217	Gross direct Premium written in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाचे मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या.	218	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	219	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन.	220	Production of crude oil in Maharashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर.	221	Reserves, gross production and utilisation of natural gas in Maharashtra State.
28.7. द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरेगुती ग्राहक.	222	LPG domestic customers in Maharashtra.
29. निवडक निर्देशांकांचा कल		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	224	Agriculture.
29.2. पशुधन व कुक्कुट	228	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खानकाम	230	Industry and mining.
29.4. वीज	232	Electricity.
29.5. सहकार	234	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	236	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	238	Education.
29.8. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	240	All India wholesale price Index numbers (New Series).
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	242	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न (सुधारित मालिका)	244	State Income (Revised Series).

दृष्टिकोणत महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE
(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दौर्गोलिक स्थान-- उत्तर अक्षांश .. पूर्व रेखांश ..	.. .. 16.4 to 22.1 .. 72.6 to 80.9	Location-- North latitude (degrees). East longitude (degrees).
2	विभाग ..	.. 6	Number of Divisions.
3	जिल्हे ..	.. 31	Number of Districts.
4	तालुके ..	.. 325	Number of Talukas.
5	गहरे व शहर संकुले†] ..	.. 336	Number of City and town units/UAs.†
6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे (अनुक्रमांक ५ मध्ये दर्शविलेल्या शहरांपैकी).†	33	Number of cities having population more than one lakh (out of towns against Serial No. 5).†
7	बेडी-- (१९९६-९७)* वस्ती असलेली .. वस्ती नसलेली ..	.. .. 41,251 .. 2,163	Number of Villages Inhabited. Un-inhabited.
8	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर)	.. 3,07,713	Area (in Square Kilometres)
9	किनाऱ्याची लांबी (किलोमीटर)	.. 720	Length of the Coast-Line (Kilometres).

टोप.- (१) अनुक्रमांक ८ ह्या बाबीची माहिती सर्व्हेअर जनरल, भारत सरकार, यांच्या-नुसार आहे.

(२) †१९९१ जनगणनेवर आधारित.

(३) शहर संकुल==ह्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

Information against item 8 is according to Surveyor General, Govt. of India.

†1991 Population Census.

UA = Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns.

(४) *अंदाजित लोकसंख्या

*Estimated Population.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maha- rashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
लोकसंख्या (१९९१ ची जनगणना)							
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	हजारांत	48,396	6,28,692*	7.7	Thousand	(a) Rural population.
	(आ) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	61.31	74.29	..	Percentage	(b) Percentage of rural population to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	हजारांत	30,541	2,17,611*	14.0	Thousand	(a) Urban population.
	(आ) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	शेकडेवारी	38.69	25.71	..	Percentage	(b) Percentage of urban population to total population.
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या	हजारांत	15,344	1,52,009	10.1	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	..	9,259	1,11,591	8.3	Do.	(i) Rural.
	(२) नागरी	..	6,085	40,418	15.1	Do.	(ii) Urban.
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या	..	78,937	8,46,303*	9.3	Do.	(a) Total population
	(१) पुरुष	..	40,826	4,39,230*	9.3	Do.	(i) Males.
	(२) स्त्रिया	..	38,112	4,07,072*	9.4	Do.	(ii) Females.
1.5	(अ) अनुसूचित जाती व बौद्ध यांची लोकसंख्या.	..	8,758	1,38,223††	6.3	Do.	(a) Population of scheduled castes and Buddhist
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	शेकडेवारी	11.1	16.5††	..	Percentage	(b) Percentage of above population to total population
1.6	(अ) अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या	हजारांत	7,318	67,758††	10.8	Thousand	(a) Population of Scheduled tribes.
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	9.3	8.1††	..	Percentage	(b) Percentage of above population to total population.

1.7	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे	हजारांत	..	31,006	2,85,932††	10.8	Thousand	(a) Total main workers.
	(आ) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकड्या प्रमाण.	शेकडेवारी	..	39.3	34.1	..	Percentage	(b) Percentage of total main workers to total population
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे	.. हजारांत	..	2,904	28,199††	10.3	Thousand	(a) Marginal workers.
	(आ) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकड्या प्रमाण.	शेकडेवारी	..	3.7	3.4	..	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population.
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे	.. हजारांत	..	45,011	5,24,437††	8.6	Thousand	(a) Total non-workers.
	(आ) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकड्या प्रमाण.	शेकडेवारी	..	57.0	62.5	..	Percentage	(b) Percentage of total non-workers to total population.
1.10	लोकसंख्येची घनता	.. दर चौरस किलो-मीटरमागे लोकसंख्या	..	257	274††	..	Persons per sq. km.	Density of population.
1.11	साक्षरतेचे प्रमाण							Literacy percentage—
	(१) पुरुष	.. शेकडेवारी	..	76.56	64.13††	..	Percentage	(i) Males
	(२) स्त्रिया	.. शेकडेवारी	..	52.32	39.29††	..	Do.	(ii) Females
	(३) एकूण	.. शेकडेवारी	..	64.87	52.21††	..	Do.	(iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	.. दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.	..	934	927†	..	Females per 1,000 males	Sex ratio.
1.13	१९८१-९१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकड्या वाढ.	शेकडेवारी	..	25.73	23.85*	..	Percentage	Percentage growth of population during 1981-91.

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची व जम्मू व काश्मीरची अंदाजित लोकसंख्या घडून व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बेकायदेशीर व्याप्त केलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

* Includes projected population of Assam and Jammu and Kashmir where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir. † आसाम, जम्मू व काश्मीर वगळून/Excludes Assam, Jammu and Kashmir.

(838583988)

(816169666)

(II) भारतशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	क्षेत्री						AGRICULTURE
	प्रमुख पिकाखालील क्षेत्र (१९९३-९४, १९९४-९५ व १९९५-९६ या वर्षांची सरासरी).						Area under principal crops (Average for years 1993-94, 1994-95 and 1995-96)
2.1	तांदूळ	..	.. हजार हेक्टर	1,535	42,754	3.6	Thou-hect. Rice
2.2	गहू	..	.. "	741	25,323	2.9	Do. .. Wheat
2.3	ज्वारी	..	.. "	5,691	11,890	47.9	Do. .. Jowar
2.4	बाजरी	..	.. "	1,740	9,717	17.9	Do. .. Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	..	.. "	10,220	1,00,236	10.2	Do. .. All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	..	.. "	3,445	23,065	14.9	Do. .. All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	..	.. "	13,665	1,23,301	11.1	Do. .. All foodgrains
2.8	भुईमूग	..	.. "	591	7,958	7.4	Do. .. Groundnut
2.9	ऊस (का)	..	.. "	481	3,809	12.6	Do. .. Sugarcane (H)
2.10	कापूस	..	.. "	2,970	8,676	34.9	Do. .. Cotton
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९९३-९४, १९९४-९५ व १९९५-९६ या वर्षांची सरासरी).						Outturn of principal crops (Average for years 1993-94, 1994-95 and 1995-96)
2.11	तांदूळ	..	.. हजार टन	2,481	80,577	3.1	Thousand Rice tonnes.
2.12	गहू	..	.. "	1,022	62,743	1.6	Do. .. Wheat
2.13	ज्वारी	..	.. "	5,180	9,976	51.9	Do. .. Jowar
2.14	बाजरी	..	.. "	1,096	5,842	18.8	Do. .. Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	..	.. "	10,404	1,73,423	6.0	Do. .. All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	..	.. "	1,855	13,512	13.7	Do. .. All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	..	.. "	12,258	1,86,935	6.6	Do. .. All foodgrains

2.18	भईमूग	..	..	658	7,901	8.3	Do.	..	Groundnut
2.19	ऊस (ऊसांत)	..	..	39,603	2,62,715	15.1	Do.	..	Sugarcane (cane)
2.20	कापूस (हईमद्ये)	..	..	449	20,11	22.3	Do.	..	Cotton (lint)
3 पशुसंवर्धन									
पशुगणना, १९८७									
3.1	एकूण पशुधन	..	.. हजारंत	34,255	4,45,286	7.7	Thousand numbers.	..	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	..	.. "	16,983	1,99,700	8.5	Do.	..	Total cattle
3.3	गाई-बैल—	..	..						Cattle—
	(१) तीन वर्षांवरील बैल	..	.. "	6,531	72,200	9.0	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील गाई	..	.. "	5,096	33,400	15.3	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.4	एकूण म्हशी-रेडे	..	.. "	4,755	76,000	6.3	Do.	..	Total buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे—								Buffaloes—
	(१) तीन वर्षांवरील रेडे	..	.. "	356	7,500	4.7	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील म्हशी	..	.. "	2,816	39,100	7.2	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	..	.. "	12,068	1,55,900	7.7	Do.	..	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे व शिंगरे	..	.. "	43	1,800	2.4	Do.	..	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	..	.. "	12,474	1,68,800	7.4	Do.	..	Other livestock
3.9	कोंबड्या, बदके वगैरे	..	.. "	24,839	2,75,300	9.0	Do.	..	Total poultry
3.10	ट्रॅक्टर	..	.. "	35	738	4.7	Do.	..	Tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेले इंजिने व पंप.	..	.. "	743	16,184	4.6	Do.	..	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप (३१ मार्च १९९२)	..	.. "	1,701	9,365	18.2	Do.	..	Electric pumps for irrigation (31st March 1992)
4 जंगले (१९९०-९१)									
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	..	.. चौ. कि.	63,798	6,79,850	9.4	Sq. km.	..	Total forest area

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
5	उद्योग आणि खाणकाम						INDUSTRY AND MINING
5.1	कारखाने*						*Factories—
	(अ) चालू कारखाने (१९९५) .. संख्या ..	27,516	2,39,803	11.5	Number	(a) Working factories (1995)	
	(आ) कामगारांची दैनिक सरासरी हजारांत (१९९५).	1,313	9,703	13.5	Thousand	(b) Average daily number of workers (1995).	
5.2	वार्षिक उद्योगांची पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (१९९४-९५)*						Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census parts) (1994-95)—
	(अ) उत्पादक भांडवल .. कोटी रुपये ..	61,590	3,64,941	16.9	Crore Rs.	(a) Productive capital	
	(ब) रोजगारीवर असलेल्या लोकांची संख्या. हजारांत ..	1,448	9,227	15.7	Thousand numbers.	(b) Number of persons employed.	
	(क) एकूण उत्पादन .. .. कोटी रुपये ..	1,07,237	5,17,987	20.7	Crore Rs.	(c) Gross output (ex-factory value).	
	(ड) उत्पादन मूल्यवृद्धी	22,554	1,08,517	20.8	Do. ..	(d) Value added by manufacture.	
5.3	(अ) चालू असलेल्या सुतीकापड गिरण्या (मार्च १९९५).	168	1,416	11.9	Number	(a) Working cotton textile mills (March 1995).	
	(आ) या गिरण्यांतील कामगारांची सरासरी (मार्च १९९५).	199	1,023	19.5	Thousand numbers	(b) Average number of workers employed in cotton textile mills (March 1995).	
	(इ) सुताचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९९५).	25,775	1,74,137	14.8	Thousand Kg.	(c) Average monthly production of yarn (March 1995).	
	(ई) कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९९५).	64,933	1,48,278	43.8	Thousand metres	(d) Average monthly production of cloth (March 1995).	
5.4	खाणकाम (१९९६).						MINING (1996)
	(अ) कोळसा (उत्पादन) .. '००० टन ..	24,712	2,47,935	8.6	'000 Tonnes	(a) Coal (Quantity)	
	(मूल्य) .. कोटी रुपये.	1,249	12,945	९.6	Crore Rs.	(Value)	

(भा) कच्चे लोखंड	(उत्पादन)	.. '००० टन	.. 138	66,657	0.2	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
	(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 1	1,374	0.1	Crore Rs.		(Value)
(इ) कच्चे मँगनीज	(उत्पादन)	.. '००० टन	.. 299	1,791	16.6	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
	(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 40	164	24.4	Crore Rs.		(Value)
(ई) बॉक्साईट	(उत्पादन)	.. '००० टन	.. 753	5,750	13.1	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
	(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 12	103	11.7	Crore Rs.		(Value)

ELECTRICITY (1995-96)

6	बीज (१९९५-९६)*							
6.1	एकूण उत्पादन	.. दशलक्ष कि.वॅ.तास	51,326	3,79,887	13.5	Million kwh	Total generation	
6.2	एकूण वापर	.. " कि.वॅ.तास	45,571	2,78,323	16.4	Do. "	Total consumption	
6.3	(अ) औद्योगिक वापर	.. " कि.वॅ.तास	18,053	1,05,291	17.1	Do. "	(a) Industrial consumption	
	(आ) औद्योगिक वापराची एकूण वापराशी टक्केवारी.	शेकडेवारी	39.6	37.8	..	Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total consumption.	

JOINT STOCK COMPANIES AND BANKS

7	संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका							
7.1	संयुक्त भांडवली कंपन्या (३१ मार्च १९९४ रोजी).	.. संख्या	96,922	3,05,625	22.3	Number	Companies at work (as on 31st March 1994).	
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	.. कोटी रुपये	28,916	1,64,088	14.8	Crore Rs.	Their paid-up capital	
7.3	बँक कार्यालये, वर्गीकृत व्यापारी (३१ मार्च १९९७ रोजी).	.. संख्या	5,967	63,534	9.4	Number	Banking offices, scheduled commercial (as on 31st March 1997).	
7.4	दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण.	..	6.8	6.7	..	Do. ..	Banking officers per lakh of population.	
7.5	बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (वर्गीकृत वाणिज्यिक) (मार्च १९९३).	..	2,750	37,724	7.3	Do. ..	Places having banking offices (Scheduled commercial) (March 1993).	

CO-OPERATION (1994-95)

8	सहकार (१९९४-९५)							
8.1	सहकारी संस्था	.. संख्या	1,34,401	4,11,123	32.7	Number	Co-operatives Societies	
8.2	सभासदाची संख्या (१९९५-९६)*	.. लाखात	358	1,978	18.1	Lakh	Membership numbers	
	सहकारी संस्था	.. संख्या	1,39,089	N.A.	N.A.	Number	Co-operative Societies.	
	सभासदांची संख्या	.. लाखात	369	N.A.	N.A.	Lakh number	Membership	

*अस्थायी/Provisional. N.A.—उपलब्ध नाही. / Not available.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.3	सर्व सहकारी संस्थांचे खेळते भांडवल ..	कोटी रुपये ..	43,189	1,31,384	32.9	Crore Rs.	Working capital of all co-operative societies.
	..		47,816*	.N.A	..		..
			(1995-96)				..
8.4	कृषि पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज (१९८४-८५)	कोटी रुपये ..	250	1,742	14.0	Do. ..	Advances by agricultural credit societies. (1984-85)
			28,030	.N.A	..		..
			(1995-96)				..
9. परिवहन आणि दळणवळण						TRANSPORT AND COMMUNICATIONS	
9.1	(अ) रेल्वे मार्गांची लांबी (३१ मार्च १९९७ रोजी).	किलो मीटर ..	5,554	62,725	8.7	Kilometres	(a) Total railway length (as on 31st March 1997).
	(आ) रेल्वे मार्गांच्या लांबीचे क्षेत्रफळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च १९९७ रोजी).	किलो मीटर ..	1.8	1.9	..	Do. ..	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1997).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्याची लांबी (३१ मार्च १९९५ रोजी).	किलो मीटर ..	73	67	..	Do. ..	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1995).
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९९६ रोजी).	संख्या ..	1,511	1,091	..	Number	(a) Motor vehicles per 100sq. Kms. of area (as on 31st March 1996).
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९९६ रोजी).	संख्या ..	4,561	3,587	..	Do. ..	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March 1996).
10. राज्य उत्पन्न (१९९६-९७)						STATE INCOME (1996-97)	
10.1	(अ) चालू किमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये ..	1,52,129**	10,08,188***	15.1	Crore Rs.	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किमतीनुसार दरबोई उत्पन्न.	रुपये ..	17,295	10,771	..	Rs.	(b) Per capita income at current prices.

**प्राथमिक अंदाज/Preliminary.

***शीघ्र अंदाज/Quick estimates.

---

1. हवामान/CLIMATE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1.

---

1. हवामान/CLIMATE

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.1.

निवडक केंद्रांतोल कमाल आणि किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस

MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES

1995

(तापमान सेल्सीयस डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलिमीटरमध्ये/Temperature in degrees celcius and Rainfall in mm.)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	तापमान/Temperature		पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres
		कमाल Maximum (Highest)	किमान Minimum (Lowest)	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	34.5	19.6	63	1,431.1	1,805	Colaba (Brihan Mumbai)
2	संताक्रुझ (बृहन्मुंबई)	39.3	16.5	63	1,754.8	2,812	Santacruz (Brihan Mumbai)
3	डहाणू (ठाणे)	34.2	17.2	47	1,303.7	1,759	Dahanu (Thane)
4	भीरा (रायगड)	N.A.	N.A.	90	3,524.2	N.A.	Bhira (Raigad)
5	अलिबाग (रायगड)	33.9	17.3	63	1,539.2	1,960	Alibag (Raigad)
6	रत्नागिरी	33.1	18.7	89	2,996.6	2,617	Ratnagiri
7	देवगड (सिंधुदुर्ग)	N.A.	N.A.	88	3,041.0	2,246	Devgad (Sindhudurg)
8	वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	33.1	15.3	90	3,737.0	N.A.	Vengarla (Sindhudurg)
9	हर्ण (रत्नागिरी)	32.9	21.9	86	2,225.1	2,472	Harnai (Ratnagiri)
10	नाशिक	N.A.	N.A.	42	608.8	697	Nashik
11	ओझर (नाशिक)	38.2	8.8	38	461.8	633	Ozar (Nashik)
12	मालेगाव (कॅम्प)	N.A.	N.A.	47	949.1	N.A.	M.legaon Camp
13	नंदुरबार (धुळे)	N.A.	N.A.	35	601.0	643	Nandurbar (Dhule)
14	जळगाव	43.1	10.2	41	632.4	787	Jalgaon
15	अहमदनगर	N.A.	N.A.	21	388.8	822	Ahmadnagar
16	पुणे	37.0	9.6	45	631.0	661	Pune
17	बारामती (पुणे)	39.8	14.2	27	509.1	465	Baramati (Pune)

18	कोहगाव (पुणे)	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	684	Kohgaon (Pune)
19	वानोरी (ए.एफ.एम.सी.)	..	40.6	6.2	N.A.	N.A.	640	Wanorie (A.F.M.C.)
20	महाबळेश्वर (सातारा)	..	30.3	12.9	107	3,990.5	6,226	Mahabaleshwar (Satara)
21	सांगली	..	38.2	12.9	47	598.6	N.A.	Sangli
22	सोलापूर	..	41.3	12.0	53	936.6	678	Solapur
23	जेऊर (सोलापूर)	..	N.A.	N.A.	N.A.	645.8	596	Jeur (Solapur)
24	सातारा	..	37.4	10.7	49	626.6	N.A.	Satara
25	कोल्हापूर	..	36.6	13.8	58	854.0	1,070	Kolhapur
26	औरंगाबाद	..	N.A.	N.A.	34	N.A.	726	Aurangabad
27	उस्मानाबाद	..	41.0	13.3	47	977.1	N.A.	Osmanab.d
28	चिखळठाणा (औरंगाबाद)	..	40.0	10.0	40	517.5	692	Chikhalthana (Aurangabad)
29	परभणी	..	39.0	12.1	60	841.7	854	Parbhani
30	बीड	..	40.4	11.5	40	734.0	786	Beed
31	नांदेड	..	43.1	11.6	53	1,156.7	901	Nanded
32	बुलढाणा	..	43.6	9.0	37	741.4	847	Buldana
33	अकोला विमानतळ	..	46.9	8.0	N.A.	N.A.	N.A.	Akola Airport
34	अकोला शहर	..	46.2	8.4	34	634.4	801	Akola City
35	अमरावती	..	46.7	9.2	36	799.2	876	Amravati
36	यवतमाळ	..	46.6	8.3	49	1,080.4	1,096	Yavatmal
37	पुसद (यवतमाळ)	..	47.0	7.9	59	1,172.6	875	Pusad (Yavatmal)
38	वर्धा	..	47.1	8.9	46	1,045.1	N.A.	Wardha
39	नागपूर विमानतळ	..	47.0	7.4	N.A.	N.A.	N.A.	Nagpur Airport
40	नागपूर शहर	..	45.7	8.9	55	1,198.5	1,242	Nagpur City
41	गोंदिया (भंडारा)	..	47.1	6.6	60	1,123.8	1,471	Gondia (Bhandara)
42	चंद्रपूर	..	47.8	10.6	57	1,344.7	1,267	Chandrapur
43	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	..	46.9	9.5	50	1,050.4	N.A.	Brahmapuri (Chandrapur)
44	सिरोचा (गडचिरोली)	..	43.7	9.9	63	1,347.0	1,439	Sironcha (Gadchiroli)

N.A. = उपलब्ध नाही./Not available.

कंसातील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्यांची आहेत.

The names in brackets indicate the District wherein the centre is located.

साधार.—(१) विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर.

Source.—(1) Regional Meteorological Department, Mumbai and Nagpur.

(२) कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

(2) Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 2.1.

पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या/MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS IN EACH DISTRICT

1991

(हजारत/In thousand numbers)

बनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	कुटुंबे Households	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्री-पुरुष प्रमाण* Sex ratio* (No.)	District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	2,051	5,460	4,466	9,926	818	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	1,097	2,793	2,456	5,249	879	Thane
3	रायगड ..	373	908	917	1,825	1,010	Raigad
4	रत्नागिरी ..	324	700	844	1,544	1,205	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	176	389	443	832	1,137	Sindhudurg
	कोंकण विभाग ..	4,021	10,250	9,126	19,376	890	Konkan Division
6	नाशिक ..	700	1,985	1,866	3,851	940	Nashik
7	धुळे ..	458	1,295	1,240	2,535	958	Dhule
8	जळगाव ..	597	1,643	1,545	3,188	940	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	627	1,731	1,642	3,373	949	Ahmednagar
	नाशिक विभाग ..	2,382	6,654	6,293	12,947	946	Nashik Division
10	पुणे ..	1,079	2,861	2,671	5,532	933	Pune
11	सातारा ..	466	1,208	1,243	2,451	1,029	Satara
12	सांगली ..	423	1,129	1,081	2,210	958	Sangli
13	सोलापूर ..	579	1,671	1,560	3,231	934	Solapur
14	कोल्हापूर ..	568	1,525	1,465	2,990	961	Kolhapur
	पुणे विभाग ..	3,115	8,394	8,020	16,414	956	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	9,518	25,298	23,439	48,737	927	Rest of Maharashtra
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	425	1,152	1,062	2,214	922	Rest of Maharashtra

16	जालना	..	257	697	668	1,365	958	Jalna
17	परभणी	..	380	1,084	1,033	2,117	953	Parbhani
18	बीड	..	367	937	885	1,822	944	Beed
19	नांदेड	..	407	1,198	1,133	2,331	945	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	233	659	617	1,276	937	Osmanabad
21	लातूर	..	284	863	813	1,676	942	Latur
	औरंगाबाद विभाग	..	2,353	6,590	6,211	12,801	943	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	353	966	920	1,886	953	Buldana
23	अकोला	..	420	1,142	1,072	2,214	939	Akola
24	अमरावती	..	427	1,136	1,064	2,200	936	Amravati
25	यवतमाळ	..	413	1,065	1,013	2,078	951	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	1,613	4,309	4,069	8,378	944	Amravati Division
26	वर्धा	..	220	550	517	1,067	939	Wardha
27	नागपूर	..	655	1,711	1,577	3,288	922	Nagpur
28	भंडारा	..	434	1,060	1,047	2,107	988	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	388	910	862	1,772	948	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	163	398	389	787	976	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	1,860	4,629	4,392	9,021	949	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	3,473	8,938	8,461	17,399	947	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	15,344	40,426	38,111	78,937	934	Maharashtra State
	@भारत	..	1,52,009@@	4,39,230	4,07,072	8,46,303	927	@India

(१) आकडे सक्षिप्तत लिहिल्यामुळे बेरजा काही ठिकाणी जुळणार नाहीत.

(२) *दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.

(३) @ जम्मू व काश्मीरमधील प्रदेशातील लोकसंख्या धरून.

(४) @@ जम्मू व काश्मीर वगळून.

(५) पहिली जनगणना १८७२ मध्ये घेण्यात आली.

माधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई.

(२) महानिबंधक व जनगणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

(ii) *Females per 1,000 males.

(iii) @ Includes Jammu and Kashmir.

(iv) @@ Excludes Jammu and Kashmir.

(v) First census was taken in 1872.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

(2) Registrar General and Census Commissioner, Govt. of India, New Delhi.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.2.

जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या/RURAL AND URBAN POPULATION IN EACH DISTRICT
1991

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शकडा प्रमाण Percentage of urban population to total population	दशवर्षीय वाढीचे प्रमाण Decennial growth rate 1981-91 (%)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	..	9,926	9,926	100.00	..	20.42	20.42	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	1,856	3,393	5,249	64.64	(-)-0.49	128.35	56.60	Thane
3	रायगड ..	1,496	329	1,825	18.02	17.16	56.50	23.30	Raigad
4	रत्नागरी ..	1,406	138	1,544	8.93	11.68	15.05	11.89	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	769	63	832	7.57	6.51	23.82	7.51	Sindhudurg
	कोकण विभाग ..	5,527	13,849	19,376	71.47	7.89	36.98	27.23	Konkan Division
6	नाशिक ..	2,482	1,369	3,851	35.54	20.26	47.53	28.72	Nashik
7	धुळे ..	2,015	520	2,535	20.50	22.14	29.96	23.69	Dhule
8	जळगाव ..	2,313	875	3,188	27.44	18.01	32.93	21.76	Jaigaon
9	अहमदनगर ..	2,840	533	3,373	15.80	20.47	51.99	24.55	Ahmednagar
	नाशिक विभाग ..	9,650	3,297	12,947	25.46	20.16	41.08	24.88	Nashik Division
10	पुणे ..	2,725	2,807	5,532	50.73	24.28	42.42	32.87	Pune
11	सातारा ..	2,135	316	2,451	12.89	20.45	18.74	20.22	Satara
12	सांगली ..	1,707	303	2,210	22.72	18.79	27.52	20.67	Sangli
13	सोलापूर ..	2,302	929	3,231	28.75	26.18	21.18	24.70	Solapur

14	कोल्हापूर ..	2,203	787	2,990	26.32	19.51	26.53	21.53	Kolhapur
	पुणे विभाग ..	11,072	5,342	16,414	32.54	22.07	32.88	25.40	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	26,249	22,488	48,737	46.14	18.11	36.56	25.98	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ..	1,489	725	2,214	32.74	24.68	84.05	39.41	Aurangabad
16	जालना ..	1,134	231	1,365	16.93	29.86	44.21	32.21	Jalna
17	परभणी ..	1,640	477	2,117	22.53	24.65	46.20	28.85	Parbhani
18	बीड ..	1,495	327	1,822	17.94	26.38	42.16	28.95	Beed
19	नांदेड ..	1,825	506	2,331	21.71	28.38	54.31	33.24	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	1,082	194	1,276	15.20	20.27	49.14	23.92	Osmanabad
21	लातूर ..	1,335	341	1,676	20.39	23.59	60.50	29.67	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	10,000	2,801	12,801	21.89	25.51	57.29	31.32	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	1,498	388	1,886	20.57	21.79	39.19	25.00	Buldana
23	अकोला ..	1,580	634	2,214	28.63	15.16	39.41	21.20	Akola
24	अमरावती ..	1,483	717	2,200	32.59	12.60	31.83	18.22	Amravati
25	यवतमाळ ..	1,720	358	2,078	17.18	16.62	36.23	19.58	Yavatmal
	अमरावती विभाग ..	6,281	2,097	8,378	25.01	16.45	36.15	20.82	Amravati Division
26	वर्धा ..	784	283	1,067	26.71	12.78	22.73	15.14	Wardha
27	नागपूर ..	1,256	2,032	3,278	61.78	12.16	38.25	26.97	Nagpur
28	भंडारा ..	1,832	275	2,107	13.09	14.70	14.48	14.67	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1,275	497	1,772	28.04	8.80	101.96	24.96	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	718	69	787	8.76	15.51	357.10	23.55	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	5,865	3,156	9,021	35.01	12.67	43.31	21.76	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	12,146	5,253	17,399	30.20	14.59	40.36	21.31	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	48,395	30,542	78,937	38.69	18.64	38.89	25.73	Maharashtra State
	भारत† ..	6,28,692	2,17,611	8,46,303	25.71	23.01	36.47	23.85	India†

टीप.—(१) आकडे संक्षिप्तता लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत. Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding
(२) † जम्मू व काश्मीरमधील प्रदेशातील लोकसंख्या घरून. (ii) † Includes population of areas in Jammu and Kashmir where census could not be taken.

साधर.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई. (२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.— (1) Director of Census Operation, Maharashtra, (2) Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No 2.3.

जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता/AREA AND DENSITY OF EACH DISTRICT 1991

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर) Area in sq. kilometres (3)	घनता (प्रत्येक चौ. किलोमीटरमागे लोकसंख्या)/Density (No. of persons per sq. kilometres) (4)	District (2)
1	बृहन्मंबई	603	16,461	Brihan Mumkai
2	ठाणे	9,558	549	Thane
3	रायगड	7,152	255	Raigad
4	रत्नागिरी	8,208	188	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	5,207	160	Sindhudurg
	कोकण विभाग	30,728	631	Konkan Division
6	नाशिक	15,530	248	Nashik
7	धुळे	13,150	193	Dhule
8	जळगाव	11,765	271	Jalgaon
	अहमदनगर	17,048	198	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	57,493	225	Nashik Division
10	पुणे	15,643	354	Pune
11	सातारा	10,480	234	Satara
12	सांगली	8,572	258	Sangli
13	सोलापूर	14,895	217	Solapur
14	कोल्हापूर	7,685	389	Kolhapur
	पुणे विभाग	57,275	287	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,45,496	335	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	10,107	219	Aurangabad
16	जालना	7,718	177	Jalna
17	परभणी	11,041	192	Parbhani
18	बीड	10,693	170	Beed
19	नांदेड	10,528	221	Nanded
20	उस्मानाबाद	7,569	169	Osmanabad
21	लातूर	7,157	234	Latur
	औरंगाबाद विभाग	64,813	198	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2, 3. contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
22	बुलढाणा ..	9,661	195	Buldana
23	अकोला ..	10,574	209	Akola
24	अमरावती ..	12,210	180	Amravati
25	यवतमाळ ..	13,582	153	Yavatmal
	अमरावती विभाग	46,027	182	Amravati Division
26	वर्धा ..	6,309	169	Wardha
27	नागपूर ..	9,892	332	Nagpur
28	भंडारा ..	9,321	226	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	11,443	155	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	14,412	55	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	51,377	176	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	97,404	179	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	3,07,713	257	Maharashtra State.
	*भारत ..	32,87,263	274*	India*

टीप.—(१) ठाकडे अस्थायी आहेत.

Note.—(1) Figures are provisional.

(२) * जम्मू व काश्मीर वगळून.

(2) *Excluding Jammu and Kashmir.

भाषार.—(१) मंत्रालय, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत. (2) Registrar General and Census Commissioner for India

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

संख्या क्रमांक/TABLE No. 2.4.

जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)
PERCENTAGE OF LITERACY IN EACH DISTRICT
1991

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)/Literacy percentage			District (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	बृहन्मंबई	87.87	75.80	82.50	Brihan Mumbai
2	ठाणे	77.56	60.28	69.54	Thane
3	रायगड	75.94	52.20	63.95	Raigad
4	रत्नागिरी	76.64	51.61	62.70	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	86.23	66.87	75.81	Sindhudurg
	कोकण विभाग	83.29	66.66	75.50	Konkan Division
6	नाशिक	73.98	49.89	62.33	Nashik
7	धुळे	63.13	38.78	51.22	Dhule
8	जळगाव	77.46	50.34	64.30	Jalgaon
9	अहमदनगर	75.30	45.99	61.03	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	73.08	46.80	60.30	Nashik Division
10	पुणे	81.56	59.77	71.05	Pune
11	सातारा	80.61	53.35	66.67	Satara
12	सांगली	74.83	49.94	62.61	Sangli
13	सोलापूर	70.08	41.73	56.39	Solapur
14	कोल्हापूर	80.33	53.08	66.94	Kolhapur
	पुणे विभाग	78.04	52.76	65.67	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	78.94	56.64	68.25	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	72.93	39.64	56.98	Aurangabad
16	जालना	64.43	27.30	46.25	Jalna
17	परभणी	64.90	29.41	47.58	Parbhani
18	बीड	66.34	32.34	49.82	Beed
19	नांदेड	64.38	30.96	48.17	Nanded
20	उस्मानाबाद	68.39	39.16	54.27	Osmanabad
21	लातूर	70.47	39.74	55.57	Latur
	औरंगाबाद विभाग	67.46	33.99	51.23	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
22	बुलढाणा	.. 76.53	46.13	61.69	Buldana
23	अकोला	.. 77.63	53.28	65.83	Akola
24	अमरावती	.. 78.40	61.13	70.06	Amravati
25	यवतमाळ	.. 70.45	44.81	57.96	Yavatmal
	अमरावती विभाग	75.82	51.67	64.09	Amravati Division
26	वर्धा	.. 78.33	61.02	69.95	Wardha
27	नागपूर	.. 81.79	64.74	73.64	Nagpur
28	भंडारा	.. 78.82	50.44	64.69	Bhandara
29	चंद्रपूर	.. 71.30	46.81	59.41	Chandrapur
30	गडचिरोली	.. 56.56	28.87	42.89	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	76.52	54.27	65.70	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	76.19	53.03	64.93	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य-१९९१	76.56	52.32	64.87	Maharashtra State—1991
	महाराष्ट्र राज्य-१९८१	69.65	41.01	55.83	Maharashtra State—1981
	भारत†	१९९१ 64.13	39.29	52.21	India† .. 1991

टीप.—† जम्मू व काश्मीर वगळून.

Note.—† Excluding Jammu and Kashmir

बाधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत. (2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5.

१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशदशवीय चढउतार
DECADAL VARIATION IN POPULATION SINCE 1901

दशक Decade						दशदशवीय लोकसंख्येतील चढउतार (टक्केवारी) Percentage (decadal variation in population (2)
(1)						(2)
1901-11	..	..	..	..	..	+10..74
1911-21	..	..	..	..	..	-2..91
1921-31	..	..	..	..	..	+14..91
1931-41	..	..	..	..	..	+11..99
1941-51	..	..	..	..	..	+19..27
1951-61	..	..	..	..	..	+23..60
1961-71	..	..	..	..	..	+27..45
1971-81	..	..	..	..	..	+24..54
1981-91	..	..	..	..	..	+25..73

मि.घार.-संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2. 6.

शहरांच्या लोकसंख्या—गटानुसार नागरी लोकसंख्या
URBAN POPULATION BY SIZE—CLASS OF TOWNS
1991

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range			एकूण नगरे व शहर संकुले Number of towns and UAs.	लोकसंख्या Population	एकूण शहरी लोकसंख्येची शेवट्या प्रमाण Percentage to total urban population	
(1)	(2)			(3)	(4)	(5)	
1	Below 5,000 हून कमी	..	..	11	43,096	0.1	
2	5,000—9,999	..	..	46	3,65,101	1.2	
3	10,000—19,999	..	..	102	15,29,924	5.0	
4	20,000—49,999	..	..	114	35,40,926	11.6	
5	50,000—99,999	..	..	30	21,17,960	6.9	
6	1,00,000 आणि याहून अधिक and above	..	..	33	2,29,44,579	75.2	
एकूण/Total				..	336	3,05,41,586	100.0

UA = Urban Agglomeration.

साधर.—हवालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 2.7

वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF INHABITED VILLAGES
ACCORDING TO POPULATION 1991

(लोकसंख्या/Population)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	200 पेक्षा कमी/Below		200 to 499		500 to 999		District (2)
		गावांची संख्या Number of Villages (3)	लोकसंख्या Population (4)	गावांची संख्या Number of Villages (5)	लोकसंख्या Population (6)	गावांची संख्या Number of Villages (7)	लोकसंख्या Population (8)	
1	बृहन्मुंबई ..	....	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	95	114	354	1,270	622	4,577	Thane
3	रायगड ..	163	203	586	2,110	668	4,718	Raigad
4	रत्नागिरी ..	71	86	375	1,371	556	4,021	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	29	33	151	556	279	2,106	Sindhudurg
	कोंकण विभाग *	358	436	1,466	5,307	2,125	15,420	Konkan Region
6	नाशिक ..	49	69	276	1,009	592	4,312	Nashik
7	धुळे ..	92	108	281	991	503	3,664	Dhule
8	जळगाव ..	59	70	237	872	427	3,132	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	13	16	135	510	436	3,242	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	213	263	929	3,382	1,958	14,350	Nashik Region
10	पुणे	107	125	328	1,132	509	3,775	Pune
11	सातारा	94	108	298	1,062	439	3,174	Satara
12	सांगली ..	11	14	45	178	167	1,262	Sangli
13	सोलापूर ..	11	10	75	283	253	1,910	Solapur
14	कोल्हापूर ..	26	34	157	577	310	2,260	Kolhapur
	पुण विभाग	249	291	903	3,232	1,678	12,381	Pune Region
	उर्वरित महाराष्ट्र	820	990	3,298	11,921	5,761	42,151	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद ..	107	107	259	925	415	3,009	Aurangabad
16	जालना ..	40	53	134	512	338	2,497	Jalna
17	परभणी ..	73	85	289	1,054	510	3,729	Parbhani
18	बीड ..	29	35	254	946	442	3,202	Beed
19	नांदेड ..	53	62	283	1,045	505	3,734	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	13	18	96	365	209	1,559	Osmanabad
21	लातूर ..	13	18	127	472	267	1,969	Latur
	औरंगाबाद विभाग	328	378	1,442	5,319	2,686	19,699	Aurangabad Division.
22	बुलढाणा] ..	141	114	243	862	376	2,795	Buldhana
23	अकोला ..	194	175	381	1,350	485	3,524	Akola
24	अमरावती] ..	331	276	469	1,603	462	3,303	Amravati
25	यवतमाळ ..	202	194	454	1,624	607	4,339	Yavatmal
	अमरावती विभाग	868	759	1,547	5,439	1,930	13,961	Amravati Division
26	वर्धा] ..	187	149	261	920	284	1,979	Wardha
27	नागपूर ..	302	272	515	1,768	487	3,375	Nagpur
28	भंडारा ..	145	153	285	1,010	550	4,012	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	213	220	417	1,447	452	3,252	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	598	597	477	1,573	258	1,848	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,445	1,391	1,955	6,718	2,031	14,466	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	2,313	2,150	3,502	12,157	3,961	28,127	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,461	3,518	8,242	29,397	12,408	90,277	Maharashtra State

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7- contd.

अनु- क्रमांक. जिल्हा Serial No.	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District	
	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population		
(1) (2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai	
2	ठाणे	430	5,894	148	4,290	23	1,433	Thane
3	रायगड	329	4,376	94	2,765	10	665	Raigad
4	रत्नागिरी	423	5,902	84	2,244	5	325	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	213	2,975	60	1,676	2	118	Sindhudurg
	फोकण विभाग	1,395	19,147	386	10,975	40	2,541	Konkan Region
6	नाशिक	594	8,418	264	7,692	29	2,023	Nashik
7	धुळे	464	6,532	207	5,917	34	2,251	Dhule
8	जळगाव	450	6,234	237	7,082	58	3,731	Jalgaon
9	अहमदनगर	537	7,603	360	10,747	55	3,750	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	2,045	28,787	1,068	31,438	176	11,755	Nashik Region
10	पुणे	510	7,052	326	9,571	46	3,141	Pune
11	सातारा	406	5,770	258	7,428	45	2,953	Satara
12	सांगली	226	3,259	197	5,934	57	3,798	Sangli
13	सोलापूर	412	5,877	315	9,200	54	3,480	Solapur
14	कोल्हापूर	364	5,189	254	7,571	60	3,933	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,918	27,147	1,350	39,704	262	17,305	Pune Region
	उर्वरित महाराष्ट्र	5,358	75,081	2,804	82,117	478	31,601	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	..	347	4,789	146	4,254	24	1,589	Aurangabad
16	जालना	..	341	4,712	89	2,515	12	818	Jalna
17	परभणी	..	438	6,146	138	3,939	21	1,452	Parbhani
18	बीड	..	381	5,367	143	3,884	18	1,196	Beed
19	नांदेड	..	472	6,551	177	4,998	21	1,259	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	252	3,511	119	3,443	24	1,547	Osmanabad
21	लातूर	..	333	4,760	150	4,234	18	1,156	Latur
	औरंगाबाद विभाग	..	2,564	35,836	962	27,267	138	9,017	Aurangabad Division.
22	बुलढाणा	..	356	4,901	157	4,413	23	1,554	Buldhana
23	अकोला	..	359	4,841	134	4,032	13	818	Akola
24	अमरावती	..	282	3,860	102	2,873	26	1,858	Amravati
25	यवतमाळ	..	434	5,963	118	3,331	15	889	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	1,431	19,565	511	14,649	77	5,119	Amravati Division
26	वर्धा	..	166	2,183	55	1,599	12	771	Wardha
27	नागपूर	..	229	3,084	79	2,414	20	1,304	Nagpur
28	भंडारा	..	467	6,539	182	4,835	22	1,389	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	288	3,940	87	2,492	11	780	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	129	1,689	35	1,009	4	214	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	1,269	17,435	438	12,349	69	4,509	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	2,700	37,000	949	26,998	146	9,577	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	10,632	1,47,917	4,715	1,36,382	762	50,195	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7-- cancl.

अनु- क्र मांक Serial No.	जिल्हा	10,000 आणि त्याहून अधिक/and above		एकूण/Total		ओसाड गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages	District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population (00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population (00)		
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1	बृहन्मंबई	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे	7	982	1,679	18,559	18	Thane
3	रायगड	1	125	1,851	14,962	57	Raigad
4	रत्नागिरी	1	110	1,515	14,060	4	Ratnagiri
5	सिध्ददुर्ग	2	229	736	7,690	....	Sindhudurg
	कोकण विभाग	11	1,446	5,781	55,271	79	Konkan Region
6	नाशिक	10	1,300	1,814	24,823	4	Nashik
7	धुळे	5	695	1,586	20,159	17	Dhule
8	जळगाव	12	2,009	1,480	23,130	30	Jalgaon
9	अहमदनगर	18	2,528	1,554	28,395	2	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	45	6,532	6,434	96,507	53	Nashik Region
10	पुणे	18	2,458	1,844	27,255	18	Pune
11	सातारा	7	860	1,547	21,355	26	Satara
12	सांगली	20	2,627	723	17,070	4	Sangli
13	सोलापूर	14	2,253	1,134	23,016	8	Solapur
14	कोल्हापूर	17	2,462	1,188	22,025	15	Kolhapur
	पुणे विभाग	76	10,660	6,436	1,10,721	71	Pune Region
	उर्वरित जिल्हा	132	18,638	18,651	2,62,499	203	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	2	213	1,300	14,886	44	Aurangabad
16	जालना	2	230	956	11,337	11	Jalna
17	परभणी	..	....	1,469	16,404	45	Parbhani
18	बीच	2	322	1,269	14,951	11	Beed
19	नांदेड	4	593	1,515	18,242	65	Nanded
20	उस्मानाबाद	3	381	716	10,825	6	Osmanabad
21	लातूर	6	738	914	13,348	22	Latur
	औरंगाबाद विभाग	19	2,477	8,139	99,993	204	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	3	340	1,299	14,980	128	Buldhana
23	अकोला	8	1,058	1,574	15,799	202	Akola
24	अमरावती	9	1,056	1,681	14,829	315	Amravati
25	यवतमाळ	6	862	1,836	17,202	272	Yavatmal
	अमरावती विभाग	26	3,316	6,390	62,810	917	Amravati Division
26	वर्धा	2	237	967	7,838	412	Wardha
27	नागपूर	3	346	1,635	12,562	243	Nagpur
28	भंडारा	3	380	1,654	18,317	149	Bhandara
29	चंद्रपूर	5	621	1,473	12,752	319	Chandrapur
30	गडचिरोली	2	254	1,503	7,185	168	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	15	1,838	7,232	58,654	1,291	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	41	5,154	13,622	1,21,464	2,208	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	192	26,269	40,412	4,83,956	2,615	Maharashtra State

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census operation, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8.

एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर मंकुले

CITIES / URBAN AGGLOMERATIONS (UAs) WITH POPULATION OF 1,00,000
OR ABOVE

1991

क्रमक्रमांक Serial No.	शहर/शहर संकुलाचे नाव (2)	लोकसंख्या (हजारोत) Population (in thousand) (3)	Name of City/UA (2)
१	बृहन्मुंबई शहर संकुल	12,596	1. Brihan Mumbai Urban Agglomeration.
	(अ) बृहन्मुंबई (म. न. पा.)	9,926	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्ह्यात अंतर्भूत असलेले	2,670	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण (म. न. पा.)	1,014	(a) Kalyan (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म. न. पा.)	803	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (न. प.)	369	(c) Ulhasnagar (M.)
	(ई) नवी मुंबई (ठाणे) (गणना शहर)	308	(d) New Mumbai (Thane) (C.T.)
	(उ) मीरा भायंदर (न. प.)	176	(e) Mira Bhayandar (M.)
२	पुणे शहर संकुल	2,494	2. Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे (म. न. पा.)	1,567	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पी. सी. एम. सी. (म. न. पा.)	517	(b) P.C.M.C. (M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	82	(c) Pune (Contonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	78	(d) Kirkec (Contonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	41	(e) Dehu Road (Contonment.)
	(ऊ) हडपसर (गणना शहर)	39	(f) Hadapsar (C.T.)
	(ए) वडगाव शेरी (गणना शहर)	32	(g) Vadgaon Sheri (C.T.)
	(ऐ) धनकवाडी (गणना शहर)	28	(h) Dhankawadi (C.T.)
	(ओ) खडकवासला (गणना शहर)	18	(i) Khadkvasla (C.T.)
	(औ) वारिया (गणना शहर)	18	(j) Warie (C.T.)
	(क) खराडी (गणना शहर)	12	(k) Kharadi (C.T.)
	(ख) कलास (गणना शहर)	11	(l) Kalas (C.T.)
	(ग) किवाले (गणना शहर)	10	(m) Kivale (C.T.)
	(घ) लोहगाव (गणना शहर)	10	(n) Lohgaon (C.T.)
	(च) वडगाव बीके (गणना शहर)	10	(o) Vadgaon B.K. (C.T.)
	(छ) शिवाने (गणना शहर)	9	(p) Shivane (C.T.)
	(ज) कोपरवेल (गणना शहर)	7	(q) Kopkhel (C.T.)
	(झ) देहू (गणना शहर)	5	(r) Dehu (C.T.)
३	नागपूर शहर संकुल	1,664	3. Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म. न. पा.)	1,625	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	22	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) डिगडोह (गणना शहर)	17	(c) Digdon (C.T.)

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
४	नाशिक शहर संकुल (अ) नाशिक (म. न. पा.) (आ) देवळाली कटक मंडळ (इ) भागूर (न. प.) (ई) एकलहरे (गणना शहर)	725 657 44 12 12	4. Nashik Urban Agglomeration (a) Nashik (M. Corpn.) (b) Deolali (Contonment) (c) Bhagur (M.) (d) Eklahare (C.T.)
५	सोलापूर शहर संकुल (अ) सोलापूर (म. न. पा.) (आ) माजरेवाडी (अतिवृद्धी) (इ) सोलापूर (ग्रामीण) (अतिवृद्धी) (ई) नेह्रुनगर (अतिवृद्धी)	621 604 10 5 2	5. Solapur Urban Agglomeration (a) Solapur (M. Corpn.) (b) Majrewadi (O.G.) (c) Solapur (Rural) (O.G.) (d) Nehrunagar (O.G.)
६	औरंगाबाद शहर संकुल (अ) औरंगाबाद (म. न. पा.) (आ) औरंगाबाद कटक मंडळ	593 573 20	6. Aurangabad Urban Agglomeration. (a) Aurangabad (M. Corpn.) (b) Aurangabad (Contonment)
७	अमरावती (म. न. पा.)	422	7. Amravati (M. Corpn.)
८	कोल्हापूर शहर संकुल (अ) कोल्हापूर (म. न. पा.) (आ) गांधीनगर (गणना शहर)	418 406 12	8. Kolhapur Urban Agglomeration (a) Kolhapur (M. Corpn.) (b) Gandhinagar (C.T.)
९	भिवंडी शहर संकुल (अ) भिवंडी (न. प.) (आ) खोनी (गणना शहर)	392 379 13	9. Bhiwandi Urban Agglomeration (a) Bhiwandi (M.) (b) Khoni (C.T.)
१०	सांगली शहर संकुल (अ) सांगली (न. प.) (आ) कुपवाड (अतिवृद्धी) (इ) मिरज (न. प.) (ई) वानलेवाडी (अतिवृद्धी) (उ) माधवनगर (गणना शहर)	364 193 33 122 4 12	10. Sangli Urban Agglomeration (a) Sangli (M.) (b) Kupwad (O G.) (c) Miraj (M.) (d) Vanlewadi (O.G.) (e) Madhavnagar (C.T.)
११	मालेगाव (न. प.)	343	11. Malegaon (M.)
१२	अकोला (न. प.)	328	12. Akola (M.)
१३	नांदेड शहर संकुल (अ) नांदेड (न. प.) (आ) वाघला (न. प.)	309 275 34	13. Nanded Urban Agglomeration (a) Nanded (M.) (b) Waghala (M.)
१४	धुळे (न. प.)	278	14. Dhule (M.)
१५	जळगाव (न. प.)	242	15. Jalgaon (M.)

तथता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(2)
१६	इचलकरजी शहर संकुल	236	16. Ichalkaranji Urban Agglomeration.
	(अ) इचलकरजी (न. प.)	215	(a) Ichalkaranji (M.)
	(आ) कवनूर (गणना शहर)	21	(b) Kabnur (C.T.)
१७	चंद्रपूर (न. प.)	226	17. Chandrapur (M.)
१८	अहमदनगर शहर संकुल	222	18. Ahmednagar Urban Agglomeration.
	(अ) अहमदनगर (न. प.)	181	(a) Ahmednagar (M.)
	(आ) अहमदनगर कटक मंडळ	41	(b) Ahme dnagar (Cont.)
१९	लातूर (न. प.)	197	19. Latur (M.)
२०	परभणी (न. प.)	190	20. Parbhani (M.)
२१	जालना (न. प.)	175	21. Jalna (M.)
२२	भुसावळ शहर संकुल	160	22. Bhusawal Uraban Agglomeration.
	(अ) भुसावळ (न. प.)	145	(a) Bhusawal (M.)
	(आ) कन्दारी (गणना शहर)	15	(b) Kandri (C.T.)
२३	कामटो शहर संकुल	127	23. Kamptee Urban Agglomeration
	(अ) कामटो (न. प.)	79	(a) Kamptee (M.)
	(आ) कन्हान पिपरी (गणना शहर)	19	(b) Kanhan Pipri (C.T.)
	(इ) टेकाड (गणना शहर)	18	(c) Tekad (C.T.)
	(ई) कामटो कटक मंडळ	12	(d) Kamptee (Contt.)
२४	यवतमाळ शहर संकुल	122	24. Yavatmal Urban Agglomeration
	(आ) यवतमाळ (न. प.)	109	(a) Yavatmal (M.)
	(आ) उमरखेड (गणना शहर)	13	(b) Umarked (C.T.)
२५	बीड (न. प.)	112	25. Beed (M.)
२६	गोंदिया (न. प.)	109	26. Gondiya (M.)
२७	वर्धा (न. प.)	103	27. Wardha (M.)
	एकूण ..	23,768	.. Total

म.न.पा. = महानगरपालिका/M. Corp.=Municipal Corporation. O.G.—अतिवृद्धी/Out Growth.
 न. प. = नगरपरिषद/M=Municipality. C.T.—गणना शहर/Census Town, S.T. शहर/Special Town.
 टी.न.—आकडे सांक्षिप्तत लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत. Note.—Details may not add to the totals due to rounding.

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.9.

काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS

1991

(हजारांत/In thousand numbers)

क्रम क्रमांक Sr. No.	बाब, (1)	महाराष्ट्र Maharashtra (3)	Item (2)
1	शेतकरी	10,172	Cultivators
2	शेतमजूर	8,313	Agricultural labourers.
3	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छीमारी, शिकार, नळे, फळबागा आणि संलग्न कामे.	472	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations or- chards and allied activities.
4	खाणकाम आणि दगड खाणकाम	115	Mining and quarrying.
5	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, संधारण व दुरुस्ती		Manufacturing, processing servicing and repairs—
	(अ) घरागुती उद्योग	498	(a) Household industry
	(ब) घरागुती उद्योगाव्यतिरिक्त इतर उद्योग.	3,598	(b) Other than household industry.
6	बांधकाम	802	Construction.
7	व्यापार आणि वाणिज्य	2,657	Trade and commerce.
8	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण	1,160	Transport, storage and commu- nications.
9	इतर सेवा	3,219	Other Services.
	एकूण—मुख्यतः काम करणारे	31,006	Total—main workers.
	सीमांतिक कामगार	2,904	Marginal workers.
	एकूण—काम न करणारे	45,011	Total—non-workers.
	एकूण—काम करणारे आणि न करणारे. ..	78,921	Total—workers and non workers.

आधार—महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली व संचालक, जनगणना कार्यालय, महाराष्ट्र, मुंबई.

Source.—Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi and Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2·10.

काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY

गणना/Census

1991

(हजारांत/in thousand)

कार्य प्रकार (1)	ग्रामीण/Rural			नगरी/Urban			एकूण/Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males (2)	स्त्रिया Females (3)	एकूण Total (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	एकूण Total (10)	
पूर्व वेळ विद्यार्थी ..	5,568	3,666	9,234	4,268	3,398	7,666	9,836	7,064	16,900	Full time students.
घटकाम करणारे ..	94	2,985	3,079	100	6,149	6,249	194	9,134	9,328	Household duties.
अवलंबून असणारे व बालके ..	5,581	6,137	11,718	2,993	2,931	5,924	8,574	9,068	17,642	Dependents and infant.
सेवानिवृत्त, व्याजावर, भाड्यावर उपजीविका करणारे व स्वतंत्र उत्पन्न असणारे	93	38	131	342	51	393	435	89	524	Retired, rentiers and persons of independent means.
सिकारी, भटकं इत्यादि ..	11	6	17	15	6	21	26	12	38	Beggars, vagrants etc.
शिक्षा भोगणारे, मानसिक आजाराच्या व धर्मार्थ संस्थांमध्ये राहणाऱ्या व्यक्ती.	8	3	11	20	7	27	28	10	33	Inmates of panal, mental and charitable institutions.
इतर ..	126	30	156	305	79	384	431	109	540	Others.
एकूण ..	11,481	12,865	24,346	8,043	12,621	20,664	19,524	25,486	45,010	Total

साधर.—भारताची जनगणना १९९१.

Source.—Census of India 1991.

तशता क्रमांक/TABLE No. 2.11.

---

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11.

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या/POPULATION OF S.C. AND S.T.
1991

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती व बौद्ध Scheduled Castes and Buddhist	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage to total population		सामर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण Literate population percentage to total population		District
				अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.	अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	6,46,914	1,03,775	6.52	1.05	59.40	57.87	Brihan Mumbai
2	ठाण ..	2,71,797	9,51,205	5.18	18.12	52.38	20.47	Thane
3	रायगड ..	50,999	2,33,953	2.79	12.82	53.28	20.68	Raigad
4	रत्नागिरी ..	27,385	14,847	1.77	0.96	53.17	26.95	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	42,435	3,893	5.10	0.47	60.00	53.35	Sindhudurg
	कोकण विभाग	10,39,530	13,07,673	5.37	6.75	57.12	23.64	Konkan Division
6	नाशिक ..	3,26,755	9,31,069	8.43	24.18	49.09	23.15	Nashik
7	धुळे ..	1,34,359	10,36,491	5.30	40.88	45.92	18.71	Dhule
8	जळगाव ..	2,95,047	3,13,551	9.26	9.84	42.59	27.38	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	4,18,479	2,40,141	12.41	7.12	41.93	23.35	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	11,74,640	25,21,252	9.07	19.47	44.54	21.87	Nashik Division

10	पुणे	6,31,063	2,16,336	11.41	3.91	48.20	35.70	Pune
11	सातारा	2,33,014	18,342	9.51	0.75	47.92	42.35	Satara
12	सांगली	2,77,458	10,784	12.56	0.49	44.82	44.36	Sangli
13	सोलापूर	4,97,913	48,352	15.41	1.50	37.49	38.26	Solapur
14	कोल्हापूर	3,81,029	14,789	12.75	0.49	45.24	50.85	Kolhapur
	पुणे विभाग	20,20,477	3,08,603	12.31	1.88	44.51	37.53	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	42,34,647	41,37,528	8.69	8.49	47.61	23.60	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	3,05,246	83,502	13.79	3.77	39.52	25.41	Aurangabad
16	जालना	1,76,452	28,300	12.93	2.07	27.80	24.69	Jalna
17	परभणी	2,33,323	1,11,470	11.02	5.27	29.13	26.22	Parbhani
18	बीड	2,44,281	20,515	13.41	1.13	32.55	29.47	Beed
19	नांदेड	4,22,942	2,75,972	18.15	11.84	31.38	28.31	Nanded
20	उस्मानाबाद	2,08,609	22,463	16.34	1.76	34.60	30.82	Osmanabad
21	लातूर	3,19,568	37,527	19.06	2.24	34.15	33.56	Latur
	औरंगाबाद विभाग	19,10,421	5,79,749	14.92	4.53	33.04	27.79	Aurangabad Division
22	बुलडाणा	2,16,687	95,389	11.49	5.06	39.94	32.51	Buldana
23	अकोला	2,64,554	1,55,695	11.95	7.03	44.82	40.97	Akola
24	अमरावती	3,84,499	3,16,448	17.48	14.38	51.09	35.62	Amravati
	अमरावती विभाग	2,26,820	4,45,840	10.92	21.46	47.51	33.69	Yavatnai
		10,92,560	10,13,372	13.04	12.10	46.62	35.30	Amravati Division
26	वार्धा	1,49,975	1,66,391	14.05	15.59	58.18	46.08	Wardha
27	नागपूर	6,19,226	4,57,715	18.84	13.92	59.53	51.61	Nagpur
28	भंडारा	3,55,484	3,09,822	16.87	14.70	59.00	43.33	Bhandara
29	चंद्रपूर	2,99,533	3,49,169	16.90	19.70	52.65	39.17	Chandrapur
30	गडचिरोली	95,996	3,04,535	12.20	38.70	44.02	24.36	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	15,20,214	15,87,632	16.85	17.60	56.94	41.45	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	26,12,774	26,01,004	15.02	14.95	52.63	39.05	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	87,57,842	73,18,281	11.10	9.27	45.93	29.42	Maharashtra State
	भारत*	13,82,23,277	6,77,58,380	16.48	8.08	....	....	India*

* जम्मू व काश्मीर वगळून/Excluding Jammu and Kashmir (India total population 83,85,83,988.)

— भारतीय जनगणना, १९९१ प्राथमिक जनगणना सारांश (अंतिम). Source.— Census of India 1991 Primary Census Abstract (Final)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12.

प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अर्धंगांची संख्या

DISABLED POPULATION IN MAHARASHTRA STATE BY TYPE OF DISABILITY
1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पूर्णतः अंध Totally Blind	पूर्णतः पांगळे Totally Crippled	पूर्णतः भूक Totally Dumb	एकूण (3+4+5) Total	एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	1,513	1,299	903	3,715	0.04	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	831	951	679	2,461	0.07	Thane
3	रायगड ..	647	642	607	1,896	0.13	Raigad
4	रत्नागिरी ..	809	841	842	2,492	0.12	Ratnagiri
	कोकण विभाग	3,800	3,733	3,031	10,564	0.07	Konkan Division
5	नाशिक ..	1,973	1,332	912	4,217	0.14	Nashik
6	धुळे ..	1,342	851	573	2,771	0.14	Dhule
7	जळगाव ..	1,605	1,066	793	3,464	0.13	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	1,589	1,086	867	3,542	0.13	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	6,509	4,335	3,150	13,994	0.14	Nashik Division
9	पुणे ..	1,894	1,505	1,155	4,554	0.11	Pune
10	सातारा ..	967	851	901	2,719	0.13	Satara
11	सांगली ..	700	1,093	796	2,589	0.14	Sangli
12	सोलापूर ..	1,790	1,080	1,107	3,977	0.15	Solapur
13	कोल्हापूर ..	722	1,122	860	2,704	0.11	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,073	5,651	4,819	16,543	0.15	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	16,382	13,719	11,000	41,101	0.11	Rest of Maharashtra
14	औरंगाबाद ..	2,120	1,323	800	4,243	0.17	Aurangabad
15	परभणी ..	1,925	899	667	3,491	0.19	Parbhani
16	बीड ..	1,625	815	493	2,933	0.20	Beed
17	नांदेड ..	1,643	887	615	3,145	0.18	Nanded
18	उस्मानाबाद ..	2,234	1,385	771	4,390	0.20	Osmanabad
	औरंगाबाद विभाग	9,547	5,309	3,346	18,202	0.19	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
19	बुलढाणा ..	1,279	707	604	2,590	0.17	Buldana
20	अकोला ..	1,548	839	629	3,016	0.17	Akola
21	अमरावती ..	1,125	825	536	2,486	0.13	Amravati
22	यवतमाळ ..	1,640	863	699	3,202	0.18	Yavatmal
	अमरावती विभाग	5,592	3,234	2,468	11,294	0.16	Amravati Division
23	वर्धा ..	671	392	314	1,377	0.15	Wardha
24	नागपूर ..	1,117	1,015	583	2,715	0.10	Nagpur
25	भंडारा ..	1,406	1,261	644	3,311	0.18	Bhandara
26	चंद्रपूर ..	2,249	1,435	708	4,392	0.21	Chandrapur
	नागपूर विभाग ..	5,443	4,103	2,249	11,795	0.16	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	11,035	7,337	4,717	23,089	0.16	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	36,964	26,365	19,063	82,392	0.13	Maharashtra State

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.13.

वयोगटानुसार लोकसंख्या/POPULATION ACCORDING TO AGE GROUPS

गणना/CENSUS

1991

(हजारत/in thousand)

एकूण/ग्रामीण/नगरी Total/Rural/Urban (1)	एकूण लोकसंख्या/Total population				संचयी टक्केवारी Cumulative percentage (6)
	वय-गट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
एकूण/Total	0—9	9,849	9,323	19,172	24.29
	10—14	4,644	4,282	8,926	35.60
	15—19	3,926	3,303	7,229	44.76
	20—24	3,686	3,493	7,179	53.86
	25—29	3,291	3,356	6,647	62.28
	30—34	2,959	2,784	5,743	69.56
	35—39	2,731	2,464	5,195	76.14
	40—44	2,220	1,960	4,180	81.44
	45—49	1,866	1,708	3,574	85.97
	50—54	1,571	1,434	3,005	89.78
	55—59	1,172	1,074	2,246	92.62
	60—64	1,101	1,093	2,194	95.40
	65—69	670	669	1,339	97.10
	70—74	488	507	995	98.36
75—79	205	213	418	98.89	
80+	267	299	566	99.60	
वय माहित नसलेले/Age not known		171	142	313	100.00
*एकूण/Total	....	40,817	38,104	78,921	....
ग्रामीण/Rural	0—9	6,339	6,042	12,381	25.59
	10—14	2,914	2,695	5,609	37.18
	15—19	2,304	1,932	4,236	45.94
	20—24	1,972	2,014	3,986	54.18
	25—29	1,777	1,952	3,729	61.89
	30—34	1,608	1,665	3,273	68.65
	35—39	1,521	1,473	2,994	74.84
	40—44	1,256	1,247	2,503	80.02
	45—49	1,117	1,126	2,243	84.65
	50—54	988	970	1,958	88.70
	55—59	771	728	1,499	91.80
	60—64	749	759	1,508	94.92
	65—69	462	469	931	96.84
	70—74	343	361	704	98.29
75—79	138	147	285	98.88	
80+	186	206	392	99.69	
वय माहित नसलेले/Age not known		83	66	149	100.00
*एकूण/Total	....	24,528	23,852	48,380	...

तस्ता क्र./TABLE No. 2.13—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
नागरी/Urban	0—9	3,510	3,281	6,791	22.24
	10—14	1,731	1,588	3,319	33.10
	15—19	1,622	1,371	2,993	42.90
	20—24	1,714	1,478	3,192	53.36
	25—29	1,514	1,404	2,918	62.91
	30—34	1,351	1,119	2,470	71.00
	35—39	1,210	990	2,200	78.20
	40—44	964	712	1,676	83.69
	45—49	749	582	1,331	88.05
	50—54	583	465	1,048	91.48
	55—59	401	346	747	93.93
	60—64	352	334	686	96.17
	65—69	208	200	408	97.51
	70—74	144	146	290	98.46
	75—79	67	66	133	98.89
	80+	81	94	175	99.46
नय माहित नसलेले/Age not known		88	76	164	100.00
	*एकूण/Total	16,289	14,252	30,541	....

*वयाची माहिती उपलब्ध नसलेल्या माहितीचा 'एकूण' मध्ये समावेश आहे.
 Figures of 'Age' not stated are included in Total.

साधार.—सामान्य आर्थिक तक्ते भाग-३, क आणि ख (i).

Source.—General Economic Tables, Part-III, A and B(i).

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.14.

धर्मानुसार लोकसंख्या

POPULATION BY RELIGION

1991

शुक्रक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
(1)	बौद्ध	50,40,785	Buddhist
(2)	ख्रिश्चन	8,85,030	Christian
(3)	हिंदू	6,40,33,213	Hindu
(4)	जैन	9,65,840	Jain
(5)	मुस्लिम	76,28,755	Muslim
(6)	शीख	1,61,184	Sikh
(7)	इतर धर्म/संप्रदाय	99,768	Other religion and persuasion
(8)	धर्म न सांगितलेले	1,06,560	Religion not stated
(9)	इतर	16,052	Others
एकूण		7,89,37,187	Total

साधार.—भारतीय जनगणना, १९९१, मालिका १४, भाग चार (बी) (दोन).

Source.—Census of India, 1991, Series 14, Part IV(B)(ii)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.15.

२००१ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या

ANNUAL ESTIMATES OF POPULATION UP TO 2001

(आकडे शंभरात/Figures in hundred)

वर्ष Year (1)	भारत/India			महाराष्ट्र/Maharashtra		
	१ मार्च/ 1st March (2)	१ जुलै/ 1st July (3)	१ ऑक्टोबर/ 1st October (4)	१ मार्च/ 1st March (5)	१ जुलै/ 1st July (6)	१ ऑक्टोबर/ 1st October (7)
1981	68,51,590	69,01,330	69,38,871	6,27,841	6,32,357	6,35,765
1982	70,01,914	70,52,040	70,89,869	6,41,484	6,46,184	6,49,732
1983	71,53,283	72,03,532	72,41,450	6,55,718	6,60,500	6,64,110
1984	73,05,398	73,55,980	73,94,145	6,70,170	6,74,810	6,78,311
1985	74,57,955	75,08,592	75,46,795	6,84,188	6,88,535	6,91,813
1986	76,10,701	76,61,353	76,99,563	6,97,321	7,01,377	7,04,437
1987	77,63,377	78,13,743	78,51,732	7,09,594	7,13,337	7,16,160
1988	79,15,670	79,65,962	80,03,890	7,20,907	7,24,424	7,27,073
1989	80,67,723	81,18,169	81,56,210	7,31,536	7,35,014	7,37,628
1990	82,19,928	82,78,498	83,08,630	7,42,034	7,45,604	7,48,293
1991	83,72,494	84,22,880	84,60,868	7,52,765	7,56,387	7,59,115
1992	85,25,154	85,75,601	86,13,632	7,63,655	7,67,304	7,70,052
1993	86,77,686	87,28,163	87,66,213	7,74,689	7,78,416	7,81,224
1994	88,29,905	88,80,083	89,17,904	7,85,916	7,89,724	7,92,592
1995	89,81,587	90,31,724	90,69,510	7,97,363	8,01,226	8,04,136
1996	91,32,455	91,82,210	92,19,704	8,09,031	8,12,978	8,15,951
1997	92,82,176	93,31,191	93,68,122	8,20,895	8,24,872	8,27,868
1998	94,30,366	94,78,900	95,15,464	8,32,902	8,36,910	8,39,928
1999	95,76,577	96,24,259	96,60,176	8,44,967	8,48,948	8,51,946
2000	97,20,307	97,67,077	98,02,301	8,56,977	8,60,899	8,63,853
2001	98,60,986			8,68,766		

टीप.—(१) लोकसंख्येचे अंदाज तयार करण्यासाठी भारताच्या महानिबंधकांच्या अध्यक्षतेखाली नियोजन आयोगाने नेमलेल्या तज्ज्ञ समितीच्या मार्गदर्शनाखाली १ मार्च १९८१-२००१ या काळातील वर्षवार अंदाज तयार केले आहेत.

(२) १ जुलै आणि १ ऑक्टोबर १९८१ ते २००० या काळाचे वर्षवार अंदाज तज्ज्ञ समितीने तयार केलेल्या १ मार्च १९८२-२००१ या काळाच्या वर्षवार अंदाजावर आधारित आहेत.

Note.—(1) The annual estimates as on 1st March 1981-2001 have been made under the guidance of the Expert Committee on population projection approved by the Planning Commission under the chairmanship of the Registrar-General, India.

(2) The annual estimates as on 1st July and 1st October 1981-2000 are based on the annual estimates as on 1st March 1982-2001 of the Expert Committee.

आधार.—भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय.

Source.—Office of the Registrar-General, India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.16.

स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND REASON FOR MIGRATION

जनगणना/Population Census 1981

(हजारत/in thousand)

स्थलांतराचे कारण	पुरुष, स्त्रिया, एकूण	महाराष्ट्र Maharashtra			Male, Female, Total	Reason for migration
		ग्रामीण Rural	नगरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
1. रोजगार	.. पुरुष	607	2,593	3,200	M	Employment
	स्त्रिया	112	171	282	F	
	एकूण	719	2,764	3,482	T	
2. शिक्षण	.. पुरुष	206	423	629	M	Education
	स्त्रिया	60	131	191	F	
	एकूण	266	554	820	T	
3. कुटुंब दुसऱिकडे जाणे	.. पुरुष	1,285	1,208	2,493	M	Family moved
	स्त्रिया	1,319	1,631	2,951	F	
	एकूण	2,604	2,839	5,444	T	
4. विवाह	.. पुरुष	99	34	132	M	Marriage
	स्त्रिया	7,452	2,120	9,573	F	
	एकूण	7,551	2,154	9,705	T	
5. इतर	.. पुरुष	2,865	1,379	4,244	M	Others
	स्त्रिया	2,121	946	3,067	F	
	एकूण	4,986	2,325	7,311	T	
एकूण	.. पुरुष	5,062	5,636	10,698	M	Total
	स्त्रिया	11,064	5,000	16,064	F	
	एकूण	16,126	10,636	26,762	T	

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत

Note.—Totals may not add up due to rounding

आधार.—भारताची जनगणना, मालिका १२, भाग पाच (ए व बी)

Source.—Census of India, Series 12, Part V (A & B)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17.

पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND PLACE OF LAST RESIDENCE
1991

(हजारत/in thousand)

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण (1)	एकूण ग्रामीण नागरी (2)	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			Total Rural Urban (2)	Last residence (1)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
I. गणना राज्यात						
<i>I. Within State of Enumeration—</i>						
गणना जिल्ह्यात इतरत्र	.. एकूण ग्रामीण नागरी	3,981 3,352 621	9,163 8,220 930	13,143 11,571 1,551	Total Rural Urban	Elsewhere in district of enumeration
राज्यातील इतर जिल्ह्यात	एकूण ग्रामीण नागरी	3,114 2,153 957	4,518 3,166 1,347	7,632 5,319 2,304	Total Rural Urban	In other Districts of State.
गणनेच्या ठिकाणी	.. एकूण ग्रामीण नागरी	31,368 20,253 11,115	22,375 13,254 9,121	53,743 33,507 20,236	Total Rural Urban	At the place of enumeration.
एकूण (1)	.. एकूण ग्रामीण नागरी	38,463 25,759 12,692	36,055 24,639 11,398	74,518 50,398 24,090	Total Rural Urban	Total (I)
II. गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						
<i>II. State in India Beyond State of Enumeration.</i>						
आंध्र प्रदेश	.. एकूण ग्रामीण नागरी	133 78 55	152 38 64	285 166 119	Total Rural Urban	Andhra Pradesh
आसाम	.. एकूण ग्रामीण नागरी	*	*	1 1 ..	Total Rural Urban	Assam
अरुणाचल प्रदेश	.. एकूण ग्रामीण नागरी	5 2 3	4 2 2	9 4 4	Total Rural Urban	Auranachal Pradesh

*५०० पेक्षा कमी/Less than 500.

स्तंभ २ मधील 'एकूण' ह्यात पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण ग्रामीण आहे की नागरी ह्याचा उल्लेख नसलेल्यांचाही समावेश आहे/'Total' in Col. 2, includes unspecified status of last residence.

तथता क्रमांक/ TABLE No. 2.17.— contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
बिहार	.. एकूण	72	33	105	Total	Bihar
	ग्रामीण	53	21	74	Rural	
	नागरी	19	11	30	Urban	
गुजरात	.. एकूण	301	319	621	Total	Gujarat
	ग्रामीण	181	182	363	Rural	
	नागरी	120	136	256	Urban	
गोवा	.. एकूण	24	35	59	Total	Goa
	ग्रामीण	11	16	27	Rural	
	नागरी	14	18	32	Urban	
हरियाणा	.. एकूण	13	11	24	Total	Haryana
	ग्रामीण	8	6	15	Rural	
	नागरी	5	4	9	Urban	
हिमाचल प्रदेश	.. एकूण	7	4	10	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	4	3	7	Rural	
	नागरी	2	1	3	Urban	
जम्मू व काश्मीर	.. एकूण	5	4	10	Total	Jammu and Kashmir
	ग्रामीण	2	2	4	Rural	
	नागरी	3	3	6	Urban	
कर्नाटक	.. एकूण	380	487	867	Total	Karnataka
	ग्रामीण	243	323	565	Rural	
	नागरी	137	164	301	Urban	
केरळ	.. एकूण	117	81	198	Total	Kerala
	ग्रामीण	66	43	108	Rural	
	नागरी	51	38	90	Urban	
मध्य प्रदेश	.. एकूण	149	224	373	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	95	138	233	Rural	
	नागरी	54	86	139	Urban	
मणिपूर	.. एकूण	1	2	3	Total	Manipur
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	..	1	1	Urban	
मेघालय	.. एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	1	1	1	Rural	
	नागरी	..	1	1	Urban	

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.17.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मिझोराम	.. एकूण	3	5	7	Total	Mizoram
	ग्रामीण	2	3	5	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
नागालँड	.. एकूण	1	1	2	Total	Nagaland
	ग्रामीण	..	1	1	Rural	
	नागरी	..	..	..	Urban	
ओरिसा	.. एकूण	18	11	29	Total	Orissa
	ग्रामीण	13	8	21	Rural	
	नागरी	5	3	8	Urban	
पंजाब	.. एकूण	31	26	57	Total	Punjab
	ग्रामीण	15	11	26	Rural	
	नागरी	16	15	31	Urban	
राजस्थान	.. एकूण	131	89	220	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	89	55	143	Rural	
	नागरी	42	34	76	Urban	
सिक्कीम	.. एकूण	1	1	2	Total	Sikkim
	ग्रामीण	..	*	1	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
तामिळनाडू	.. एकूण	103	77	180	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	49	32	82	Rural	
	नागरी	53	44	98	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	1	1	1	Rural	
	नागरी	..	..	1	Urban	
उत्तर प्रदेश	.. एकूण	699	339	1,038	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	538	240	778	Rural	
	नागरी	159	99	258	Urban	
पश्चिम बंगाल	.. एकूण	39	31	70	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	6	17	Rural	
	नागरी	28	25	53	Urban	

*५०० पेक्षा कमी/less than 500.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2. 17.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
नेदशासित प्रदेश	.. एकूण	20	20	40	Total	Union Territories
	ग्रामीण	3	3	6	Rural	
	नागरी	17	17	33	Urban	
एकूण (II)	.. एकूण	2,255	1,957	4,212	Total	Total (II)
	ग्रामीण	1,466	1,186	2,651	Rural	
	नागरी	783	768	1,551	Urban	
पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण भारतात इतरत्र	एकूण	40,717	38,012	78,730	Total	Last residence
	ग्रामीण	27,224	25,825	53,049	Rural	Elsewhere in
	नागरी	13,476	12,166	25,641	Urban	India (I+II)
III. आशियातील भारताबाहेरचे देश		168	146	314		Countries in Asia Beyond India
IV. इतर देश		7	9	15		Other countries
एकूण	..	10,698	15,664	26,762		Total

आधार.—भारताची जनगणना १९९१ महाराष्ट्र, मॅट्रिका १२, भाग-पाच (क व ख) (स्थलांतराचे तक्ते)

Source.—Census of India 1991, Operations Maharashtra Series 12, Part-V (K and Kh)
(Migration Tables).

2. क्षेत्रकळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.18.

प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची संख्या

HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
1981

(संख्या/Number)

भाषा (1)	कुटुंबे Households (2)	व्यक्ती Persons (3)	Languages (1)
आसामी ..	155	593	Assamese
बंगाली ..	20,288	88,040	Bengali
गुजराथी ..	3,11,754	16,84,323	Gujarati
हिंदी ..	8,11,176	41,47,199	Hindi
कन्नड ..	1,73,788	9,20,108	Kannada
काश्मिरी ..	267	1,097	Kashmiri
मल्याळम ..	54,720	2,20,871	Malayalam
मराठी ..	86,50,248	4,58,16,753	Marathi
ओरिया ..	3,748	15,581	Oriya
पंजाबी ..	35,666	1,84,053	Punjabi
संस्कृत ..	48	281	Sanskrit
सिंधी ..	1,00,920	5,17,874	Sindhi
तामिळ ..	65,538	3,00,348	Tamil
तेलुगू ..	1,81,252	9,36,928	Telgu
उर्दू ..	6,84,727	43,19,067	Urdu
इतर ..	5,96,660	36,31,055	Others
एकूण ..	1,16,90,955	6,27,84,171	Total

आधार.—भारताची जनगणना १९८१, १९८७ चा पेपर एक, महाराष्ट्र मालिका १२.

Source.—Census of India, 1981, Paper I of 1987, Maharashtra series 12.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1.

जमिनीचा वापर/LAND UTILISATION

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1995-96*	1996-97*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकांनुसार).	30,758	30,758	Total geographical area by village papers.
2	अंगल व्याप्त क्षेत्र ..	5,277	5,274	Area under forests.
3	पडीक व लागवडीलायक नसलेली जमीन. ..	1,712	1,711	Barren and unculturable land.
4	विंगरशेती वापराखाली असलेली जमीन.	1,236	1,249	Land put to non-agricultural uses.
5	लागवडीलायक पण वापरात नसलेली जमीन ..	890	891	Culturable waste.
6	कायम गुरचरण ..	1,358	1,357	Permanent pastures.
7	झाडे-झुडुपांखालील जमीन ..	222	226	Land under miscellaneous tree crops etc.
8	चालू पड ..	1,037	1,049	Current fallows.
9	इतर पड ..	1,116	1,126	Other fallows.
10	कसलेले क्षेत्र (निव्वड) ..	17,911	17,876	Net area sown.
11	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र.	3,416	3,786	Area sown more than once.
12	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र ..	21,327	21,662	Gross cropped area.

*अस्थायी/Provisional.

साधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2.

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA
1996-97

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमिक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	Distriet
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	बृहन्मुंबई	38	29	..	..	Greater Mumbai
2	ठाणे	934	442	290	306	Thane
3	रायगड	687	336	189	217	Raigad
4	रत्नागिरी	816	559	251	261	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	343	140	159	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2,979	1,709	870	943	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,024	884	972	Nashik
7	धुळे	1,438	780	733	802	Dhule
8	जळगाव	1,164	885	851	1,172	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,357	1,161	1,441	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	5,867	4,045	3,629	4,390	Nashik Division
10	पुणे	1,562	1,167	975	1,156	Pune
11	सातारा	1,058	710	579	685	Satara
12	सांगली	861	747	587	659	Sangli
13	सोलापूर	1,488	1,319	1,061	1,130	Solapur
14	कोल्हापूर	776	539	420	615	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,745	4,482	3,622	4,245	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,691	10,236	8,121	9,577	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,008	864	698	941	Aurangabad
16	जालना	773	723	601	723	Jalna
17	परभणी	1,097	1,009	846	1 285	Parbhani
18	बीद	1,117	981	785	913	Beed
19	नांदेड	1,033	867	726	816	Nanded
20	उस्मानाबाद	749	719	533	718	Osmanabad
21	लातूर	667	658	529	699	Latur
	औरंगाबाद विभाग	6,444	5,821	4,718	6,095	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
22	बुलढाणा ..	967	789	698	814	Buldana
23	अकोला ..	1,056	922	823	1,049	Akola
24	अमरावती ..	1,222	833	751	1,011	Amravati
25	यवतमाळ ..	1,352	984	851	972	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4,597	3,527	3,123	3,846	Amravati Division
26	वर्धा ..	629	509	371	385	Wardha
27	नागपूर ..	986	695	551	570	Nagpur
28	भंडारा ..	928	500	341	416	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1,092	609	467	557	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1,492	294	182	195	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	5,127	2,607	1,912	2,143	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9,724	6,134	5,035	5,989	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	30,758	22,190	17,876	21,662	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप.—लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पडिक, (२) झाडे झुडपांखालील जमीन, (३) चालू पड (४) इतर पड आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

Note.—Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown.

आधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3.

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन/AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS**

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रीक टनांत)

(Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	पिक	1994-95		1995-96		1996-97		Crops (2)
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Outturn (8)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	तांदूळ	1,538	2,397	1,517	2,563	1,478	2,614	Rice
2	गहू	767	1,111	702	898	799	1,167	Wheat
3	ज्वारी	5,351	4,581	5,557	4,982	5,692	6,241	Jowar
4	बाजरी	1,766	1,113	1,665	965	1,947	1,831	Bajri
5	एकूण धान्ये (इतर धान्ये घेऊन) ..	9,931	9,825	9,970	10,007	10,468	12,552	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	3,596	1,698	3,305	1,661	3,325	2,037	Total pulses
7	ऊस@	518	42,680	580	46,656	516	41,805	Sugarcane@
8	कापूस*	2,760	2,361	3,065	2,799	3,085	3,144	Cotton*
9	भुईमूग (एकूण)	603	629	511	576	576	756	Groundnut (Total)
10	तंबाखू	10	13	9	14	10	11	Tobacco

टीप.—**अस्थायी/Provisional.

@उसाचे उत्पादन कांड्यामध्ये आहे व ते कापणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारित आहे.

*कापसाचे उत्पादन बर्हिमधील आहे व ते प्रत्येकी १७० किलोग्रॅमच्या हजार गासड्यांमध्ये आहे.

Note.—@The production of sugarcane is in terms of cane and is worked out on the basis of harvested area.

*The production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 Kg. each.

आधार.—कृषि माबूक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्याचे उत्पादन/

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रिक टनांत/

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	तांदूळ/Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)
1	बृहस्पुर्वी	..	..	..	..
2	ठाणे	..	143	..	..
3	रायगड	..	146	..	..
4	रत्नागिरी	..	83	..	..
5	सिव्दुर्ग	..	81	..	..
	कोकण विभाग		453		1,031
6	नाशिक	..	39	62	83
7	घुळे	..	29	16	18
8	जळगाव	..	2	31	45
9	अहमदनगर	..	6	67	100
	नाशिक विभाग		76	176	246
10	पुणे	..	52	49	66
11	सातारा	..	37	31	49
12	सांगली	..	15	23	32
13	सोलापूर	..	2	37	52
14	कोल्हापूर	..	102	9	20
	पुणे विभाग		208	149	219
	उर्वरित महाराष्ट्र		737	325	465
15	औरंगाबाद	..	1	25	26
16	जालना	..	2	18	22
17	परभणी	..	26	43	62
18	बीड	..	5	25	26
19	नांदेड	..	31	21	22
20	उस्मानाबाद	..	11	24	21
21	लातूर	..	22	17	20
	औरंगाबाद विभाग		98	173	199

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.

AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS IN EACH DISTRICT 1995-96

(Area in '000 hectares and Outturn in '000 tonnes)

ज्वार/Jowar		बाजरी/Bajri		एकूण धान्ये/All cereals		District
क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	क्षेत्र	उत्पादन	
Area	Outturn	Area	Outturn	Area	Outturn	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
.....	.....	.....	.....	.....	.....	Brihan Mumbai
.....	.....	.....	.....	175	335	Thane
.....	.....	.....	.....	170	348	Raigad
.....	.....	.....	.....	125	249	Ratnagiri
.....	.....	.....	.....	88	193	Sindhudurg
				568	1,125	Konkan Division
42	27	333	168	557	385	Nashik
109	103	165	95	350	264	Dhule
249	383	91	61	383	505	Jalgaon
620	294	235	123	941	540	Ahmadnagar
1,926	807	824	447	2,231	1,694	Nashik Division
547	232	133	66	805	465	Pune
210	222	89	42	386	399	Satara
252	251	85	52	388	364	Sangli
716	468	26	11	802	556	Solapur
29	58	*	*	176	355	Kolhapur
1,754	1,231	333	144	2,557	2,139	Pune Division
2,774	2,038	1,157	591	5,346	4,958	Rest of Maharashtra
257	156	159	97	518	400	Aurangabad
194	151	89	60	334	282	Jalna
351	390	9	6	431	475	Parbhani
317	310	194	173	548	519	Beed
247	232	2	1	304	276	Nanded
295	230	17	11	357	273	Osmanabad
206	343	8	5	260	387	Latur
1,867	1,812	478	353	2,762	2,612	Aurangabad Division

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
22	बुलढाणा	1	1	22	33
23	अकोला	5	3	20	30
24	अमरावती	10	6	15	21
25	यवतमाळ	5	3	19	22
	अमरावती विभाग	21	13	76	106
26	वर्धा	1	2	20	24
27	नागपूर	39	51	50	61
28	भंडारा	330	483	24	19
29	चंद्रपूर	153	277	29	21
30	गडचिरोली	138	197	2	1
	नागपूर विभाग	661	1,000	125	126
	विदर्भ विभाग	682	1,013	201	232
	महाराष्ट्र राज्य	1,517	2,563	702	898

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात जिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/दनापेक्षा कमी आहेत.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
123	178	13	10	191	251	Buldana
196	346	6	4	228	384	Akola
118	203	2	1	149	234	Amravati
163	165	10	7	198	198	Yavatmal
600	892	31	22	766	1,067	Amravati Division
69	66	*	*	90	91	Wardha
90	105	*	*	179	217	Nagpur
4	1	....	....	360	504	Bhandara
133	64	....	....	317	353	Chandrapur
21	6	....	....	163	207	Gadchiroli
317	242	....	....	1,109	1,372	Nagpur Division
917	1,134	31	22	1,875	2,439	Vidharbha Division
5,557	4,982	1,665	965	9,970	10,007	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

अनुक्रमांक जिल्हा		एकूण कडधान्ये/All pulses		ऊस/Sugarcane	
Serial No.		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्रीय उत्पादन (उभात) Area Outturn (Cane)	
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..
2	ठाणे	..	..	22	11
3	रायगड	..	..	12	6
4	रत्नागिरी	..	..	6	3
5	सिध्दपुरा	..	..	7	4
	कोकण विभाग	..	..	47	24
6	नाशिक	..	..	104	48
7	धुळे	..	..	147	74
8	जळगाव	..	..	165	84
9	अहमदनगर	..	..	87	43
	नाशिक विभाग	..	..	503	249
10	पुणे	..	..	72	31
11	सातारा	..	..	59	27
12	सांगली	..	..	84	44
13	सोलापूर	..	..	79	31
14	कोल्हापूर	..	..	24	14
	पुणे विभाग	..	..	318	147
	उर्वरित महाराष्ट्र	..	..	868	420
15	औरंगाबाद	..	..	123	39
16	जालना	..	..	144	47
17	परभणी	..	..	236	92
18	बीड	..	..	108	46
19	नांदेड	..	..	131	58
20	उस्मानाबाद	..	..	154	59
21	लातूर	..	..	185	116
	औरंगाबाद विभाग	..	..	1,081	457
					142
					9,378

AGRICULTURE

TABLE No. 3. 4.—concl'd.

कापूस/Cotton		भूईभूग/Groundnut		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	
(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
.....	.....	.....	.....	Brihan Mumbai
.....	.....	1	1	Thane
.....	.....	*	*	Raigad
.....	.....	1	1	Ratnagiri
.....	.....	5	11	Sindhudurg
.....	.....	7	12	Konkan Division
2	2	40	29	Nashik
85	61	76	49	Dhule
278	314	26	22	Jalgaon
3	6	9	12	Ahmadnagar
368	383	151	112	Nashik Division
*	*	40	55	Pune
4	7	51	77	Satara
2	2	34	37	Sangli
3	6	16	13	Solapur
*	*	61	138	Kolhapur
9	15	202	320	Pune Division
377	398	360	444	Rest of Maharashtra
102	68	11	7	Aurangabad
155	117	6	3	Jalna
321	250	9	9	Parbhani
85	80	16	13	Beed
270	181	8	8	Nanded
3	2	14	7	Osmanabad
36	25	19	13	Latur
972	723	83	60	Aurnagabad Division

(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
22	बुरुवाभा	252	126	2	141
23	बकोडा	336	166	2	174
24	अमरावडी	196	135	3	248
25	वयतमाळ	220	148	7	412
	अमरावडी विभाग	1,004	575	14	975
26	वर्धा	81	48	2	135
27	वासपूर	108	58	1	72
28	पंढारा	52	26	1	74
29	चंद्रपूर	85	38	*	..
30	पडबिरोली	27	13	..	..
	वागपूर विभाग	353	183	4	281
	विदर्भ विभाग	1,357	758	18	1,256
	महाराष्ट्र राज्य	3,305	1,639	58 0	46,656

टीप.— (१) बाकडे अस्थायी आहेत.

(२) बाकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरबा अळभार नाहीत.

(३) *बाकडे ५०० हेक्टर/टनपेक्षा कमी आहेत.

(४) कापसाचे उत्पादन लिटमध्ये बाहेर ते प्रत्यक्ष १७० किलो घॅमच्या हजार गासठघात आहे.

(५) †कापणी क्षेत्र.

बाधक.—रूचि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 3. 4.—concl'd.

(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
255	186	12	8	Buldana
362	445	5	3	Akola
372	348	19	22	Amravati
465	368	10	10	Yavatmal
1,454	1,347	46	43	Amravati Division
145	192	8	7	Wardha
58	52	16	20	Nagpur
....	....	..	..	Bhandara
59	65	*	*	Chandrapur
....	....	*	*	Gadchiroli
262	329	24	27	Nagpur Division
1,716	1,676	70	70	Vidharbha Division
3,065	2,799	511	576	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

(4) Production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 kg. each

(5) †Harvested area.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तबता क्रमांक/TABLE No. 3.5.

प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक*
INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS*

[पायाभूत काळ : १९७९-८२ (त्रैवर्षीय)=१००]
[Base : 1979-82 (Triennium)=100]

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1994-95	1995-96*	1996-97	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	अन्नधान्ये—				Foodgrains—
	(अ) तृणधान्ये—				(a) Cereals—
	(1) तांदूळ ..	.. 108.5	116.0	118.4	Rice
	(2) गहू ..	.. 114.8	92.7	120.5	Wheat
	(3) ज्वारी ..	.. 93.5	101.7	127.4	Jowar
	(4) बाजरी ..	.. 154.1	133.6	253.5	Bajri
	(5) बाली ..	.. 26.4	24.5	22.6	Barley
	(6) मका ..	.. 316.8	283.4	421.3	Maize
	(7) नाचणी ..	.. 83.5	75.9	72.1	Ragi
	(8) कोद्रा ..	.. 84.9	54.2	47.7	Kodra
	(9) इतर धान्ये ..	.. 80.8	139.5	53.1	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये ..	.. 106.4	107.5	135.2	Total Cereals
	(ब) कडधान्ये—				(b) Pulses—
	(1) हरभरा ..	.. 285.0	228.7	303.1	Gram
	(2) तूर ..	.. 130.0	156.3	178.2	Tur
	(3) इतर कडधान्ये ..	.. 170.6	158.9	198.8	Other pulses
	एकूण कडधान्ये ..	.. 165.5	167.4	202.7	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये ..	.. 118.1	119.4	148.6	Total Foodgrains
2	अन्नधान्येतर—				Non-Foodgrains—
	(अ) गळिताची धान्ये—				(a) Oilseeds—
	(1) सुईमूग ..	.. 102.1	93.6	122.7	Groundnut
	(2) तीळ ..	.. 160.4	143.1	152.8	Seasamum
	(3) मोहरी, राई व जवस ..	.. 76.6	71.4	77.2	Rape, mustard linseed.
	(4) एरंडी ..	.. 208.3	225.0	225.0	Caster seed
	(5) सूर्यफूल ..	.. 564.4	617.3	648.0	Sunflower
	एकूण गळिताची धान्ये ..	.. 132.5	89.1	153.5	Total Oilseeds

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(ब)	तंतू पिके—				(b) Fibres—
(1)	कापूस ..	.. 161.8	191.9	215.5	Cotton
(2)	मेस्टा ..	.. 43.7	38.1	43.3	Mesta
	एकूण—तंतू पिके ..	<u>161.4</u>	<u>191.3</u>	<u>214.8</u>	Total—Fibres
(क)	संकीर्ण—				(c) Miscellaneous—
(1)	ऊस ..	.. 183.5	193.5	173.3	Sugarcane
(2)	तंबाखू ..	.. 190.1	200.5	160.4	Tobacco
(3)	बटाटा ..	.. 104.1	127.3	122.6	Potato
(4)	मिरची ..	.. 76.8	79.0	80.5	Chillies
	एकूण—संकीर्ण पिके ..	<u>175.7</u>	<u>185.3</u>	<u>166.6</u>	Total—Miscellaneous
	एकूण—अन्नधान्येतर पिके ..	<u>164.3</u>	<u>167.9</u>	<u>174.2</u>	Total—Non-foodgrains
	सर्व पिके ..	<u>140.0</u>	<u>142.4</u>	<u>160.7</u>	All Commodities

*निर्देशांक अंतिम अंदाजावर आधारलेले आहेत./Index numbers are based on final forecast.

भाष्यार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.6.

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती
 PROGRESS UNDER SOIL CONSERVATION AND LAND RECLAMATION

अनुक्रमांक Serial No	योजना	१९९५-९६ मध्ये झालेले Achievements during 1995-96	Scheme
(1)	(2)	(3)	(2)
1	समतल ढलवणट (बांध बंदिस्त केलेली जमीन) (हेक्टर)	29,048	Contiguous contour ~~trasher~~ (Area bunded and contour bunded) (in hectares).
2	मजगी केलेली जमीन (हेक्टर)	27,595	Area terraced (hectares).
3	जैविक बांधातून लवपातळी/ढाळीचे बांध (जैविक बांध) (हेक्टर)	31,007	Contour/Graded bunding with Veg. bund. (Contour vegetarve bunded) (hectares)

आकडे अस्थायी आहेत./The figures are provisional.

बांधाट—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE
तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 3.7.

रासायनिक खतांचे वाटप/DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

(मेट्रिक टन/M. Tonnes)

वात	राज्यास दिलेले खत Quantity distributed to the State 1995-96	Item
(1)	(2)	(1)
मलमुक्त--		
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के N) ..	24,019	Nitrogenous— Ammonium sulphate (20.6 per cent N)
युरिया (४६ टक्के N) ..	16,38,200	Urea (46 per cent N)
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के N) ..	..	Ammonium sulphate nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के N)	23,282	Calcium ammonium nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के N) ..	..	Ammonium chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट--		
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅) ..	4,96,700	Phosphates— Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅).
सं—		
१२-३२-१६	1,504	Complex— 12—32—16
१७-१७-१७	7,434	17—17—17
१८-४६-०	2,86,104	18-46-0
२०-२०-०	88,712	20—20—0
२३-२३-०	99,991	23—23—0
२०.७-२०.७-०	1,65,941	20.7—20.7—0
१५-१५-१५	1,69,887	15—15—15
१०-२६-२६	1,11,451	10—26—26
१९-१९-१९	75,802	19—19—19
पोटॅशिक--		
म्यूरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O) ..	2,07,010	Potassic— Muriate of potash (60 per cent K ₂ O).
सल्फेट ऑफ पोटॅश (५० टक्के K ₂ O) ..	1,547	Sulphate of potash (50 per cent K ₂ O).

आधार.—भारतीय खत संघ, पश्चिम विभाग, मुंबई.

Source.—Fertilizer Association of India, Western Region, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.8.

शेतीची अवजारे/AGRICULTURAL IMPLEMENTS
1992

अनुक्रमांक Serial No. (1)	नाव (2)	परिमाण (3)	माहिती Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)	
1	प्लॉग--				Ploughs--	
	(अ) लाकडी	..	हजारंत	2,188	'000 No.	(a) Wooden.
	(ब) लोखंडी	..	हजारंत	961	'000 No.	(b) Iron.
2	गाड्या	..	हजारंत	1,139	'000 No.	Carts
3	उसाचे चरक--					Sugarcane crushers--
	(अ) शक्तीवर चालणारे	..	संख्या	6,318	Number	(a) Worked by power.
	(ब) बैलांच्या सहाय्याने चालणारे	..	संख्या	2,514	Number	(b) Worked by bullocks.
4	सिंचनाकरिता वापरली जाणारी इंजिने व विजेचे पंप	..	संख्या	8,55,830	Number	Oil engines with electric pumps for irrigation purpose.
5	घाणी--					Ghanis--
	(अ) शक्तीवर चालणाऱ्या	..	संख्या	1,107	Number	(a) Worked by power
	(ब) इतर	..	संख्या	546	Number	(b) Other

आधार.--१५ वी पंचवांशिक पशुधन गणना, १९९२. Source.--Quinquennial 15th Livestock Census, 1992.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9.

शेती पंपांना वीजपुरवठा/AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

(३१ मार्च १९९७ रोजी/As on 31st March 1997)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	वीज पुरवठा केलेले शेतीचे पंप No. of agricul- tural pumps energised	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	17,530	Thane
3	रायगड ..	8,637	Raigad
4	रत्नागिरी ..	9,078	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	10,578	Sindhudurg
	कोंकण विभाग ..	45,823	Konkan Division
6	नाशिक ..	1,78,143	Nashik
7	धुळे ..	87,533	Dhule
8	जळगाव ..	1,25,541	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	2,13,697	Ahmednagar
	नाशिक विभाग ..	6,04,914	Nashik Division
10	पुणे ..	1,30,543	Pune
11	सातारा ..	75,923	Satara
12	सांगली ..	96,347	Sangli
13	सोलापूर ..	1,46,681	Solapur
14	कोल्हापूर ..	61,229	Kolhapur
	पुणे विभाग ..	5,10,723	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	11,61,460	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ..	1,13,884	Aurangabad
16	जालना ..	63,278	Jalna
17	परभणी ..	68,928	Parbhani
18	बीड ..	82,612	Beed
19	नांदेड ..	59,549	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	65,220	Osmanabad
21	लातूर ..	58,099	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	5,11,570	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	81,241	Buldana
23	अकोला ..	52,328	Akola
24	अमरावती ..	79,476	Amravati
25	यवतमाळ ..	49,603	Yavatmal

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3·9—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	अमरावती विभाग	2,62,648	Amravati Division
26	वर्धा	41,876	Wardha
27	नागपूर	66,615	Nagpur
28	भंडारा	26,845	Bhandara
29	चंद्रपूर	15,919	Chandrapur
30	गडचिरोली	4,785	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,56,040	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	4,18,688	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	20,91,718	Maharashtra State

बाधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.10.

महाराष्ट्रातील एकूण बहित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र
NUMBER, AREA AND AVERAGE SIZE OF OPERATIONAL HOLDINGS IN
MAHARASHTRA

कृषि गणना
Agricultural Census
1990-91

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare)	बहित धारण जमिनी Number of holdings (‘00)	बहित धारण जमिनीचे एकूण क्षेत्र Area of opera- tional holdings (‘00 hectare)	धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टर) Average size of holdings (Hectare)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 0.02 हून कमी ..	775	8	0.01
2	0.02—0.50 ..	15,898	4,110	0.26
3	0.50—1.0 ..	16,075	12,058	0.75
4	1.0—2.0 ..	27,276	39,833	1.46
5	2.0—3.0 ..	13,969	33,689	2.41
6	3.0—4.0 ..	7,289	25,108	3.44
7	4.0—5.0 ..	4,469	19,864	4.44
8	5.0—7.50 ..	5,255	31,751	6.04
9	7.50—10.0 ..	1,986	16,949	8.54
10	10.0—20.0 ..	1,530	19,749	12.91
11	20.0 व त्याहून अधिक/ and above.	176	6,129	34.82
एकूण/Total ..		94,697	2,09,248	2.21

आधार.—कृषि गणनेचे सांख्यिकीय तक्ते, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Statistical Tables on Agricultural Census, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तबता क्रमांक/TABLE No. 3.11.

राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या

NUMBER OF IRRIGATION PROJECTS COMPLETED IN STATE SECTOR

जलसिंचन प्रकल्प	३० जून १९९५ रोजी पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांची संख्या No. of projects completed as on 30th June 1995	Irrigation Projects
(1)	(2)	(1)
मोठे	30	Major
मध्यम	149	Medium
लघू व उपसा	1,949	Minor and Lift
	एकूण .. 2,128	.. Total

साधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

3. शोती/AGRICULTURE

तबता क्रमांक/TABLE No. 3 12.

निमित्त सिचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिचित क्षेत्र

IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

प्रकल्प	जून १९९५ अखेर निमित्त सिचन क्षमता Irrigated potential created at the end of June 1995	प्रत्यक्ष सिचित क्षेत्र Actual irrigated area 1995-96	Projects
(1)	(2)	(3)	(1)
मोठे व मध्यम	2 309.96	956.20	Major and medium
रुबू	649.91	128.25	Minor
उपसा सिचन	90.81	26.45	Lift irrigation
एकूण ..	3,050.68	1,110.90	.. Total

आधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.13.

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प
GOVERNMENT HYDRO PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च १९९६ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 1996		एप्रिल १९९६ ते मार्च १९९७ मध्य कार्यान्वित झालेले Commissioned during April 1996 to March 1997		Project
	संख्या Number	क्षमता मेगेवॉट Capacity M.W.	संख्या Number	क्षमता मेगेवॉट Capacity M.W.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	10	1,227.500	..	..	Major
लहान	11	80.375	1	5	Minor

साधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1.

पशुधन/LIVESTOCK POPULATION

1992

(हजारत/In thousand numbers)

क्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1.	एकूण गायवर्ग—		Cattle
(१)	प्रौढ बैल—		I. Males over three years—
(अ)	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले बळ	52	(a) Used for breeding only
(ब)	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	298	(b) Used for breeding and work both.
(क)	केवळ कामाकरिता वापरलेले	6,449	(c) Used for work only.
(ड)	इतर ..	156	(d) Others
	एकूण ..	6,955	Total
(२)	प्रौढ गाई—		II. Females over three years—
(अ)	पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या—		(a) Breeding—
(१)	दुग्ध्या ..	2,547	(i) Milch
(२)	आटलेल्या व न आटलेल्या	3,229	(ii) Dry and not calved even once
(ब)	कामाच्या ..	..	(b) Working
(क)	इतर ..	71	(c) Others
	एकूण ..	5,847	Total
(३)	बासरे	4,639	III. Young Stock
	एकूण—गाई-बैल ..	17,441	Total cattle
१-१	संकरित गायवर्ग		Cross breed cows
(१)	अडीच वर्षांवरील संकरित प्रौढ बैल		(1) Two and half years cross bred males.
(अ)	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले बळ	7	(a) Used for breeding only
(ब)	पैदाशीसाठी व कामासाठी ठेवलेले बळ	20	(b) Used for breeding and Work both.
(क)	केवळ कामासाठी वापरलेले	120	(c) Used for work only
(ड)	इतर	8	(d) Others
	एकूण ..	156	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
(२) अडीच वर्षांवरील संकरित प्रौढ गाई			(2) Adult cross bred cows above Two and half years.
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या			(a) Breeding
(१) दुभत्या	548		(i) Milch
(२) आटलेल्या व न व्यालेल्या	349		(ii) Dry and not calved once.
(ब) इतर	13		(b) Other
	एकूण	910	Total
(३) वासरे (२ १/२ वर्षांखालील)		703	Young Stock (2 1/2 years under).
एकूण संकरित गाय वर्ग		1,769	Total cross bred cows.
अ-२ देशी गायवर्ग			Deshi Cattle
(१) तीन वर्षांवरील देशी प्रौढ बैल			(1) Above 3 years Deshi adult Male.
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले बळ	45		(a) Used for breeding only.
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी ठेवलेले बळ	277		(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामासाठी वापरलेले	6,329		(c) Used for Work only
(ड) इतर	148		(d) Others
	एकूण	6,799	Total
(२) तीन वर्षांवरील देशी प्रौढ गाई			(2) Above 3 years deshi adult cows,
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या			(a) Breeding
(१) दुभत्या	1,998		(i) Milch
(२) आटलेल्या व न व्यालेल्या	2,881		(ii) Dry and not calved even once.
(ब) इतर	58		(b) Other
	एकूण	4,937	Total
(३) वासरे (३ वर्षां खालील)		3,936	Young Stock (three years under).
एकूण देशी गायवर्ग		15,672	Total Deshi Cattle
2. म्हशी-रेडे—			Buffaloes—
(१) तीन वर्षांवरील रेडे—			I. Males over three years—
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले	35		(a) Used for breeding only
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	44		(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले	240		(c) Used for work only.
(ड) इतर	18		(d) Others
	एकूण	337	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(2)
(२) तीन वर्षांवरील म्हशी—			<i>II. Females over three years—</i>
(अ) पैदाशीकरिता किंवा दुधाकरिता ठेवलेल्या—			(a) Breeding—
(१) दुभत्या	1,799		(i) Milch
(२) बाटलेल्या व न व्यालेल्या ..	1,402		(ii) Dry and not calved even once.
(ब) इतर	22		(b) Others
	एकूण ..	3,224	Total
(३) रेडके (तीन वर्षे व त्याखालीज)	1,887		<i>III. Young stock (three years and under)</i>
	एकूण—म्हशी-रेडे ..	5,447	Total—Buffaloes
3. मेंढरे	3,074		Sheep
4. शेंकडा	9,941		Goats
5. घोडे-शिंशारे	40		Horses and ponies
6. इतर जनावरे*	449		Other livestock*
	एकूण—पशुधन (कुत्री वगळून) ..	36,393	Total—Livestock (Excluding dogs)
7. कोंबड्या, बंदके वगैरे ..	32,187		Poultry

१) याकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा झुळणार नाहीत.

(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

२) पहिली पशुधन गणना १९१९ मध्ये घेण्यात आली.

(ii) First Livestock Census was taken in 1919.

३) *इतर जनावरात डुकरे, गाढवे, खेचरे व उंट यांचा समावेश आहे.

(iii) *Other Livestock includes pigs, donkeys, mules and camels.

आधार.—१५ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९२२

Source.—Quinquennial 15th Livestock Census, 1922.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तबता क्रमांक/TABLE No. 4.2.

जिल्हावार पशुसंख्या/LIVESTOCK POPULATION IN EACH DISTRICT

1992

(हजारोंत/in thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	संकरित गाय वर्ग	देशी गाय वर्ग Deshi Female Cattle	गाई-बैल Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळ्या Goats	इतर जनावरे Other Livestock	एकूण जनावरे* Total Livestock	कोंबड्या, बदके वगैरे Total Poultry	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	13	14	94	15	32	9	164	1,247	Brihan Mumbai
2	ठाणे	14	523	536	179	1	205	14	936	1,731	Thane
3	रायगड	8	473	481	174	1	153	4	812	1,473	Raigad
4	रत्नागिरी	23	541	564	90	@	65	1	720	1,389	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8	239	247	114	@	51	4	416	891	Sindhudurg
	कोकण विभाग	54	1,789	1,842	651	17	506	32	3,048	6,731	Konkan Division
6	नाशिक	105	993	1,098	234	286	689	28	2,335	1,938	Nashik
7	धुळे	50	701	751	161	185	497	28	1,622	1,022	Dhule
8	जळगाव	63	659	722	343	40	528	28	1,661	718	Jalgaon
9	अहमदनगर	354	781	1,135	151	407	915	34	2,642	2,533	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	572	3,134	3,706	889	918	2,629	118	8,260	6,211	Nashik Division
10	पुणे	280	535	815	251	344	517	25	1,952	4,046	Pune
11	सातारा	128	329	457	331	363	350	16	1,517	1,853	Satara
12	सांगली	72	225	296	382	248	294	10	1,230	2,180	Sangli
13	सोलापूर	99	475	574	268	302	706	18	1,867	2,107	Solapur
14	कोल्हापूर	60	195	255	551	153	172	6	1,137	1,383	Kolhapur
	पुणे विभाग	639	1,759	2,397	1,783	1,410	2,039	75	7,703	11,569	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,265	6,682	7,945	3,323	2,345	5,174	225	19,011	24,511	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	..	83	504	587	112	91	404	20	1,214	498*	Auranga bad
16	आलना	..	23	430	453	77	51	264	13	858	321	Jaṃna
17	परभणी	..	18	690	768	160	39	387	23	1,317	387	Parbhani
18	बीड	..	51	526	576	161	173	381	23	1,315	604	Beed
19	नांदेड	..	29	683	711	237	47	369	26	1,390	428	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	58	328	386	146	57	223	6	817	304	Osmanabad
21	लातूर	..	27	364	390	196	44	170	11	810	227	Latur
	औरंगाबाद विभाग		289	3,525	3,811	1,089	502	2,198	122	7,721	2,769	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	39	532	572	119	96	288	17	1,092	291	Buldana
23	अकोला	..	18	635	654	145	18	362	21	1,200	363	Akola
24	अमरावती	..	22	565	587	117	21	298	16	1,040	311	Amravati
25	यवतमाळ	..	14	803	817	135	10	390	16	1,367	661	Yavatmal
	अमरावती विभाग		93	2,535	2,630	516	145	1,338	70	4,699	1,626	Amravati Division
26	वर्धा	..	34	385	419	60	8	179	7	672	219	Wardha
27	नागपूर	..	50	584	635	88	17	308	14	1	599	Nagpur
28	भंडारा	..	33	737	770	185	2	311	14	1,263	884	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	7	660	666	108	42	253	10	1,079	863	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	1	564	565	78	15	181	27	866	715	Gadchiroli
	नागपूर विभाग		125	2,930	3,055	519	84	1,232	72	4,961	3,280	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग		218	5,465	5,685	1035	229	2,570	142	9,660	4,906	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य		1,769	15,672	17,441	5,447	3,074	9,941	4,89	36,393	32,187	Maharashtra State

75

*कुवी वगळून/Excludes dogs. @ 500 पेक्षा कमी/Less than five hundred,

† डुकरे, घोडे, गाढव, उंट, खेचरे धरून/Includes pigs, horses, donkey, carnel, mules.

आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत./Details may not add up to totals due to rounding.

साधार.—१५ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९९२. (अस्थायी)

Source.—Quinquennial 15th Livestock Census, 1992. (Provisional)

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3.

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

क्रमिक Serial No.	वाच	३१ मार्च १९९६ रोजी As on 31st March 19९6	Item
(1)	(2)	(3)	(4)
1	पशु पैदास केंद्रे	12	Number of cattle breeding farms.
2	बकरे पैदास केंद्रे	1	Number of goat breeding farms.
3	शेळ पैदास केंद्रे	9	Number of sheep breeding farms
4	कुक्कुट पैदास व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Number of poultry breeding farms and central hatcheries.
5	सघन कुक्कुट सुधार केंद्रे	16	Number of intensive poultry development blocks.
6	आधारभूत ग्राम केंद्रे	48	Number of key village centres
7	पशुरोगसाथ नियंत्रण फिरते केंद्रे	10	Number of mobile epizotic control units.
8	विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे	49	Number of artificial insemination centres.
9	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	29	Number of district artificial insemination centres
10	कृत्रिम रेतन उप केंद्रे—		Number of artificial insemination sub-centres—
	(अ) जिल्हा परिषदांसाठी	3,071	(a) Under Zilla Parishads
	(ब) विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रांसाठी	670	(b) Under regional artificial insemination centres.
	(क) आधारभूत ग्राम केंद्रांसाठी	468	(c) Under key village centres.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
11	पशुवैद्यकीय संस्था—		Number of veterinary institutions
(अ)	पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालये ..	31†	(a) Veterinary Polyclinics
(ब)	पशुवैद्यकीय रुग्णालये ..	2‡	(b) Veterinary hospitals
(क)	पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र) ..	1,080	(c) Veterinary dispensaries (Local area)
(ड)	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने ..	43	(d) Mobile veterinary clinics
(इ)	पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे (स्थानिक क्षेत्र) ..	1,991	(e) Veterinary aid centres (Local area)
(ज)	फिरतो विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे ..	2	(f) Mobile extension cum demonstration centres.

टीप/Note.—(१) † यामध्ये दापोली, परभणी व नागपूर येथील कृषि विद्यापीठाखालील प्रत्येकी एक घरून

(1) Including one each under Agricultural Universities at Dapoli, Parbhani and Nagpur

(२) ‡ पुणे येथील कृषि विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील "सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टू अॅनिमल्स" या संस्थेचे एक घरून.

(2) Including one at Pune under Agricultural University and one under 'Society for Prevention of Cruelty to Animals' at Mumbai.

(३) बकरे पैदास केंद्र व भेड पैदास केंद्र ह्या संस्था भेड विकास महामंडळाकडे हस्तांतरित करण्यात आलेल्या आहेत.

(3) The institutions Goat development center and sheep development centre have been transferred to Sheep Development Corporation.

आघार.—पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Puna.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.4.

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण
 COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT
 AND CO-OPERATIVE SECTORS
 1996-97

(लाख लिटरमध्ये/ In lakh litres)

प्रतिदिनी सरासरी गार्ईचे व म्हशीचे दूध संकलन		
विभाग	Daily average collection of cow and buffalo milk	Division
(1)	(2)	(1)
1. मुंबई	0.24	Mumbai
2. पुणे	21.11	Pune
3. नाशिक	9.61	Nashik
4. नागपूर	1.86	Nagpur
5. अमरावती	0.42	Amravati
6. औरंगाबाद	3.87	Aurangabad
	एकूण 37.11	Total

दुधाचे वितरण (प्रतिदिन सरासरी)/Distribution of milk

1. बृहन्मुंबई दूध योजना/Brihan Mumbai milk scheme	6.82 लाख लिटर/lakh Liter
2. स्थानिक ग्रामीण दूध विक्री/Local Rural sale of milk	4.20 लाख लिटर/lakh Liter
3. महानंद दुग्धशाळेचे वितरण/Distribution of Mahananda dairy	6.78 लाख लिटर/lakh Liter

आधार—आयुक्त, दुग्धशाळा विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.5.

दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे
MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES
1996-97

अन- क्रमांक Serial No.	उत्पादनाचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of production
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	तूप	मे. टन	948.17	M. tonnes	Ghee
2	टेबल बटर	"	139.65	"	Table butter
3	पनीर	"	30.60	"	Paneer
4	चीज	"	47.64	"	Cheese
5	ग्रीखंड	"	51.29	"	Shrikhand
6	मसाला दूध	लाख बाटल्या	17.80	Lakh Bottle	Masala milk
7	एनर्जी	"	130.07	"	Energy
8	मलईविरहित दूध भुकटी.	मे. टन	4,208.40	M. tonnes	Skimmed milk powder.
9	सफेद लोणी	"	2,458.52	"	White butter
10	लस्सी	लाख बाटल्या	52.29	Lakh Bottle	Lassi
11	दिव्यकाळ टिकणाथे दूध	"	9.68	"	

एक) शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या (I) No. and capacity of milk chilling centres
दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता. in milk processing plants in Government
and Co-operative sector.

(अ) एकूण दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	109 16.71	(a) Total milk chilling centres. Capacity (in lakh litres).
(ब) शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	77 7.19	(b) Government milk chilling centres Capacity (in lakh litres).
(क) सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	32 9.52	(c) Co-operative milk chilling centres. Capacity (in lakh litres).
(दोन) सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दूध प्रक्रिया यंत्रांची संख्या क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	25 .. 23.55	(II) Co-operative Dairies Number of milk processing plants. Capacity (in lakh litres).
(तीन) शासकीय दुग्धशाळा क्षमता (लाख लिटरमध्ये)	31 32.10	(III) Government Dairies Capacity (in lakh litres)

आधार.—आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.1.

विविध खारवण आबारात झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे

QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH REMOVED
1996-97

(मेट्रिक टनांत/in M. tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	आबारा (2)	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing (3)	मिठाचा वापर Quantity of salt issued (4)	खारविलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish removed (5)	Name of the yard (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	भोरिया	550	110	412	Boria
2	जयगढ	.. .	....	....	Jaigad
3	वरवडे	....	....	....	Warwade
4	मिरकर वाडा	9,600	1,920	7,200	Mirkarwada
5	रत्नागिरी (भाटये)	*	....	....	Ratnagiri (Bhatye)
6	पूर्णगढ	....	....	....	Purnagad
7	जैतापूर	....	....	....	Jaitapur
8	विजयदुर्ग	....	....	....	Vijaydurg
9	तारा मुंबरी	....	....	....	Tara mumbri
10	मालवण	....	....	....	Malwan
11	वेंगुर्ला	....	....	....	Vengurfa
एकूण ..		10,150	2,030	7,612	Total

आधार.—भायक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

५. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2.

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती/MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES

1996-97

क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	परिमाण (3)	माहिती Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)
1	एकूण समुद्र किनारा ..	कि. मीटर	720	Kilometre	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/ गावठाणे.	संख्या	394	No.	Marine fishing villages/hamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या ..	,,	18,138	No.	Boats engaged in fishing
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्यावर वजन झालेल्या होड्या.	,,	13,530	No.	Boats above one tonne
5	यंत्रसज्ज होड्या--				<i>Mechanised Boats—</i>
	(अ) खात्यानुसार ..	,,	4,416	No.	(a) Departmentally
	(ब) अस्तित्वात असलेल्या (इतर संस्थांच्या वरून).	,,	8,602	No.	(b) Existing (including mechani- sed by other agencies).
6	एकूण मत्स्योत्पादन--				<i>Fish Production—</i>
	(अ) सागरी ..	हजार मे. टन	481	Thousand tonnes	(a) Marine
	(ब) गोड्या पाण्याचे ..	,,	125	,,	(b) Inland

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	.. संख्या	..	2,089	No. .. Co-operative societies
8	त्यांच्या सभासदांची संख्या	..	.. हजारांत	.. 218	Thousand .. Their membership
9	राज्यातील गोडे पाणी व्याप्त क्षेत्र	..	.. हजार हेक्टर	.. 300	Thousand hectares .. Total Inland water spread area
10	मत्स्यबीज साठा--				<i>Carp fry stocked--</i>
	(अ) बाहेरून आणलेले	..	.. हजारात	..	Thousand .. (a) Imported
	(ब) स्थानिक रिट्या पैदास केलेले	..	.. हजारात	.. 3,20,000	Do. .. (b) Induced breeding
	(क) सायप्रिनस	..	.. हजारात	.. *	Do. .. (c) Cyprinus
11	मासळी खावण्याची आवार केंद्रे	..	.. संख्या	.. 11	No. .. Fish curing yards
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	..	.. संख्या	.. 9	No. .. Fishery schools
13	सहकारी होड्या बांधणारी केंद्रे	..	.. संख्या	.. 1	No. .. Co-operative boat building yard

*बाब क्र. १० (ब) मध्ये समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

आधार.—आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

*Included in item No. 10(b).

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5:3.

मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन/VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION
1996-97

(टनांत/in tonnes)

क्रमक्रमांक Serial No.	प्रकार	ठाणे Thane	बृहन्मुंबई Brihan Mumbai	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	एकूण Total	एकूण Variety
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुशी, पाकट, वागळी ..	2,625	4,450	922	270	372	8,639	Elasmobranches
2	वाम ..	14	2,289	..	28	71	2,402	Eels
3	शिगाडा, शिंगटी ..	2,889	3,777	347	639	738	8,390	Catfishes
4	कर्ली, दाताळी ..	1,058	1,291	338	431	776	3,894	Chirocentrus
5	पेढवा पेठी मिलाजी, तारली	20	1,520	449	4,319	2,026	8,334	Sardines
6	भिंग पाला ..	297	246	284	5	1	833	Hilsa-Alisha
7	मांदेली ..	8,785	8,099	2,274	488	..	19,646	Anchoviella
8	काटो ..	2,145	2,518	113	70	..	4,846	Thrissoecles
9	खवळी, पातुडी ..	..	13	369	1,594	472	2,448	Othercludedia
10	बोंबिल ..	44,195	9,705	720	40	..	54,660	Harpodon Neherias
11	करकरा, खजुरा ..	371	231	10	..	..	612	Perchaos
12	सांब ..	..	765	..	..	4	769	Red Snapper
13	दाढा, राबस ..	255	56	74	..	..	389	Polynomids
14	थोळ, कोय ..	866	3,598	105	24	16	4,609	Sciaemids
15	बटा वाकटी ..	961	10,516	1,618	4,681	3,592	21,368	Ribbon fish

सफसा क्रमांक/TABLE No. 5.3.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
16	डोमा, घोडी ..	1,025	13,775	1,522	12,886	10,341	39,549	Otalithes sp.
17	शरवा बांगडा ..	656	2,643	312	1,162	320	5,093	Caranx
18	सरंगा ..	12,759	1,121	328	144	210	14,562	Pomfrets
19	हलवा ..	63	699	47	276	638	1,723	Black Pomfrets
20	बांगडा ..	22	13,411	1,307	7,678	7,894	30,312	Mackerai
21	सुरमई, डागोळ, फलई	2,177	6,045	1,613	1,419	3,403	14,657	Seer fish
22	गेदर, दुपा ..	31	5,280	2,092	295	472	8,171	Tunnies
23	तेडली ..	..	125	1,025	..	..	1,150	Bregnaores Noelilaniid
24	केप ..	40	1,286	414	3,399	1,222	6,361	Soles
25	कोकरी बाबी होके ..	..	105	335	2,239	8,433	1,112	Leigngnathus
26	छाप ..	..	21	1	3	792	817	Carangids small
27	चिराटी राणी बामण ..	..	7,142	13	243	645	8,043	Upenaides sp.
28	कोळबी ..	5,774	36,172	5,615	6,020	2,654	56,235	Prawns
29	जवळा, करवी ..	14,214	41,255	33,869	871	126	90,335	Shrimps
30	शेवंड ..	78	215	103	27	..	423	Lobsters
31	सोदाळा ..	..	131	..	1,192	648	1,971	Lactarius
32	म्हाकूळ ..	13	11,257	81	2,928	2,204	15,483	Cattle fish & Squids.
33	इतर ..	1,616	11,364	4,431	6,825	8,886	33,122	Miscellaneous
	एकूण ..	1,02,949	2,01,121	60,731	60,197	55,956	4,80,954	Total

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 5.4.

मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)

DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)

1996-97

विल्हेवाटीचा प्रकार	मत्स्योत्पादन (टनांत) Fish product (Tonnes)	Type of disposition
(1)	(2)	(1)
विप्रीसाठी ताजे मासे ..	4,49,211	Marketing fresh
गोठविष्याकरिता ..	*	Freezing
बाळविष्याकरिता ..	1,21,145	Sun-dried
खारविष्याकरिता ..	10,206	Salted
डबा बंद मासे ..	*	Canning
छत्ताकरिता ..	25,392	Reduction
इतर ..	N.A.	Miscellaneous purpose
एकूण ..	6,05,954	Total

*बाब १ मध्ये समाविष्ट/Included in item one.

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

साधार.—नायुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.1.

वनव्याप्त क्षेत्राचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र चौ. कि. मीटरमध्ये/Area in Sq. Kilometers)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	1996-97	Class of Forest
(1)	(2)	(3)	(2)
1	राखीव	48,914	Reserved
2	संरक्षित	8,286	Protected
3	अवर्गीकृत	6,076	Unclassified
एकूण		63,276	Total

टीप.—वरील वनव्याप्त क्षेत्र शासकीय व्यवस्थापनाखाली आहे.

Note.—The above forest area is under administrative control of the State.

आधार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

6. वन/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2.

मुख्य आणि गौण वनोत्पादन
PRODUCTION OF MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCT

क्रमांक Serial No.	विवरण	1996-97	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	हजारलीचे साकुड—		Timber—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर) ..	125	(a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत) ..	6,23,052	(b) Value (thousand Rs.)
2	जळ्याळ साकुड—		Firewood—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर) ..	494	(a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत) ..	1,10,550	(b) Value (thousand Rs.)
3	गौण वनोत्पादन—		Minor forest products—
	(मूल्य हजार रुपयांत)		(Value in thousand Rs.)
	(अ) बांबू	1,99,786	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी	5,224	(b) Grass and grazing
	(क) बिडी पाने	N.A.	(c) Bidi leaves
	(द) इतर उत्पादन	8,039	(d) Other product

आचार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Surce.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1.

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण

DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
1996*

अनुक्रमांक Serial No.	कामगारांचा कामावरील दैनिक सरासरीचा गट Strength average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी Average daily number of workers (संख्या No.) (4)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10 पेक्षा कमी	.. ..	63,831
2	10 to 19	.. ..	84,740
3	20 to 49	.. ..	1,41,570
4	50 to 99	.. ..	1,20,026
5	100 to 499	.. ..	3,35,653
6	500 to 999	.. ..	1,85,978
7	1,000 to 4,999	.. ..	2,66,855
8	5,000 व त्याहून अधिक/and above	.. ..	80,179
एकूण/Total ..		27,668	12,78,832

*अस्थायी/Provisional

आधार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण
 FACTORIES WITH AVERAGE DAILY EMPLOYMENT CLASSIFIED ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 1996*

अनुक्रमांक Serial No. (1)	कारखान्यांचे प्रमुख गट (2)	प्रत्येक गटातील चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.) (3)	त्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily Workers (No.) (4)	Major groups (2)
1	शेती, जंगल व बांधकाम आणि पशुधन	64	2,894	Agriculture, forestry and mining and livestock production.
2	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	3,200	1,46,099	Manufacture of food products.
3	पेये	97	8,607	Manufacture of beverages.
4	तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन	44	4,447	Manufacture of tobacco and tobacco products.
5	सूती कापडाचे उत्पादन	3,419	1,72,835	Manufacture of cotton textiles.
6	लॉकर रेशीम व मनुष्यनिर्मित तंतुचे कापड, ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतुचे कापड (कापूस व काथ्या सोडून) यांचे उत्पादन.	867	42,607	Manufacture of wool, silk and manmade fibre textiles and Manufacture of Jute and other Vegetable fibre textiles (except cotton and coir).
7	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (परिधान करण्याच्या वस्तूंसहित)	973	32,391	Manufacture of textile products (including wearing apparel).
8	लाकूड आणि लाकूडाच्या वस्तू फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन.	3,175	15,275	Manufacture of wood and wood products furniture and fixtures.
9	कागद कागदाच्या वस्तू आणि तत्सम उद्योग यांचे उत्पादन.	1,332	54,602	Manufacture of paper and paper products and allied industries.
10	कातडी व कातडीच्या व केसाळ कातडीच्या व कातडीच्या पर्यायी वस्तू.	103	3,633	Manufacture of leather and products of leather fur and substitutes of leather.
11	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ उत्पादन (पेट्रोलियम व कोळसा यांचे उत्पादन सोडून).	2,448	1,36,079	Manufacture of Basic chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
12	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया.	1,536	56,296	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products and processing of nuclear fuels.

तबत्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
13	अधातू खनिज पदार्थांचि उत्पादन ..	995	36,782	Manufacture of non-metallic mineral products
14	मूलभूत धातू व मिश्र धातू ..	1,003	71,950	Basic metal and alloys industries.
15	धातुच्या वस्तु व सुटे भाग (यंत्र व सामग्री सोडून)	2,286	72,870	Manufacture of metal products and parts (except machinery and equipments).
16	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व यंत्रसामग्री ..	2,655	1,77,335	Manufacture of machinery and equipment other than transport equipment.
17	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	373	1,01,809	Manufacture of transport equipment and parts
18	इतर उत्पादक कारखाने ..	630	30,126	Other manufacturing industries.
19	विद्युत वायू व बाष्प ..	173	19,695	Electricity and steam.
20	जल योजना पुरवठा व सफाई सेवा ..	149	4,489	Water works supply and sanitary services.
21	संकीर्ण घाऊक किरकोळ व्यापार उद्योगातील नोंदविलेल्या आस्थापना.	1,261	12,424	Establishments registered under miscellaneous wholesale and retail trade industries.
22	बांधकाम व संलग्न कामे भू, जल व वाहतुकीची संबंधित दळणवळण सेवा.	15	5,865	Construction and activities allied to construction, land, water and transport, communications services incidental to transport.
23	साठवण आणि गोदाभे ..	98	3,545	Storage and warehousing.
24	स्थावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा, शैक्षणिक वित्त, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा, आंतरराष्ट्रीय आंतर राज्यीय संस्था अथवा अवगणित सेवा व उचित वर्गीकरण शक्य नसलेली कामे.			Education, Real estate and business services finance medical and health services, international and other extra territorial bodies, service not elsewhere classified and activities not adequately defined.
25	मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा ..	16	342	Recreational and cultural services.
26	वैयक्तिक सेवा ..	29	1,052	Personal services.
27	दुरुस्ती सेवा ..	232	8,592	Repair services.
28	भांडवली वस्तूंची दुरुस्ती ..	495	56,191	Repair of capital goods.
	एकुण ..	27,668	12,78,832	Total

*अस्थायी/Provisional

आधार.— औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3

चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या

WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS IN EACH DISTRICT
1996*.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखान्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	7,188	4,03,994	Greater Mumbai
2	ठाणे	3,549	1,37,551	Thane
3	रायगड	727	55,009	Raigad
4	रत्नागिरी	241	10,148	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	128	3,222	Sindhudurg
	कोकण विभाग	11,833	6,09,924	Konkan Division
6	नाशिक	1,307	73,829	Nashik
7	धुळे	408	13,853	Dhule
8	जळगाव	737	26,790	Jalgaon
9	अहमदनगर	545	30,471	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	2,997	1,44,943	Nashik Division
10	पुणे	2,622	1,80,957	Pune
11	सातारा	346	23,022	Satara
12	सांगली	665	21,082	Sangli
13	सोलापूर	2,540	31,714	Solapur
14	कोल्हापूर	1,292	49,802	Kolhapur
	पुणे विभाग	7,465	3,06,637	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	22,295	10,61,474	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	629	47,410	Aurangabad
16	जालना	183	8,267	Jalna
17	परभणी	217	8,344	Parbhani
18	बीड	118	6,072	Beed
19	नांदेड	292	9,361	Nanded
20	उस्मानाबाद	45	3,524	Osmanabad
21	लातूर	144	5,789	Latur
	औरंगाबाद विभाग	1,628	88,767	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No.7.3.—contd.

22	बुलढाणा	..	..	227	6,932	Buldana
23	अकोला	..	..	388	11,288	Akola
24	अमरावती	..	..	362	7,436	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	189	9,916	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	..	1,166	36,572	Amravati Division
26	वर्धा	..	..	153	11,271	Wardha
27	नागपूर	..	..	1,380	55,825	Nagpur
28	भंडारा	..	..	607	9,001	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	351	15,234	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	88	688	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	..	2,579	92,019	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	..	3,745	1,28,591	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	27,668	12,78,832	Maharashtra State

*अल्पयुगी/Provisional

आकार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED BY MANUFACTURE IN MAHARASHTRA STATE
1995-96

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनु- क्रमांक Serial No.	उद्योग गट	उत्पादक भांडवल Productive capital	एकूण उत्पादन Total output	मूल्य वृद्धी Value added	Industry group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खाद्य वस्तू ..	3,684	13,433	1,701	Food products.
2	पेये तंबाखू व संबंधित पदार्थ	646	1,634	364	Beverages, tobacco and related products.
3	सूती कापड	1,796	4,207	603	Cotton textiles.
4	लोकर, रेणीम व मनुष्य निर्मित तंतूचे कापड ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व काथ्या सोडून)	3,091	3,889	588	Wool, silk and man made fibre textiles, Jut and other vegetable fibre textiles (except cotton and coir).
5	कापडाच्या वस्तू (परिधान करण्याच्या वस्तूंसहित).	1,134	2,711	532	Textile products (including wearing apparel):
6	लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर इत्यादी.	72	150	23	Wood and wood products, furniture and fixtures.
7	कागद व कागदाच्या वस्तू, मुद्रण प्रकाशन व संबंधित उद्योग.	2,401	4,118	1,012	Paper and paper products, printing, publishing and allied industries.
8	कातडी - व केसाळ कातडीच्या व कातडीच्या पर्यायी वस्तू.	104	251	45	Leather and products of leather, fur and substitutes of leather.

तक्ता क्रमांक/TABLE No 7.4—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
9	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थे (पेट्रोलियम आणि कोळसा यांचे पदार्थ सोडून).	14,207	24,394	6,787	Basic Chemicals and Chemical products (except products of petroleum and coal)
10	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु ईंधनाची प्रक्रिया.	6,059	13,895	1,443	Rubber, plastic, petroleum and coal products, and processing of nuclear fuels.
11	अधातू खानज पदार्थ	..	1,556	1,983	515 Non-metallic mineral products.
12	मुलभूत धातू व मिश्र धातू	..	9,520	11,653	1,802 Basic metal and alloys industries.
13	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग यंत्र, व सामग्री सोडून.	2,489	3,978	903	Metal products and parts except machinery and equipment.
14	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व सामग्री	9,971	19,842	4,472	Machinery and equipment other than transport equip- ment.
15	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	3,873	12,434	3,069	Transport equipment and parts.
16	उत्पादन करणारे इतर उद्योग	..	1,570	3,909	704 Other manufacturing Industries.
17	इतर	17,428	14,479	4,317	Others.
	सर्व उद्योग	..	79,601	1,36,960	28,880 .. All Industries

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत व वार्षिक उद्योग पाहणी, १९९५-९६ आधारित आहेत.

Note.—Figures are provisional and are based on Annual Survey of Industries, 1995-96.

आकार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.5.

कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी

AVERAGE PERCENTAGE OF ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY

क्रमांक Serial No.	केंद्रे	सरासरी गैरहजेरी (बेकडेवारीत) Average percentage of absenteeism	Centres
(1)	(2)	1996 (3)	(2)
1	मुंबई	17.89	Mumbai
2	सोलापूर	34.83	Solapur
3	नागपूर	30.80	Nagpur
4	जळगाव	19.25	Jalgaon
5	नांदेड	22.18	Nanded
6	औरंगाबाद	18.48	Aurangabad
7	इतर केंद्रे	20.96	Other centres
	एकूण केंद्रे	18.94	All centres

जाघार.—कामगार जायकत. महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.6.

औद्योगिक विवाद/INDUSTRIAL DISPUTES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars 1996	Item (2)
(1)	(2)	(3)	(2)
1	कापड गिरण्या—		<i>Textiles—</i>
(अ)	तंट्यांची संख्या ..	8	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	1,180	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष ..	1,180	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष ..	..	(2) Indirectly.
(क)	बाया गेलेले एकूण श्रमदिन	3,46,177	(c) Number of mandays lost.
2	यंत्रोत्पादक कारखाने—		<i>Engineering—</i>
(अ)	तंट्यांची संख्या ..	44	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	16,490	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष ..	16,485	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष ..	5	(2) Indirectly.
(क)	बाया गेलेले एकूण श्रमदिन	12,29,788	(c) Number of mandays lost.
3	संकीर्ण व रसायन—		<i>Miscellaneous and Chemical—</i>
(अ)	तंट्यांची संख्या ..	36	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	3,840	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष ..	3,636	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष ..	204	(2) Indirectly.
(क)	बाया गेलेले एकूण श्रमदिन	7,10,482	(c) Number of mandays lost.
4	एकूण—		<i>Total—</i>
(अ)	तंट्यांची संख्या	88	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	21,510	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष ..	21,301	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष ..	209	(2) Indirectly.
(क)	बाया गेलेले एकूण श्रमदिन	22,86,447	(c) Number of mandays lost.

आकडे अस्थायी आहेत./Figures are provisional.

साधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. *Source.*—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि सांगकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.7.

कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)/WORKING OF COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

क्रमक्रमांक Serial No.	विभाग	गिरण्यांची संख्या Number of mills as at the end of		कामगारांची संख्या Employees on roll at the end of (No.)		माहे अखेर End of period				Region
						स्थापित जात्या (हजारात) Spindles installed (Thousand)		भाग (शंभरात) Looms (Hundred)		
		मार्च March 1996	मार्च March 1997	मार्च March 1996	मार्च March 1997	मार्च March 1996	मार्च March 1997	मार्च March 1996	मार्च March 1997	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1.	महाराष्ट्र	181	182	1,96,106	1,96,940	5,073	5,102	413	413	Maharashtra.
(a)	मुंबई शहर ..	54	54	1,02,255	1,02,378	2,530	2,530	326	326	Mumbai City.
(b)	उर्वरित महाराष्ट्र ..	127	128	93,851	94,562	2,543	2,572	87	87	Rest of Maharashtra.

आधार.—वस्त्रनिर्माण जायकत, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Textile Commissioner, Government of India, Mumbai.

७. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION

1996-97

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार टनांत) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयांत) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट	2	1,678	Chromite.
2	दगडी कोळसा	25,005	1,26,26,077	Coal.
3	कच्चे लोखंड	91	7,560	Iron Ore.
4	चुनखडी	6,585	4,6०,707	Lime stone.
5	कच्चे मँगनीज	305	4,08,171	Manganese Ore.
	कओलिन (नैसर्गिक) @	5	522	Kaolin (Natural) @
7	गेरू	N.A.	N.A.	Oahre.
8	बाँक्साईट	708	1,30,228	Bauxite.
9	सिलिका सॅंड	103	11,228	Silica sand.
10	मीठ*	225	....	Salt*
11	कायनाईट	1	917	Kyanite.
12	कोरंडम	....	....	Corundum.
13	डोलोमाईट	43	7,864	Dolomite.
14	सॅंड (इतर)	N.A.	N.A.	Sand (Others).
15	बेराईट	....	....	Barytes.
16	सीलोमानाईट	....	....	Silimanite.

टीप.—(1) @चायना क्ले म्हणून ओळखला जातो/Note.—Known as China Clay.

(2) *सहायक मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कर्जावित्याप्रमाणे/As reported by the Assistant Sa Commissioner, Mumbai.

(3) N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

(4) **आकडे ५०० टनाखालील आहेत/Less than 500 tonnes.

आधार.—भारतीय खान केंद्र, नागपूर. Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

संख्या क्रमांक/TABLE No. 7.9.

औद्योगिक उत्पादन/INDUSTRIAL PRODUCTION
1992

संख्या क्रमांक Serial No.	वस्तुचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	कोळसा ..	.. हजार टन	20,278	Thousand tonnes	Coal (inc-lignite)
2	पेट्रोलियम (कृड).	.. ..	16,714	Do.	Petroleum (crude)
3	साखर ..	.. ..	4,619.7	Do.	Sugar
4	मीठ ..	.. ..	234.3	Do.	Salt
5	सर्व प्रकारचे सूत	.. टन	48,294	Tonnes	All yarn.
6	सर्व प्रकारचे कापड	.. हजार मीटर	1,53,730	Thousand meters.	All cloth
7	पेट्रोलियमचे (रिफायनरी) उत्पादन.	हजार टन	12,939	Thousand tonnes	Petroleum (refinery) production.
8	तयार पोलाद ..	.. ..	209.6	Do.	Finished steel
9	पोलादाची खण्ड	.. ..	..	Do.	Steel ingots
10	कठीण मिश्रधातू	.. ..	79.0	Do.	Ferro Alloys
11	रेल्वे हब्बे	.. संख्या	23	Number	Railway Coaches
12	वनस्पती	.. हजार टन	81.1	Thousand tonnes.	Vanaspati

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, मासिक
अहवाल.

Source.—Central Statistical Organisation
Monthly Returns.

8. वीज/ELECTRICITY

तपता क्रमांक/TABLE No. 8.1.

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY
1996-97

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाच (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1.	स्थापित क्षमता (३१ मार्च रोजी) (मेगॅवॅटमध्ये)		Installed Capacity (As on 31st March) (in mw.)
	(अ) बाष्पजन्य (औष्णिक)	.. 7,155	(a) Steam (Thermal)
	(ब) नैसर्गिक वायू जन्य ..	.. 1,092	(b) Natural Gas
	(क) जल जन्य ..	.. 1,602	(c) Hydro
	(द) अणुसमतीजन्य .. (महाराष्ट्राचा वाटा)	.. 190	(d) Nuclear (Maharashtra's Share)
	एकूण ..	10 039	.. Total
2.	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॅट तास) —		Generation— (Million Kwh.)
	(अ) बाष्पजन्य (औष्णिक)	.. 43,101	(a) Steam (Thermal)
	(ब) नैसर्गिक वायू जन्य ..	.. 5,734	(b) Natural Gas
	(क) जल जन्य ..	.. 4,707	(c) Hydro
	(द) अणुसमतीजन्य .. (महाराष्ट्राचा वाटा)	.. 483	(d) Nuclear (Maharashtra's Share)
	(ई) इतर ..	.. 12	(e) Other
	एकूण ..	54.037	.. Total
3.	वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास) —		Consumption— (Million Kwh)
	(अ) घरेलू वापर ..	.. 8,349	(a) Domestic
	(ब) व्यापार उद्दिमासाठी झालेला वापर	3,185	(b) Commercial
	(क) उद्योगधंद्याकरिता झालेला वापर ..	18,119	(c) Industrial
	(द) वाहने चालविण्यासाठी ..	1,452	(d) Traction
	(ई) इतर ..	15,987	(e) Others
	एकूण ..	47,092	.. Total

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत व ते केवळ सार्वजनिक सेवा उद्योग संबंधातील आहेत.

Note.—The figures are provisional. I relate to public utilities only.

आक्षर.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ,
मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board
Mumbai.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.2.

विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी/TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED
(३१ मार्च १९९७ रोजी/As on 31st March 1997)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified (3)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	1	Brihan Mumbai
2	ठाणे	1,765	Thane
3	रायगड	1,836	Raigad
4	रत्नागिरी	1,395	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	694	Sindhudurg
	कोंकण विभाग	5,691	Konkan Division
6	नाशिक	1,758	Nashik
7	धुळे	1,487	Dhule
8	जळगाव	1,490	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,511	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	6,246	Nashik Division
10	पुणे	1,740	Pune
11	सातारा	1,422	Satara
12	संगली	697	Sangli
13	सोलापूर	1,106	Solapur
14	कोल्हापूर	1,139	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,104	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	18,041	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,257	Aurangabad
16	जालना	904	Jalna
17	परभणी	1,431	Parbhani
18	बीड	1,202	Beed
19	नांदेड	1,436	Nanded
20	उस्मानाबाद	712	Osmanabad
21	लातूर	890	Latur
	औरंगाबाद विभाग	7,832	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	1,277	Buldana
23	अकोला	1,548	Akola
24	अमरावती	1,707	Amravati
25	यवतमाळ	1,744	Yavatmal

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8. 2.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	अमरावती विभाग	6,276	Amravati Division
26	वर्धा	1,009	Wardha
27	नागपूर	1,658	Nagpur
28	भंडारा	1,629	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,461	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,507	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	7,264	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	13,540	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	39,413*	Maharashtra State

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board
Mumbai.

* 100% Villages electrification declared as on 31-3-1989

9. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1.

३१ मार्च १९९६ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था

NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 1996

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व नफ्या- साठी काम न करणाऱ्या कंपन्या Companies limited by guarantee and asso- ciations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई ..	6,250	63,791	387	85	70,513	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	114	3,255	4	2	3,375	Thane
3	रायगड ..	14	185	..	..	199	Raigad
4	रत्नागिरी ..	1	56	..	..	57	Ratnagiri
5	सिधुदुर्ग ..	..	31	..	1	32	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,379	67,318	391	88	74,176	Konkan Division
6	नाशिक ..	59	1,057	9	2	1,127	Nashik
7	धुळे ..	5	143	2	..	150	Dhule
8	जळगाव ..	40	336	..	..	376	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	49	388	1	..	438	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	153	1,924	12	2	2,091	Nashik Division
10	पुणे ..	259	6,124	55	12	6,450	Pune
11	सातारा ..	28	305	..	..	333	Satara
12	सांगली ..	11	330	..	..	341	Sangli
13	सोलापूर ..	11	305	..	..	316	Solapur
14	कोल्हापूर ..	74	755	5	1	835	Kolhapur
	पुणे विभाग	383	7,819	60	13	8,275	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	6,915	77,061	463	103	84,542	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ..	54	642	2	..	698	Aurangabad
16	जालना ..	5	77	..	..	82	Jalna
17	परभणी ..	2	19	..	..	21	Parbhani

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1.— Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
18	बीड ..	1	13	..	..	14	Beed
19	नांदेड ..	13	121	..	..	134	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	1	16	..	..	17	Osmanabad
21	लातूर ..	4	52	..	..	56	Latur
	औरंगाबाद विभाग	80	940	2	..	1,022	Aurangabad Division
22	बुलडाणा ..	4	27	..	..	31	Buldana
23	अकोला ..	22	135	2	..	159	Akola
24	अमरावती ..	16	142	..	..	158	Amravati
25	यवतमाळ ..	10	36	..	..	46	Yavatmal
	अमरावती विभाग	52	340	2	..	394	Amravati Division
26	वर्धा ..	6	61	1	..	68	Wardha
27	नागपूर ..	202	1,732	14	4	1,952	Nagpur
28	भंडारा ..	4	40	..	..	44	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	5	28	4	..	37	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1	2	..	..	3	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	218	1,863	19	4	2,104	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	270	2,203	21	4	2,498	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	7,265	80,204	486	107	88,062	Maharashtra State

बांधार—कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs,
Ministry of Industry, Govern-
ment of India, New Delhi.

10. बँका/BANKS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1.

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या

NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICES
IN EACH DISTRICT

(३१ मार्च १९९५ रोजी/As on 31st March 1995)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1,349	Brihan Mumbai
2	ठाणे	114	358	Thane
3	रायगड	95	140	Raigad
4	रत्नागिरी	94	128	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	60	77	Sindhudurg
	कोकण विभाग	364	2,052	Konkan Division
6	नाशिक	122	229	Nashik
7	धुळे	94	132	Dhule
8	जळगाव	119	186	Jalgaon
9	अहमदनगर	141	207	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	476	754	Nashik Division
10	पुणे	151	533	Pune
11	सातारा	101	151	Satara
12	सांगली	105	182	Sangli
13	सोलापूर	124	223	Solapur
14	कोल्हापूर	119	228	Kolhapur
	पुणे विभाग	600	1,317	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,440	4,123	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	77	145	Aurangabad
16	जालना	53	73	Jalna
17	परभणी	73	110	Parbhani

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
18	बीड	73	101	Beed
19	नांदेड	82	127	Nanded
20	उस्मानाबाद	53	71	Osmanabad
21	लातूर	64	96	Latur
	औरंगाबाद विभाग	475	723	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	79	105	Buldana
23	अकोला	104	157	Akola
24	अमरावती	101	148	Amravati
25	यवतमाळ	81	119	Yavatmat
	अमरावती विभाग	365	529	Amravati Division
26	वर्धा	52	73	Wardha
27	नागपूर	104	282	Nagpur
28	भंडारा	93	128	Bhandara
29	चंद्रपूर	104	150	Chandrapur
30	गडचिरोली	38	45	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	391	678	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	756	1,207	Vidharbha Division
	एकूण ..	2,671	6,053	.. Total

बाधात.—भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source.—The Reserve Bank of India.

11. सहकार/CO-OPERATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 11.1.

संस्था, सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाऊ दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल
SOCIETIES, MEMBERSHIP, WORKING CAPITAL, ADVANCES AND TURNOVER
 1996-97@

संस्था क्रमांक Serial No.	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Societies	सभासदांची संख्या (हजार) Members (Thousand No.)	खेळते भांडवल (लाख रुपये) Working Capital (Lakh Rs.)	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) Advances (Lakh Rs.)	थकवाकी (लाख रुपये) Out-standing (Lakh Rs.)	मालाची उलाढाल (लाख रुपये) Turnover of produce (Lakh Rs.)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	प्रमुख मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि संस्था.	34	1,331	20,44,336	18,39,977	11,51,600	..	All apex and central societies
2	कृषि पतसंस्था *	.. 20,104	8,930	3,28,810	1,66,107	2,63,261	47,993	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पतसंस्था	.. 17,568	15,484	17,98,966	14,29,309	12,83,477	6,880	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	.. 485	872	45,376	1,579	1,032	4,32,617	Marketing
5	उत्पादक संस्था	.. 36,191	5,266	7,75,364	5,875	14,112	6,85,646	Productive enterprises
6	इतर	.. 61,903	4,622	5,28,122	17,547	39,957	1,40,336	Others
	एकूण	.. 1,36,785	36,505	55,20,974	34,60,394	27,53,429	13,13,502	.. Total

*बाह्य प्राथमिक कृषि पत संस्था यांचा समावेश आहे.
 जाणकार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

*Includes primary agricultural credit societies. @ अस्थायी/Provisional
 Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar of Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12. 1.

रस्त्यांची लांबी/ROAD LENGTH

(किलोमीटरमध्ये/In Kilometre)

अनुक्रमांक Serial No.	रस्त्याचा प्रकार (2)	३१ मार्च रोजी As on 31st March		Type of road (2)
		1996*	1997*	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	राष्ट्रीय महामार्ग ..	2,958	2,958	National highways.
2	राज्य महामार्ग ..	32,249	32,359	State highways.
3	प्रमुख जिल्हा रस्ते ..	40,514	41,081	Major district roads.
4	इतर जिल्हा रस्ते ..	40,733	41,043	Other district roads.
5	ग्रामरस्ते ..	68,829	70,134	Village roads.
	एकूण ..	1,85,283	1,87,575	Total

*अस्थायी/Provisional.

टीप.—शासकीय निर्णयानुसार १९८४ पासून अवर्गीकृत रस्ते, ग्राम रस्ते मध्ये अंतर्भूत केले असल्याने यापुढे अवर्गीकृत रस्ते हा प्रकार असणार नाही.

Note.—Since 1984 as per Government Resolution unclassified roads are included in village roads, hence the unclassified roads will not be shown separately henceforth

बाधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2.

पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण

ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPES OF SURFACE

(किलोमीटरमध्ये/In kilometre)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	पृष्ठभागाचा प्रकार (2)	३१ मार्च रोजी As on 31st March		Type of surface (2)
		1996†	1997†	
		(3)	(4)	
1	सिमेंट कांक्रीट .. .. }	63,479	70,476	Cement Concrete Black topped
2	खंबरी .. .. }			
3	खडीचे	88,858	86,920	Water bound mecadam
	एकूण पृष्ठांकित ..	1,52,337	1,57,396	Total surfaced
4	बपृष्ठांकित	32,946	30,179	Unsurfaced
	एकूण ..	1,85,283	1,87,575	Total

† अस्थायी/Provisional

आ धार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3.

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी*
OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION*

बनुक्रमांक Serial No.	विभाग	मार्गांची संख्या	मार्गांची एकूण लांबी	प्रतिदिन	अस्तित्वात	प्रवाशांची दैनिक	Region
		३१ मार्च १९९७ रोजी No. of routes as on 31-3-1997	(किलोमीटर) ३१ मार्च १९९७ रोजी Total routes distance (in km.) as on 31-3-1997	मार्गांव्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या (१९९६-९७) Average No. of vehicles on road per day 1996-97	असलेल्या वाहनांची संख्या (१९९६-९७) Average No. of vehicles held during 1996-97	सरासरी (लाख) (१९९६-९७) Average No. of Passengers travelled daily during 1996-97 (in lakhs)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	अमरावती	1,998	1,21,972	1,584	1,700	7.16	Amravati
2	औरंगाबाद	3,379	2,60,388	2,579	2,794	12.20	Aurangabad
3	मुंबई	3,588	2,29,608	2,722	3,030	15.82	Mumbai
4	नागपूर	1,479	1,08,427	1,346	1,512	6.35	Nagpur
5	नाशिक	4,217	2,22,820	2,804	3,036	15.38	Nashik
6	पुणे	5,045	3,34,486	3,786	4,109	18.25	Pune
	एकूण	19,706	12,77,701	14,821	16,181	75.17	Total

*अस्थायी/Provisional.

संज्ञा— महाराष्ट्र राज्यमार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4.

वापरात असलेली मोटार वाहने
MOTOR VEHICLES IN OPERATION

अनुक्रममांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार	वाहनांची संख्या (३१ मार्च १९९७ रोजी) Number in force (as on 31st March 1997)	Class of vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	.. 29,62,445 ..	Two wheelers Auto vehicles
2	मोटारी ..	.. 6,16,829 ..	Motor cars
3	टॅक्सी कॅब्स ..	.. 66,166 ..	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा ..	.. 2,72,855 ..	Auto rickshaws
5	स्टेज कार्रिजेस ..	.. 24,639 ..	Stage carriages
6	कंटाटी वाहने ..	.. 10,676 ..	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी ..	.. 2,99,833 ..	Trucks and Lorries including Delivery van
8	रुग्णवाहिका ..	.. 3,295 ..	Ambulances
9	शाळेच्या बसेस ..	.. 1,427 ..	School buses
10	खाजगी सेवा वाहने ..	.. 8,023 ..	Private service vehicles
11	जोड वाहने (ट्रेलर) ..	.. 1,20,757 ..	Trailers
12	ट्रॅक्टर्स ..	.. 1,20,464 ..	Tractors
13	इतर ..	.. 8,337 ..	Others
	एकूण ..	45,15,746 ..	Total

जिल्हाधर.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of
Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5.

महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN MAHARASHTRA STATE

(३१ मार्च १९९७ रोजी/As on 31st March 1997)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	वापरामातल वाहनांची संख्या No. of Vehicles in operations			Region
		बिगर परिवहनाची Non- Transport (3)	परिवहनाची Transport (4)	एकूण Total (5)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	2,79,273	60,713	3,39,986	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	2,28,536	70,716	2,99,252	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	1,06,226	51,449	1,57,675	Mumbai (East)
4	ठाणे	3,85,824	1,72,522	5,58,346	Thane
5	पुणे	7,98,074	1,29,545	9,27,619	Pune
6	नागपूर	4,79,015	52,258	5,31,273	Nagpur
7	औरंगाबाद	2,88,451	58,923	3,47,374	Aurangabad
8	नाशिक	5,38,864	1,03,705	6,42,569	Nashik
9	अमरावती	2,27,781	36,314	2,64,095	Amravati
10	कोल्हापूर	3,76,031	71,526	4,47,557	Kolhapur
	एकूण	37,08,075	8,07,671	45,15,746	Total

भाषाट.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6.

व्यावसायिक व बिगर व्यावसायिक वाहनचालकांचे परवाने
PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENCES

(३१ मार्च १९९७ रोजी/As on 31st March 1997)

बनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	चालकांचे परवाने/Driving Licences			Region
		व्यावसायिक Professional	बिगर-व्यावसायिक Non- professional	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	9,94,755	5,70,866	15,65,621	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	4,59,950	4,20,996	8,80,946	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	3,85,540	1,56,567	5,42,107	Mumbai (East)
	बृहन्मुंबई (उप-वेरीज १ ते ३)	18,40,245	11,48,429	29,88,674	Greater Mumbai (Sub-total 1 to 3)
4	ठाणे	3,54,651	5,01,383	8,56,034	Thane
5	पुणे	3,92,668	8,29,821	12,22,489	Pune
6	नागपूर	2,10,519	4,61,479	6,71,998	Nagpur
7	औरंगाबाद,	3,11,429	3,64,125	3,75,554	Aurangabad
8	नाशिक	3,32,802	4,51,524	7,84,326	Nashik
9	अमरावती	1,23,296	1,87,241	3,10,537	Amravati
0	कोल्हापूर	1,85,272	2,98,979	4,84,251	Kolhapur
	एकूण	37,50,882	42,42,981	79,93,863	Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.7.

लोहमार्गाची लांबी/RAILWAY ROUTE LENGTH

(३१ मार्च १९९७ रोजी/As on 31st March 1997)

(कि.मी./k.m.)

ब्रॉड गेज/Broad gauge	मीटर गेज/Meter gauge	नेरो गेज/Narrow gauge	एकूण/Total
(1)	(2)	(3)	(4)
4,070	542	942	5,554

साधार.—रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड)

Source.—Ministry of Railways (Railway Board).

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.8.

महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या

NUMBER OF POST OFFICES AND TELEGRAPH OFFICES IN MAHARASHTRA STATE

वर्ष Year	डाक कार्यालये Post Offices	तार कार्यालये Telegraph Offices
(1)	(2)	(3)
1989-90	11,757	2,560
1990-91	11,910	2,531
1991-92	12,041	2,593
1992-93	12,161	2,741
1993-94	12,269	2,746
1994-95	12,270	2,747
1995-96	12,282	2,218
1996-97	12,324	1,978

साधार.—पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Postmaster General, Government of India, Mumbai.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.1.

मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन
 NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT
 1996-97

अनुक्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of ships	मेट्रिक टनात/M.Tonnes		Class of vessels	
			एकूण (हजारात) Gross (in 000)	निव्वळ (हजारात) Net (in 000)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	
1	वाफेवर चालणारी (तेल वाहकां- व्यतिरिक्त) —				Steamship other than tankers.—	
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी				(A) Foreign.	
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	1,391	14,800	7,942	(1) Above 3,500 G.R.T.	
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	198	399	211	(2) 3,500 G. R. T. and less.	
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी—				(B) Coastal—	
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	18	261	143	(1) Above 3,500 G.R.T.	
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	22	41	16	(2) 3,500 G. R. T. and less.	
	(३) रिग पुरवठा करणारे	2,062	5,697	1,125	(3) Rig supplier	
	(४) जहाज	158	449	239	(4) Ferry ships	
2	तेलवाहक जहाजे	751	16,064	8,770	Tankers	
3	कोळसा नेणारी	..	..	..	Colliers	
		एकूण ..	4,600	37,712	18,446	.. Total

टीप.— ३,५०० G.R.T. = ३,५५६ मेट्रिक टन.

Note.— 3,500 G.R.T. = 3,556 gross registered metric tonnes.

आधार.— मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source.— Mumbai Port Trust.

13. बहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.2.

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल

CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND BUNDERS IN MUMBAI PORT

(हजार मे डेड वेट टनांत/In thousand metric dead weight tonnes)

क्रमांक Serial No.	नाव	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	1996-97 (3)	(2)
1	आयात माल	18,370	Imports
2	निर्यात माल	15,357	Exports
	एकूण	33,727	.. Total

स्रोत.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट.

Source.—Mumbai Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.3.

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल
CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS
OF MAHARASHTRA STATE
1996-97

(मे. टनांत/in m. tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव (2)	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	एकूण Total	नाम Name of the Port (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(2)
1	डहाणू ..	3,78,731	....	3,78,731	3,78,731	Dahanu
2	अर्नाळा ..	..	..	..	..	Arnala
3	ठाणे ..	..	..	..	..	Thane
4	ट्रॉम्बे ..	1,209	1,750	2,959	2,959	Trombay
5	बेलापूर (उळवा) ..	3,78,672	..	3,78,672	3,78,672	Belapur (Ulwa)
6	मोरा ..	..	..	..	..	Mora
7	करंजा ..	..	..	..	..	Karanja
8	बलिबाग (धरमतर) ..	17,49,337	7,485	17,56,822	17,56,822	Alibag (Dharamta r
9	रेवदंडा ..	10,53,101	1,89,260	12,42,361	12,42,361	Revadanda
10	राजपुरी ..	..	..	..	..	Rajpuri
11	दिधी ..	..	..	..	..	Dighi
12	हर्ण ..	..	..	..	..	Harnai
13	दाभोळ ..	9,963	..	9,963	9,963	Dabhol
14	जयगढ ..	100	..	100	100	Jaigad
15	रत्नागिरी ..	4,34,170	5,930	4,40,100	4,40,100	Ratnagiri
16	जैतापुर ..	..	..	..	..	Jaitapur
17	विजयदुर्ग ..	464	..	463	463	Vijaydurg
18	देवगड ..	..	..	..	..	Devgad
19	मालवण ..	..	..	..	..	Malvan
20	वेंगुर्ला ..	..	..	..	..	Vengurla
21	रेडी ..	..	66,540	66,540	66,540	Redi
22	इतर बंदरे ..	..	..	..	..	Other ports
		एकूण ..	40,05,747	2,70,965	42,76,712	.. Total

टीप.—१९९६-९७ पासून रेवदंडा बंदराची स्वतंत्र आकडेवारी दर्शविली आहे.

Note.—The separate figure has shown for Revdanda port from 1996-97.

बाधक.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.4.

महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक

PASSENGER TRAFFIC AT THE MINOR PORTS OF MAHARASHTRA STATE

1996-97

अनु- क्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव Name of the Port	बिगर यांत्रिक जहाजाने By-non mechanised vessels	यांत्रिक जहाजाने By mechanised vessels	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहाणू ..	..	5,41,183	5,41,183	.. Dahanu
2	सातपाटी ..	2,03,062	..	2,03,062	.. Satpati
3	दातिवरे ..	44,212	..	44,212	.. Datiwara
4	मनोरी ..	..	37,25,337	37,25,337	.. Manori
5	कल्याण ..	3,425	..	3,425	.. Kalyan
6	वरसोवा ..	..	26,97,649	26,97,649	.. Varsova
7	मोरा ..	18,363	10,89,799	11,08,162	.. Mora
8	करंजा ..	72,029	2,16,304	2,88,333	.. Karanja
9	रेवस ..	..	8,60,422	8,60,422	.. Rewas
10	अलिबाग ..	30,457	..	30,457	.. Alibag
11	राजपुरी ..	1,96,060	2,99,890	4,95,950	.. Rajpuri
12	दिघी ..	3,038	2,81,912	2,84,950	.. Dighi
13	हर्ण ..	2,18,800	..	2,18,800	.. Harnai
14	दाभोळ ..	1,66,490	5,06,804	6,73,294	.. Dabhol
15	जयगड ..	4,86,060	39,470	5,25,530	.. Jaigad
16	रत्नागिरी ..	6,14,070	401	6,14,471	.. Ratnagiri
17	पूर्णगड ..	4,29,000	..	4,29,000	.. Purnagad
18	जैतापूर ..	4,29,030	..	4,29,030	.. Jaitapur
19	विजयदुर्ग ..	1,26,000	..	1,26,000	.. Vijaydurg
20	देवगड ..	3,86,540	..	3,86,540	.. Devgad
21	आचरे ..	82,050	..	82,050	.. Achre
22	मालवण ..	2,11,472	..	2,11,472	.. Malvan
23	रेळी ..	..	..	0	.. Re li
24	इतर ..	5,18,415	11,20,437	16,38,852	.. Others
एकूण ..		42,38,573	1,13,79,608	1,56,18,181	.. Total

टिप—मुंबई बंदर क्षेत्रातील वाहतूक मोरा व रेवस बंदरातील यांत्रिक जहाज वाहतुकीसाठी दाखविली आहे.

Note.—Passenger traffic under Mumbai harbour services is shown under mechanised vessels in Mora and Rewas.

आधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

14. देशांतर्गत व्यापार/INLAND TRADE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1.

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार
INLAND TRADE OF MAHARASHTRA

1994-95@ (हजार मे. टनांत/In thousand tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	सालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	जनावरे (संख्या) ..	1,092	..	Animals (thousand No.)
2	कोळसा आणि कोक ..	77,854	8,668	Coal and coke.
3	कच्चे मॅंगनीज	2	1,208	Manganese ore.
4	चुना आणि चुनखडी ..	13	33	Lime and limestone.
5	मीठ	10	84	Salt.
6	तांदूळ	273	890	Rice.
7	गहू व गव्हाचे पीठ	311	241	Wheat and wheat flour.
8	जोंघळा	..	115	Jowar.
9	बाजरी	..	..	Bajri.
10	कडधान्ये व इतर धान्ये ..	12	139	Pulses and other grain.
11	गळिताची धान्ये	23	..	Oil seeds.
12	वनस्पती तेल	13	175	Vegetable oils.
13	साखर (खांडसरी सोडून) ..	4	3,075	Sugar (excluding khandisari)
14	गूळ	27	1	Gur.
15	कापड (कापसाचे) आणि घागा	..	..	Cotton piecegoods and yarn etc.
16	लोखंड व पोलाद	12,607	62	Iron and steel
17	सिमेंट	14,492	2,567	Cement.
18	केरोसिन तेल	6	..	Kerosene oil.

@ अस्थायी/Provisional

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
19	पेंड	2,028	766	Oil cakes.
20	चहा	43	..	Tea.
21	इमारतीचे लाकूड (टीक घालून)	444	96	Timber (including teak wood).
22	पशुजन्य उत्पादन	7	6	Animal products.
23	मका	2	..	Maize.
24	हरभरा व तर्कजन्य उत्पादन	7	54	Gram and gram products
25	बाजरी व ज्वारी सोडून इतर एकदल धान्ये.	..	..	Millets other than bajra and jowar.
26	खनिज तेल	212	12,496	Mineral oil.
27	विटा व काँले	..	17	Bricks and tiles.
28	काच	..	..	Glass.
29	हिरडा	1	..	Myrobalance.
30	जाग व लाख	..	4	Jute and hemp.
31	यंत्रसामग्री	47	3	Machinery equipment.
32	धातूच्या वस्तू	29	18	Metal products.
33	पादत्राणे	..	..	Shoes (footwear).
34	कच्चे लोखंड	2,072	42	Iron ore.
35	बिडीची पाने	..	..	Bidi leaves.
36	कापूस	64	2	Raw cotton.
37	कृत्रिम रेशमाच्या कापडाचे तागे	..	1	Artificial silk piece goods
38	तंबाखू	..	..	Tobacco raw.
39	सुकी फळे व भाजीपाला	..	..	Fruits dried and vegetable
40	लोकरी व लोकरीच्या कापडाचे तागे	..	..	Woolen piecegoods and wool raw.

*वरील आकडेवारी रेल्वे व जहाज वाहतुकीच्या व्यापाराच्या अभिलेखात नोंदल्याप्रमाणे मालाचे दौबळ वजन दर्शविते.

*Figures relate to gross weight of quantities as recorded in the invoices of Rail and Steamer.

आधार.—वाणिज्य माहिती आणि सांख्यिकी खाते, भारत सरकार, कलकत्ता.

Source:—Office of the Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Calcutta.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1. (A)

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण
INSTITUTIONS AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION

1994-95*

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institutions (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of education (2)
1	पूर्व-प्राथमिक	20,639	6,12,188	Pre-primary.
2	प्राथमिक	61,683	1,14,74,546	Primary.
3	माध्यमिक	12,625	69,02,038	Secondary.
3 A	कनिष्ठ महाविद्यालये	..	....	Junior Colleges
4	शिक्षकांचे प्रशिक्षण—	..	..	Teachers' training—
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रमाणपत्र	252	24,016	Junior college of education.
	(2) अंग्ल भारतीय	2	207	Anglo Indian.
	(3) चित्रकला शिक्षक प्रमाणपत्र	18	2,736	Drawing teacher's certificate.
	(4) हस्तकला शिक्षक प्रमाणपत्र	N.A.	N.A.	Handi-crafts teacher's certificate.
	एकूण—(4) ..	272	26,959	.. Total
5.	उच्च शिक्षण—			Higher Education—
	(1) विद्यापीठ शिक्षण विभाग	134	21,166	University teaching departments.
	(2) संशोधन संस्था ..	20	823	Research institutions.
	(3) राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था	1	2,989	Institutes of national importance.
	(4) विद्यापीठ समान संस्था ..	4	4,661	Institutes deemed as universities.
	(5) कला, वाणिज्य व शास्त्र	778	7,34,831	Arts, commerce and science
	(6) कला व शास्त्र	*	*	Arts and science.
	(7) कला व वाणिज्य ..	*	*	Arts and commerce.
	(8) कला ..	*	*	Arts.
	(9) शास्त्र ..	*	*	Science.
	(10) वाणिज्य ..	*	*	Commerce.
	(11) ललितकला ..	*	*	Fine arts.
	(12) शास्त्र व वाणिज्य ..	7	1,944	Science and commerce.
	(13) वास्तुशास्त्र ..	..	..	Architecture.
	(14) तंत्रनिकेतन ॥ ..	..	..	Polytechnics.

तथता क्रमांक/TABLE No. 15.1.—contd.

क्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
5 उच्च शिक्षण—चालू		<i>Higher Education—contd.</i>		
(15)	व्यावसायिक व्यवस्थापन	21	7,260	Business management.
(16)	अभियांत्रिकी	.. N.A.	N.A.	Engineering.
(17)	विधी (कायदा)	.. 38	26,468	Law.
(18)	तंत्रशास्त्र	.. N.A.	N.A.	Technology.
(19)	पशुवैद्यकशास्त्र	.. 5	1,411	Veterinary science.
(20)	वृत्तपत्र व्यवसाय	.. ..	..	Journalism.
(21)	ग्रंथपालनशास्त्र	.. 2	127	Library science.
(22)	विषम चिकित्सा (अॅलोपॅथी)	25	15,297	Allopathy.
(23)	आयुर्वेद	.. 32	7,090	Ayurvedic.
(24)	दंतकशास्त्र	.. 12	2,688	Dental.
(25)	शुश्रूषा	.. 5	570	Nursing.
(26)	औषधशास्त्र	.. N.A.	N.A.	Medicine (Pharmacy).
(27)	प्राच्य विद्याभ्यास	.. 4	173	Oriental.
(28)	नृत्य व संगीत	.. 3	650	Dancing and music.
(29)	भुनानी	.. 3	885	Uvani
(30)	उपाहारगृह व्यवस्था	.. ..	..	Catering.
(31)	श्रमविज्ञान	.. 1	102	Labour.
(32)	व्यावसायिक मार्गदर्शन	N.A.	N.A.	Vocational guidance.
(33)	योग	.. 1	30	Yoga.
(34)	समाजशास्त्र	.. 25	3,866	Social Science.
(35)	शेतकी शास्त्र	.. 13	6,733	Agriculture.
(36)	गृहशास्त्र पदवी	.. 5	3,966	Home science (Degree).
(37)	शिक्षणशास्त्र पदवी	145	17,564	Bachelor of education.
(38)	शारीरिक शिक्षण (पदवी)	67	12,093	Physical education.
(39)	चित्रपट विद्या व दूरदर्शन	1	102	Film Institute and Television
(40)	समन्वित्चिकित्सा	.. 21	3,874	Homeopathy
एकूण—(5)		.. 1,373	8,77,354	.. Total

N..A.=उपलब्ध नाही/Not available

तबला क्रमांक/TABLE No. 15.1. (A)—concl'd.

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
6	व्यावसायिक व विशेष शिक्षण—			<i>Professional and special education—</i>
(1)	समन्वित्सा (होमिओपॅथी)	24	3,815	Homeopathy.
(2)	शुश्रूषा व प्रासाविक	63	6,883	Nursing, midwife
(3)	वाणिज्य	14	983	Commerce.
(4)	ललितकला	14	1,020	Fine arts.
(5)	गृहशास्त्र (शालेय पातळी)	2	209	Home science.
(6)	नौकानयन ..	N.A.	N.A.	Marine engineering.
(7)	शेतकीशाळा ..	31	3,996	Agricultural schools.
(8)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण ..	2	856	Poultry training.
(9)	मनोव्यथित ..	6	396	Mentally handicapped.
(10)	अस्थिव्यांग ..	10	992	Crippled.
(11)	अंध ..	10	780	Blind.
(12)	मूक/बधिर ..	1	31	Deaf and dumb.
(13)	नृत्य व संगीत ..	18	3,025	Music and dancing.
(14)	गृहशास्त्र पदविका ..	1	30	Home science.
(15)	प्राच्यविद्या अभ्यास ..	43	4,345	Oriental
(16)	कीर्तन ..	1	49	Kirtan
(17)	प्रमाणित सुधार ..	8	448	Certified schools
(18)	ग्रंथपालशास्त्र ..	1	55	Library science.
(19)	योग ..	2	1,055	Yoga
	एकूण--(6) ..	223	25,003	.. Total
	एकूण बेरीज ..	96,815	1,99,18,088	.. Grand Total

अंतिम/Final

साधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1. (B)

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण

INSTITUTION AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION
1995-96

संक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of Education (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	पूर्व-प्राथमिक	20,765	6,36,769	Pre-primary.
2	प्राथमिक	62,342	1,17,17,465	Primary.
3	माध्यमिक	13,093	71,39,812	Secondary.
4	शिक्षकांचे प्रशिक्षण—			<i>Teachers's training—</i>
(1)	अध्यापक विद्यालय प्रमाणपत्र	263	26,760	Junior College of education.
(2)	आंग्ल भारतीय	2	207	Anglo Indian.
(3)	चित्रकला शिक्षक प्रमाणपत्र	18	2,746	Drawing teacher's certificate.
(4)	हस्तकला शिक्षक प्रमाणपत्र	N. A.	N. A.	Handi-crafts teacher's Certificate.
	एकूण—	283	29,713	Total
5	उच्च शिक्षण—			<i>Higher Education—</i>
(1)	विद्यापीठ शिक्षण विभाग	134	21,943	University teaching departments.
(2)	संशोधन संस्था	28	385	Research institutions.
(3)	राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था	1	3,509	Institutes of national importance.
(4)	विद्यापीठ समान संस्था	4	1,165	Institutes deemed as universities.
(5)	कला, वाणिज्य व शास्त्र	803	7,56,082	Arts, Commerce and Science.
(6)	कला व शास्त्र	*	*	Arts and Science.
(7)	कला व वाणिज्य	*	*	Art and Commerce.
(8)	कला	*	*	Arts.
(9)	शास्त्र	*	*	Science.
(10)	वाणिज्य	*	*	Commerce.
(11)	ललित कला	7	1,905	Fine arts.
(12)	शास्त्र व वाणिज्य	*	*	Science and Commerce.
(13)	वास्तुशास्त्र	N. A.	N. A.	Architecture.
(14)	तंत्र निकेतन	N. A.	N. A.	Polytechnics.

तबता क्रमांक/TABLE No. 15.1. (B)—contd.

शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(2)	(3)	(4)	(2)
उच्च शिक्षण—चालू			<i>Higher Education.</i>
(15) व्यवसायिक व्यवस्थापन	24	8,556	Business management.
(16) अभियांत्रिकी	N. A.	N. A.	Engineering.
(17) विधी (कायदा)	38	29,482	Law.
(18) तंत्रशास्त्र	N. A.	N. A.	Technology.
(19) पशुवैद्यकशास्त्र	5	1,395	Veterinary Science.
(20) वृत्तपत्र व्यवसाय	N. A.	N. A.	Journalism.
(21) ग्रंथपालनशास्त्र	4	285	Library Science.
(22) विषम चिकित्सा (अॅलोपॅथी)	26	15,271	Allopathy.
(23) आयुर्वेद	33	7,821	Ayurvedic.
(24) दंतकशास्त्र	12	2,833	Dental.
(25) गृधृषा	5	585	Nursing.
(26) औषधी शास्त्र	N. A.	N. A.	Medicine (Pharmacy).
(27) प्राच्य विद्याभ्यास	4	188	Oriental.
(28) नृत्य व संगीत	3	570	Dancing and Music.
(29) वूनानी	3	911	Unani.
(30) उपहारगृह व्यवस्था	N. A.	N. A.	Catering.
(31) श्रमविज्ञान	1	98	Labour.
(32) व्यवसायिक मार्गदर्शन	N. A.	N. A.	Vocational Guidance.
(33) योग	1	30	Yoga.
(34) समाजशास्त्र	29	4,230	Social Science.
(35) शेतकी शास्त्र	14	6,961	Agriculture.
(36) गृहशास्त्र पदवी	5	3,795	Home Science (Degree).
(37) शिक्षणशास्त्र पदवी	144	16,471	Bachelor of education.
(38) शारीरिक शिक्षण (पदवी)	88	15,712	Physical education.
(39) चित्रपट विद्या व दूरदर्शन	1	104	Film Institute and Television
(40) समचिकित्सा	24	4,506	Homeopathy.
एकूण-- (5)	1,441	9,04,793	Total

तबता क्रमांक/TABLE No. 15.1.(B)—concl'd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	शिक्षण/चा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institution (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of Education (2)
6	व्यावभायिक व विशेष शिक्षण—			<i>Professional and Special education—</i>
(1)	ममचिकित्सा (होमिओपैथी)	18	2,776	Homeopathy.
(2)	शुश्रूषा व पसादिक ..	63	6,874	Nursing, Midwife.
(3)	वाणिज्य ..	10	478	Commerce.
(4)	ललितकला ..	14	1,031	Fine arts.
(5)	गृहशास्त्र (शास्त्रीय पाठ्यपुस्तक)	2	138	Home Science. Degree
(6)	नौकानयन ..	N. A.	N. A.	Marine engineering.
(7)	शेतकीशाळा ..	30	3,929	Agricultural Schools.
(8)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण ..	2	857	Poultry training.
(9)	मनोव्यथित ..	N. A.	N. A.	Mentally handicapped.
(10)	अस्थिव्यंग ..	N. A.	N. A.	Crippled.
(11)	अंध ..	N. A.	N. A.	Blind.
(12)	मुक/बाधर ..	N. A.	N. A.	Deaf and dumb.
(13)	नृत्य व संगीत ..	N. A.	N. A.	Music and dancing.
(14)	गृहशास्त्र पदविका ..	1	30	Home Science. Degree
(15)	प्राच्यविद्या अभ्यास ..	40	3,573	Oriental.
(16)	कीर्तन ..	1	49	Kirtan.
(17)	प्रमाणित सुधार ..	N. A.	N. A.	Certified Schools.
(18)	ग्रंथपालशास्त्र ..	1	55	Lobrary Science.
(19)	योग ..	2	1,046	Yoga.
	एकूण—	185	20,944	Total
	एकूण बेरीज ..	98,109	2,04,49,496	Grand Total

अंतिम/

जाधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2.

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण/PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN EACH DISTRICT
1995-96

अनुक्रममांक Serial No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Sec.)			District
		संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils ('000)	शिक्षक (हजार) Teachers ('000)	संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils ('000)	शिक्षक (हजार) Teachers ('000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बुध्नुंबई ..	2,246	1,183	29	1,139	935	29	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	3,961	866	28	669	459	14	Thane
3	रायगड ..	25,40	287	8	287	160	5	Raigad
4	रत्नागिरी ..	2,646	233	9	282	96	3	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	1,496	105	5	179	66	2	Sindhudurg
	कोकण विभाग	12,889	2,674	71	2,556	1,716	53	Konkan Division
6	नाशिक ..	3,146	550	14	631	360	10	Nashik
7	धुळे ..	2,301	315	9	428	237	7	Dhule
8	जळगाव ..	1,984	439	12	483	278	8	Jaigaon
9	अहमदनगर ..	2,904	495	12	554	348	10	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	10,335	1,799	47	2,096	1,223	35	Nashik Division
10	पुणे ..	3,860	801	21	833	559	15	Pune
11	सातारा ..	2,394	339	10	475	237	8	Satara
12	सांगली ..	1,665	331	9	415	198	6	Sangli
13	सोलापूर ..	2,628	509	12	569	264	10	Solapur
14	कोल्हापूर ..	2,036	422	11	554	255	8	Kolhapur
	पुणे विभाग	12,583	2,403	63	2,876	1,531	47	Pune Division
	जर्वरित महाराष्ट्र	35,807	6,876	181	7,498	4,452	135	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	..	..	1,761	425	8	355	168	4	Aurangabad
16	जालना	..	..	1,199	221	4	178	86	2	Jalna
17	परभणी	..	..	1,830	369	9	273	122	4	Parbhani
18	बीड	..	..	1,807	292	7	376	148	5	Beed
19	नांदेड	..	..	2,222	423	10	352	194	5	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	972	209	5	272	105	4	Osmanabad
21	लातूर	..	..	1,338	316	8	465	132	5	Latur
	औरंगाबाद विभाग			11,129	2,253	51	2,271	955	29	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	..	1,449	293	7	264	153	4	Buldana
23	अकोला	..	..	1,838	336	8	430	215	6	Akola
24	अमरावती	..	..	1,782	353	9	465	222	7	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	2,047	335	8	370	151	5	Yavatmal
	अमरावती विभाग			7,116	1,317	32	1,529	741	22	Amravati Division
26	वर्धा	..	..	1,034	143	4	218	120	4	Wardha
27	नागपूर	..	..	2,414	439	14	650	387	12	Nagpur
28	भंडारा	..	..	1,959	306	9	447	252	7	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	1,634	257	7	312	167	5	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	1,249	126	4	168	66	2	Gadchiroli
	नागपूर विभाग			8,290	1,271	38	1,795	992	30	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग			15,406	2,588	70	3,324	1,733	52	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	62,342	11,717	302	13,093	7,140	216	Maharashtra State

टीप.—प्राथमिक शिक्षणात पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश केला नाही.

Note.—Primary education does not include preprimary education.

बाधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.3.

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थींच्या मंजूर जागा

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL
TRAINING INSTITUTIONS AND SEATS SANCTIONED IN
MAHARASHTRA STATE

1996-97

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या			Division
	Total Number of institutions			Number of Sanctioned Seats			
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	42	36	78	9,720	3,348	13,068	Mumbai
नाशिक ..	39	71	110	8,872	8,548	17,420	Nashik
पुणे ..	39	48	87	11,796	4,976	16,772	Pune
औरंगाबाद ..	41	31	72	8,880	2,536	11,416	Aurangabad
अमरावती ..	30	11	41	6,592	812	7,404	Amravati
नागपूर ..	50	48	98	9,464	2,904	12,368	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	241	245	486	55,324	23,124	78,448	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Mumbai.

शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.4.

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल

RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES IN MAHARASHTRA

(जुलै १९९६/July 1996)

विभाग	शासकीय Government		अशासकीय Non-Government		एकूण Total		Division
	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	4,953	3,893	1,502	1,041	6,455	4,934	Mumbai
नाशिक ..	5,195	3,940	3,517	2,004	8,712	5,944	Nashik
पुणे ..	7,280	5,919	2,288	1,544	9,568	7,463	Pune
औरंगाबाद ..	3,368	2,248	1,518	636	4,886	2,884	Aurangabad
अमरावती ..	4,137	2,817	478	258	4,615	3,075	Amravati
नागपूर ..	5,164	3,429	1,449	464	6,613	3,893	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य ..	30,097	22,256	10,752	5,947	40,849	28,193	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.5.

महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी
 CLASSIFICATION OF APPRENTICE TRAINEES IN MAHARASHTRA

बगवारी	1996-97	Classification
(1)	(2)	(1)
(१) उपलब्ध जागा	29,588	(1) Sanctioned Seats.
(२) नेमलेले उमेदवार (अ ते उ) ..	22,444*	(2) No. of students appointed (a to e)
(अ) अनुसूचित जाती ..	2,551	(a) Scheduled Castes
(आ) अनुसूचित जमाती ..	1,307	(b) Scheduled Tribes
(इ) अपंग	9	(c) Physically handicapped
(ई) महिला	237	(d) Women
(उ) इतर	18,340	(e) Others

*इ व ई वगळून/Excluding (c) and (d)

जाखार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.6.

महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND STUDENTS IN MAHARASHTRA STATE

1996-97

विभाग	तंत्र माध्यमिक शाळांची संख्या Number of Secondary technical schools			एकूण स्थापित विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Installed Intake capacity of student			Division
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	20	50	70	2,975	3,855	6,830	Mumbai
नाशिक ..	18	47	65	3,240	3,875	7,115	Nashik
पुणे ..	11	110	121	1,970	8,370	10,340	Pune
औरंगाबाद ..	29	16	45	3,770	905	4,675	Aurangabad
अमरावती ..	21	19	40	2,390	1,095	3,485	Amravati
नागपूर ..	21	6	27	2,550	345	2,895	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	120	248	368	16,895	18,445	35,340	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra
Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.7.

महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेशक्षमता
 TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF SYLLABUS
 IN MAHARASHTRA AND THEIR INTAKE CAPACITY
 1996-97

अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार	नाव	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	Item	Type of educational Institutions
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
1. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	241 55,324	245 23,124	486 78,448	Institutes Intake capacity	Industrial training institutes
2. औद्योगिक कामगारांसाठी अंश- कालीन सायबर्ग संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	11 1,000	.. ..	11 1,000	Institutes Intake capacity	Part time evening classes for industrial workers.
3. मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनु- षंगिक सूचना केंद्रे	संस्था प्रवेश क्षमता	49 22,870	67 6,718	116 29,588	Institutes Intake capacity	Basic training and related instruction Centres.
4. प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती	संस्था प्रवेश क्षमता	8 4,330	.. ..	8 4,330	Institutes Intake capacity	Advanced vocational training system.
5. +2 स्तरावरील व्यवसाय अभ्यास- क्रम संस्था (द्विलक्षी)	संस्था प्रवेश क्षमता	32 3,380	227 9,800	259 13,180	Institutes Intake capacity	+2 Stage vocational institutes

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
6. +२ स्तरावरील केंद्र शासन संस्था पुरस्कृत व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रवेश क्षमता संस्था			49	945	994	Institutes Intake capacity	Centrally Sponsored +2 stage vocational Education Institutes
7. तंत्र माध्यमिक शाळा/विद्यालये		संस्था प्रवेश क्षमता	120 16,895	248 18,445	368 35,340	Institutes Intake capacity	Technical secondary school/ colleges
8. प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	..	संस्था प्रवेश क्षमता	17 1,354	2,075 84,214	2,092 85,568	Institutes Intake capacity	Institutes for Certificate Courses of vocational education.
	एकूण	.. संस्था प्रवेश क्षमता	527 1,08,093	3,807 2,00,321	4,334 3,08,414	Institutes Intake capacity	Total

माघार.—व्यवसायशिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION

तबता कमांक/TABLE No. 15.8.

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS
TEACHING CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY IN
MAHARASHTRA

1996-97

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था Institutes of Certificate Course			एकूण स्थापित विद्यार्थी संख्या Intake capacity of student			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non-Government	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non-Government	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	3	390	393	194	33,076	33,270	Mumbai
नाशिक ..	2	236	238	120	5,734	5,854	Nashik
पुणे ..	4	543	547	265	18,647	18,912	Pune
औरंगाबाद ..	5	276	281	435	4,585	5,020	Aurangabad
अमरावती ..	1	577	578	30	6,003	6,033	Amravati
नागपूर ..	2	53	55	310	16,172	16,482	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	17	2,075	2,092	1,354	84,217	85,571	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra
Mumbai.

तबता क्रमांक/TABLE No. 16.1. (A)

निरनिराळाचा पद्धतीनुसार कुटुंबनियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या/DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING
VARIOUS FAMILY PLANING METHODS

1995-96

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लूप पद्धती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional contraceptive users	गोळ्या वापरणारे Oral Pills users	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	44,498	49,343	47,219	11,249	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	30,095	26,986	87,000	28,899	Thane
3	रायगड ..	12,745	8,918	54,929	11,564	Raigad
4	रत्नागिरी ..	9,466	8,689	23,808	8,044	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	4,719	5,694	17,216	5,405	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,01,523	99,630	2,30,172	65,161	Konkan Division
6	नाशिक ..	28,643	21,653	62,218	22,668	Nashik
7	धुळे ..	18,408	11,811	41,072	13,572	Dhule
8	जालगाव ..	23,388	19,802	64,546	19,368	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	26,222	24,774	67,949	21,695	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	96,661	78,050	2,35,695	77,303	Nashik Division
10	पुणे ..	45,923	28,589	1,06,607	24,990	Pune
11	सातारा ..	18,117	13,548	33,957	15,475	Satara

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1 (A)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
12	सांगली	19,321	15,341	47,457	14,522	Sangli
13	सोलापूर	27,419	20,972	42,166	19,457	Solapur
14	कोल्हापूर	25,574	21,198	47,321	19,959	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,36,354	99,648	2,77,508	94,403	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	3,34,538	2,77,328	7,43,375	2,35,867	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	18,465	14,517	47,144	16,405	Aurangabad
16	जालना	10,974	8,825	26,393	8,780	Jalna
17	परभणी	15,411	13,584	46,046	13,963	Parbhani
18	बीड	14,542	12,254	27,338	11,421	Beed
19	नांदेड	19,101	7,031	27,039	15,662	Nanded
20	उस्मानाबाद	10,900	7,842	24,562	7,099	Osmanabad
21	लातूर	14,484	11,918	39,881	10,711	Latur
	औरंगाबाद विभाग	1,03,877	75,971	2,38,403	83,641	Aurangaba Division
22	बुलढाणा	11,710	12,569	34,006	12,387	Buldana
23	अकोला	17,121	15,439	56,818	15,800	Akola
24	अमरावती	15,361	13,924	51,158	13,260	Amravati
25	यवतमाळ	15,064	14,185	38,053	13,153	Yavatmal
	अमरावती विभाग	59,256	56,117	1,80,035	54,600	Amravati Division
26	वर्धा	8,607	7,631	20,285	6,485	Wardha
27	नागपूर	24,106	23,887	80,644	19,482	Nagpur
28	भंडारा	17,159	13,719	42,959	14,340	Bhandara
29	चंद्रपूर	12,438	11,030	38,687	13,919	Chandrapur
30	गडचिरोली	6,187	4,897	16,959	6,007	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	68,497	61,164	1,99,531	60,233	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	1,27,753	1,17,281	3,79,566	1,14,833	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	5,66,168	4,70,580	13,61,344	1,35,341	Maharashtra State

आधार.—कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तक, महाराष्ट्र शासन, पुणे
 Source.—Family Welfare Year Book, Government of Maharashtra, Pune.

16. जीवनविकल्पक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1. (B)

जिऱानराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंबनियोजन करणाऱ्यांची जिऱ्हावार संख्या/DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING
VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS.

1996-97

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसंबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लुप पद्धती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional Contraceptive users	गोळ्या वापरणारे Oral Pills users	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	बृहऱ्मुंबई	44,640	52,306	58,0१2	13,823	Brihan Mumbai
2	ठाणे	27,345	25,724	67,095	28,237	Thane
3	रायगड	9,430	7,332	20,713	10,319	Raigad
4	रत्नागिरी	10,562	9,599	7,908	7,940	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	4,257	5,306	17,053	5,067	Sindhudurg
	कोकण विभाग	96,234	1,00,267	1,70,851	65,386	Konkan Division
6	नाशिक	26,634	19,103	53,313	15,083	Nashik
7	धुळे	13,153	10,300	17,438	11,977	Dhule
8	जळगाव	22,267	17,487	34,434	9,983	Jalgaon
9	अहमदनगर	24,205	22,549	2१,760	11,782	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	86,259	69,439	1,33,945	48,825	Nashik Division
10	पुणे	42,443	27,914	67,957	22,340	Pune
11	सातारा	17,760	12,773	24,523	13,985	Satara
12	सांगली	17,475	14,150	25,046	13,379	Sangli

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1 (B)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
13	सोलापूर ..	27,805	18,791	36,854	15,664	Solapur
14	कोल्हापूर ..	23,526	21,518	42,057	18,150	Kolhapur
	पुणे विभाग ..	1,29,009	95,146	1,96,437	83,518	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	3,11,592	2,64,852	5,01,233	1,97,729	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ..	13,844	12,607	43,168	15,019	Aurangabad
16	जालना ..	8,511	8,764	22,706	7,809	Jalna
17	परभणी ..	15,392	12,193	35,695	13,453	Parbhani
18	बीड ..	14,100	11,913	18,054	8,959	Beed
19	नांदेड ..	18,187	10,685	21,772	15,108	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	8,965	8,033	15,087	5,058	Osmanabad
21	लातूर ..	13,135	8,255	21,075	8,411	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	92,194	72,510	1,77,557	73,817	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	9,155	11,711	26,854	11,559	Buldhana
23	अकोला ..	14,521	13,469	39,873	13,999	Akola
24	अमरावती ..	12,890	14,358	32,523	12,878	Amravati
25	यवतमाळ ..	14,745	14,742	14,199	14,752	Yavatmal
	अमरावती विभाग ..	51,311	54,290	1,39,449	531,88	Amravati Division
26	वर्धा ..	8,414	7,233	20,306	6,458	Wardha
27	नागपूर ..	21,566	19,960	45,658	18,336	Nagpur
28	भंडारा ..	15,634	13,332	30,421	10,081	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	12,846	11,298	34,593	10,321	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	5,430	4,123	15,554	5,607	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	63,890	55,946	1,46,532	50,803	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	1,15,201	1,10,236	2,85,981	1,03,991	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	5,18,897	4,47,598	9,64,771	3,75,537	Maharashtra State

आधार—कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तक महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Family Welfare Yearly Book Government of Maharashtra Pune.

महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर/BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM IN MAHARASHTRA

वर्ष Year	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकत्र/Combined		
	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1981	30.4 (35.6)	10.6 (13.7)	90 (119)	24.5 (27.0)	7.4 (7.8)	49 (62)	28.5 (33.9)	9.6 (12.5)	79 (110)
1985	29.8 (34.3)	9.4 (13.0)	78 (107)	27.7 (28.1)	6.7 (7.8)	49 (59)	29.0 (32.9)	8.4 (11.8)	68 (97)
1990	29.5 (31.7)	8.5 (10.5)	64 (86)	23.8 (24.7)	5.4 (6.8)	44 (50)	27.5 (30.2)	7.4 (9.7)	58 (80)
1991*	28.0 (30.9)	9.3 (10.6)	69 (87)	22.9 (24.3)	6.2 (7.1)	38 (53)	26.2 (29.5)	8.2 (9.8)	60 (80)
1992*	27.4 (30.9)	9.1 (10.9)	67 (85)	21.5 (23.1)	5.6 (7.0)	40 (53)	25.3 (29.2)	7.9 (10.1)	59 (79)
1993*	27.1 (30.4)	9.3 (10.6)	63 (82)	22.8 (23.7)	4.8 (5.8)	32 (45)	25.7 (28.7)	7.3 (9.3)	50 (74)
1994*	26.9 (30.5)	9.2 (10.1)	68 (80)	23.0 (23.1)	5.6 (6.7)	38 (52)	25.1 (28.7)	7.5 (9.3)	55 (74)
1995*	25.9 (30.0)	8.9 (9.7)	66 (80)	22.4 (22.6)	5.3 (6.5)	34 (49)	24.5 (28.3)	7.4 (9.0)	55 (74)
1996	24.9 (23.3)	8.7 (9.7)	58 (78)	20.6 (21.4)	5.4 (6.5)	31 (46)	23.2 (27.4)	7.4 (8.9)	48 (72)

*अस्थायी/Provisional

टीप/Note.—(१) कंसातील आकडे भारताकरिता असून जम्मू व काश्मीर सोडून आहेत./Bracketed figures are for India, excluding Jammu and Kashmir.
(२) जन्म दर व मृत्यू दर एक हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे आहेत./Birth and Death rates are per thousand estimated population.
(३) बालमृत्यू दर एक हजार जिवंत जन्मांमागे आहेत./Infant mortality rates are per thousand live births.

भाषार.—नमुना नोंदणी पत्रिका, महानिबंधक, भारत सरकार, नवी दिल्ली./Sample Registration Bulletin, Registrar General, India, New Delhi.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 163.

महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा

MEDICAL FACILITIES AVAILABLE IN MAHARASHTRA STATE

(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित)

(Public and Public aided)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	हस्पताले (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	मयरीग रुग्णालये आणि दृग्ण चिकित्सालये (संख्या) T. B. Hospitals and clinics (No.)	संस्थांतील खाटांची संख्या No. of Beds in Institutions	दर लाख लोकसंख्येमागे खाटा Beds per lakh of population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1990	768	1,896	1,672	81	1,977**	1,09,273	146
2	1992	830	1,702	1,672	81	1,977**	1,15,747	143
3	1993	830	1,702	1,680	151	1,977**	1,16,075	141
4	1994	736	1,585*	1,695	161	2,321**	1,24,701	148
5	1995	736	1,418*	1,695	161	2,154**	1,24,701	145
6	1996	741	1,423	1,695	161	2,164**	1,25,527	143

* प्राथमिक आरोग्य केंद्र म्हणून श्रेणीबाड झाल्यामुळे संख्या कमी झाली.

** Reduction in numbers due to upgradation as primary health centres.

** १९८८ पासून चिकित्सालयांचा समावेश करण्यात आला.

** Numbers of clinics have been included since 1988.

आधार.—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.— Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.1.

पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या

POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

क्रमांक Serial No.	बाब	३१ डिसेंबर १९९६ रोजाची संख्या Number as on December 31st 1956	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	पोलीस स्टेशने		<i>Police Stations</i>
1	पोलीस स्टेशनांची संख्या (एक सब-पोलीस स्टेशन घडून).	1,448	Number of Police Stations (including one Sub-Police Station).
2	चौक्यांची/आऊट पोस्टची संख्या ..	904	Number of out-posts/chowkies
	पोलीसांची संख्या		<i>Police Force</i>
1	पोलीस महासंचालक, अपर पोलीस महासंचालक विशेष पोलीस महानिरीक्षक, पोलीस उप महानिरीक्षक पोलीस आयुक्त.	57	Director General of Police, Addi. Director General of Police, Inspector General of Police, Deputy Inspector General of Police, Commissioner of Police.
2	पोलीस उप आयुक्त/पोलीस अधीक्षक ..	149	Deputy Commissioner of Police, Superintendent of Police.
3	सहायक पोलीस आयुक्त/पोलीस उप-अधीक्षक इत्यादी	525	Assistant Commissioner of Police, Deputy Superintendent of Police etc.
4	पोलीस निरीक्षक	1,972	Police Inspector.
5	पोलीस उपनिरीक्षक (सब-इन्स्पेक्टर) ..	7,653	Police Sub-Inspector.
6	सहायक पोलीस उपनिरीक्षक (पोलीस हवालदार घडून)	33,348	Assistant Sub-Inspector (including Head Constable).
7	पोलीस शिपाई	99,389	Police Constable
	एकूण ..	1,43,093 ..	Total

जागृता — पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

17. पोलिस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2.

इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)

COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER
INDIAN PENAL CODE,
1995-96

अनुक्रमांक Serial No. (1)	गुन्ह्याचा प्रकार (2)	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences (3)	Type of offence (2)
1	दंगल	4,570	Rioting
2	ताण्यासंबंधीचे गुन्हे		Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	181	Offences relating to currency and bank notes.
4	खून	2,875	Murders.
5	सदीप मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेला)	171	Culpable homicide not amounting to murder.
6	मादक पदार्थांचा वापर	N.A.	Administering of stupefying drugs
7	माणसांचे अपहरण	1,136	Kidnapping and abduction.
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	804	Daocity and preparation of assembly for daocity.
9	चोरी लूट	3,076	Robbery
10	घरफोडी	15,285	House breaking
11	फसवणूक	3,27	Cheating.
12	विश्वासघात	1,825	Breach of trust.
13	चोऱ्या--	49,782	Theft of--
	(अ) ताऱ्याची तार	2,258	(a) Copper wire
	(ब) जनावरे	1,185	(b) Cattle
	(क) सायकली	2,831	(c) Cycles
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	7,374	(d) Motor vehicles and accessories.
	(ई) पिस्तुले वगैरे	8	(e) Fire arms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	2	(f) Explosives
	(ग) इतर	36,124	(g) Other
14	इतर गुन्हे	99,001	Other crimes
	एकूण	1,81,973	Total

शाघार.—पोलीस महामंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

18. कारागृहे/PRISONS

तदता क्रमांक/TABLE No. 18 .1.

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS
1996-97

क्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या—		<i>Number of different types of prisons—</i>
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह ..	8	(a) Central prisons.
	(ब) जिल्हा कारागृह ..	25	(b) District prisons.
	(क) तालुका दुय्यम कारागृह ..	172	(c) Taluka Sub-jails.
	(ड) पोलीस कोठड्या ..	—	(d) Police lock-ups.
	(ई) इतर	2	(e) Others.
2	३१ मार्च १९९७ रोजी शिक्षेच्या मुदती- नुसार केलेले सिद्ध दोषी कैद्यांचे वर्गीकरण.		<i>Number of convicts according to length of sentence as on 31st March 1997—</i>
	(अ) एक वर्ष किंवा त्याहून कमी ..	1,761	(a) Below one year.
	(ब) एक वर्षाहून अधिक पण दोन वर्षाहून कमी.	392	(b) Above one year and not exceeding two years.
	(क) दोन वर्षाहून अधिक पण पाच वर्षांपेक्षा कमी.	451	(c) Above two years and not exceeding five years.
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा अधिक पण दहा वर्षांपेक्षा कमी.	321	(d) Above five years and no exceeding ten years.
	(ई) दहा वर्षांपेक्षा अधिक ..	116	(e) Exceeding ten years.
	(फ) जन्मठेप	3,703	(f) Life sentence.
	(ग) मृत्यू दंड	15	(g) Sentenced to death.
	एकूण ..	6,259	.. Total

बाधार.—कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

19. घरबांधणी/HOUSING

तबला क्रमांक/TABLE No. 19.1.

घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE
1991

(हजारत/In thousand numbers)

क्रमांक Serial No. (1)	वापराचे प्रकार (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Type of use (2)
1	घरांची यादी करतवेळी रिकामी आढळलेली घरे--	916	911	1827	Census houses vacant at the time of house-listing.
2	वापरातील घरे--				Occupied census house used as--
(1)	राहण्याची घरे	8,411	5,671	14,082	Dwellings
(2)	दुकाने व वस्ती (संमिश्र) ..	1,05	73	179	Shop-cum-dwellings
(3)	घरगुती धंदे धरून वर्कशॉप व वस्ती (संमिश्र).	268	108	376	Workshop-cum-dwelling including household industry.
(4)	हॉटेल, सराई, धर्मशाळा, प्रवासी घरे आणि तपासणी घरे.	22	25	47	Hotels, sarais, dharmashalas, tourist homes and inspection houses.
(5)	दुकाने (खाणावळी सोडून) ..	155	350	506	Shops excluding eating houses
(6)	उद्योगधंदे व कचेऱ्या असलेली ..	64	118	181	Business houses and offices
(7)	कारखाने, यंत्र शाळा व तात्पुरत्या जागा	174	300	474	Factories, workshops and worksheds
(8)	उपाहारगृहे, मिठाईची दुकाने व खाणावळी	17	36	54	Restaurants, sweetmeat shops and eating houses.

(9) मनोरंजन व सामूहिक संमेलनासाठी जाणा आणि पंचायत घरे (मंदिरे सोडून)	26	13	38	Places of entertainment and community gathering (panchayat-ghar) excluding places of worship.
(10) प्रार्थनालये (उदा मंदिर, चर्च, मस्जिद, गुरुद्वार इत्यादी)	134	34	168	Places of worship (e.g. temple, churches, mosque, gurudwara, etc).
(11) इतर उपयोगाकरिता असलेली घरे. ..	124	33	157	Houses for other use.
(12) इतर	1,400	343	1,742	Others.
एकूण बापरातील घरे (२) ..	10,900	7,104	18,004	Total occupied census houses (2)
एकूण (१) + (२) ..	11,815	8,015	19,831	Grand Total of (1)+(2)

टीप.—(१) 'घर' म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, शिवायगतून किंवा सार्वजनिक जिऱ्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे बापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्तता ललहिल्यामुळे काही टिकाणी बेरजा जळणार नाहीत.

बाधार.—भारताची जनगणना, १९९१, महाराष्ट्र, मालिका १४, भाग सात

Note.—(1) A census house is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as a separate unit.

(2) Details do not add up to the totals due to rounding.

Source.—Census of India, 1991—Maharashtra, Series 14, Part VII.

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.2.

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED
1981

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Item (2)
1	एकूण गणना केलेली कुटुंबे (हजारांत) ..	7,376	4,082	11,458	Total number of households enumerated (in thousand No.)
2	एकूण गणना केलेले लोक (संस्थांतून रहाणारे व गृहहीन इत्यादी धरून) (हजारांत)	40,791	21,993	62,784	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (in thousand No.)
3	कुटुंबांचे वर्गीकरण (शेकडा) —				Distribution of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले ..	6.2	2.6	4.9	(a) No exclusive room
	(ब) खोल्यांची संख्या नमूद न केलेली कुटुंबे ..	9.2	4.1	7.4	(b) Households with unspecified number of rooms.
	(क) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे ..	61.4	62.2	61.7	(c) Households with one room.
	(ड) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	17.5	20.1	18.5	(d) Households with two rooms.
	(इ) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	3.9	6.9	4.9	(e) Households with three rooms.
	(फ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	1.2	2.5	1.6	(f) Households with four rooms.
	(ग) पाच किंवा अधिक खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	0.6	1.6	1.0	(g) Households with five or more rooms
	एकूण ..	100.0	100.0	100.0	.. Total

टीप.—वर दर्शविलेली शेकड्याची २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे.

आधार.—भारताची जनगणना, १९८१, महाराष्ट्र मालिका १२, भाग चार.

Note.—The percentages shown above are based on 20 per cent sample.

Source.—Census of India 1981—Maharashtra Series 12, Part IV.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.3.

---

19. घरबांधणी

तक्ता क्रमांक/

राहत्या घराचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/

जनगणना/

छप्परासाठी वापरलेले सामान					
भितीसाठी वापरलेले सामान	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total household	गवत, पाने, बोरू, गवती छप्पर, लाकूड, चिखल व न भाजलेल्या बिटा किंवा बांबू Grass, leaves, reeds, thatch wood, mud, unburnt bricks or bamboo	फरशी, पाटी Tiles, slate shingle	लोखंड नाल किंवा इतर धातूचे पत्रे Corrugated iron, zinc or other metal sheets
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1. एकूण सामान ..	.. ग्रामीण नागरी एकूण	1,18,15,300 80,15,435 1,98,30,735	27,17,050 2,87,855 30,04,905	48,21,555 19,42,120 67,63,675	27,34,930 15,22,430 42,57,360
2. गवत, पाने, बोरू किंवा बांबू ..	.. ग्रामीण नागरी एकूण	16,33,775 3,15,815 19,49,590	7,87,195 1,15,315 9,02,510	....	2,14,610 72,310 2,86,920
3. चिखल ..	.. ग्रामीण नागरी एकूण	37,79,465 4,56,070 42,35,535	8,91,265 49,040 9,40,305	20,60,400 2,46,875 23,07,275	7,85,670 1,41,925 9,27,595
4. न भाजलेल्या बिटा ..	.. ग्रामीण नागरी एकूण	11,43,345 4,74,340 16,17,685	2,63,445 25,385 2,88,830	5,66,705 1,94,240 7,60,945	2,83,230 1,80,640 4,63,870
5. लाकूड ..	.. ग्रामीण नागरी एकूण	1,11,770 3,01,045 4,12,815	20,680 14,565 35,245	38,410 88,585 1,26,995	43,855 1,40,250 1,84,105
6. भाजलेल्या बिटा ..	.. ग्रामीण नागरी एकूण	21,51,305 46,96,215 68,47,520	1,62,930 49,885 2,12,815	9,58,975 10,54,355 20,13,330	5,88,495 6,56,995 12,45,490

HOUSING

TABLE No. 19.3.

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF FOR ROOF AND WALL OF HOUSE OCCUPIED BY THEM.

Population Census, 1991

Material of roof

असेबेस्टोस सिमेंटचे पत्रे Asbestos cement sheets	विटा, दगड बाणि चूना Bricks, stone and lime	दगड Stone	कांक्रीट/ बारबीसी/ बारसीसी Concrete RBC/ RCC	इतर सर्व प्रकारचे व न उल्लेख केलेले सामान All other materials and material not stated	Rural Urban Total	Material of wall
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
3,16,190	1,20,480	40,810	3,09,005	7,55,280	Rural	All materials
13,20,635	1,36,295	40,020	25,56,305	2,09,775	Urban	
16,36,825	2,56,775	80,830	28,65,310	9,65,055	Total	
12,985	....	....	....	6,18,985	Rural	Grass, leaves, reeds or bamboo
12,120	....	....	....	1,16,070	Urban	
25,105	....	....	....	7,35,055	Total	
16,785	....	....	....	25,345	Rural	Mud
11,925	....	....	....	6,395	Urban	
28,710	....	....	....	31,650	Total	
15,310	4,430	4,550	2,375	3,300	Rural	Unburnt bricks
56,040	6,535	2,305	6,735	2,460	Urban	
71,350	10,965	6,855	9,110	5,760	Total	
5,450	....	....	....	3,375	Rural	Wood
44,845	....	....	....	12,800	Urban	
50,295	....	....	....	16,175	Total	
1,64,790	79,970	11,595	1,70,235	14,315	Rural	Burnt bricks
9,18,115	1,04,325	23,665	18,68,230	20,645	Urban	
10,82,905	1,84,295	35,260	20,38,465	34,960	Total	

19. घरबांधणी/

तक्ता क्रमांक/

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7. बीआय किवा इतर घातूचे पत्रे ..	ग्रामीण	53,660	1,415	5,210	35,350
	नागरी	5,52,675	15,445	1,56,620	2,03,995
	एकूण	6,06,335	16,860	1,61,830	2,39,345
8. दगड ..	ग्रामीण	26,48,955	5,79,900	11,33,630	7,48,295
	नागरी	2,67,475	13,335	1,11,090	80,905
	एकूण	29,16,430	5,93,235	12,44,720	8,29,200
9. सिमेंट काँक्रीट ..	ग्रामीण	2,12,580	3,325	50,870	30,205
	नागरी	9,05,065	2,900	86,810	41,030
	एकूण	11,17,645	6,225	1,37,680	71,235
10. इतर सर्वे व न उल्लेख केलेले सामान	ग्रामीण	78,070	6,425	6,365	5,070
	नागरी	45,845	1,935	3,235	4,265
	एकूण	1,23,915	8,360	9,600	9,335

आधार.—भारताची जनगणना, १९९१, मालिका १४—कुटुंबावरील तक्ते, भाग सात

HOUSING

TABLE No. 19.3.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
7,340	540	2,500	1,080	225	Rural	GI sheets or other metal sheets
1,54,465	3,345	5,690	5,625	7,490	Urban	
1,61,805	3,885	8,190	6,705	7,715	Total	
64,550	27,795	20,760	46,640	27,385	Rural	Stone
15,000	6,520	3,445	32,800	4,380	Urban	
79,550	34,315	24,205	79,440	31,765	Total	
28,120	7,565	1,295	88,460	2,740	Rural	Cement concrete
1,05,855	15,385	4,785	6,41,195	7,105	Urban	
1,33,975	22,950	6,080	7,29,655	9,845	Total	
730	155	95	170	59,060	Rural	All other materials and materials not stated
2,210	180	125	1,555	32,340	Urban	
2,940	335	220	1,725	91,400	Total	

Source.—Census of India, 1991—Series 14, Household Tables, Part-VII.

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4.

बेघर व संस्थांत राहणारी लोक

HOUSELESS AND INSTITUTIONAL POPULATION

1991

क्रमक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	व्यक्तींची संख्या/Number of persons			एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage of total population	District
		बेघर Houseless	संस्थांतीक Institutional	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38,763	59,622	98,325	0.99	Brihan Mumbai
2	ठाणे	33,381	52,925	86,306	1.64	Thane
3	रायगड	18,606	8,758	27,364	1.50	Raigad
4	रत्नागिरी	18,629	6,638	25,267	1.64	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	12,909	1,940	14,849	0.18	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,22,288	1,29,883	2,52,171	1.30	Konkan Division
6	नाशिक	22,384	33,593	55,977	1.45	Nashik
7	धुळे	31,772	39,823	71,595	2.82	Dhule
8	जळगाव	30,812	10,993	41,805	1.31	Jalgaon
9	अहमदनगर	13,377	23,820	37,197	1.10	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	98,345	1,08,229	2,06,574	1.60	Nashik Division
10	पुणे	25,650	57,200	82,850	1.50	Pune
11	सातारा	43,004	13,598	56,602	2.31	Satara
12	सांगली	9,485	6,887	16,372	0.74	Sangli
13	सोलापूर	10,830	13,133	23,963	0.74	Solapur
14	कोल्हापूर	26,736	10,270	37,006	1.24	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,15,705	1,01,088	2,16,793	1.32	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	3,36,338	3,39,200	6,75,538	1.39	Rest of Maharashtra

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
15	औरंगाबाद ..	10,062	13,904	23,966	1.08	Aurangabad
16	जालना ..	7,708	1,859	9,567	0.70	Jalna
17	परभणी ..	15,736	7,866	23,602	1.11	Parbhani
18	बीड ..	7,583	6,361	13,944	0.77	Beed
19	नांदेड ..	11,962	14,457	26,419	1.13	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	7,298	4,728	12,026	0.94	Osmanabad
21	लातूर ..	7,687	6,633	14,320	0.85	Latour
	औरंगाबाद विभाग	68,036	55,808	1,23,844	0.97	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	13,012	6,438	19,450	1.03	Buldana
23	अकोला ..	8,800	9,624	18,424	0.83	Akola
24	अमरावती ..	9,389	15,570	24,959	1.13	Amravati
25	यवतमाळ ..	13,435	17,373	30,808	1.48	Yavatmal
	अमरावती विभाग	44,636	49,005	93,641	1.12	Amravati Division
26	वर्धा ..	10,392	5,800	16,192	1.52	Wardha
27	नागपूर ..	23,005	22,520	45,525	1.38	Nagpur
28	भंडारा ..	5,489	7,888	13,377	0.63	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	9,732	9,110	18,842	1.06	Chandrapur
30	गढचिरोली ..	2,618	11,521	14,139	1.80	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	51,236	56,839	1,08,075	1.20	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	95,872	1,05,844	2,01,716	1.16	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	5,00,246	5,00,852	10,01,098	1.27	Maharashtra State

जाधार.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग दोन (ए)

Source.—Census of India 1981, Series 12, Part II-A

19. घर बांधणी/
तक्ता क्रमांक/
घोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाची संख्या/
जनगणना/

		घोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे/			
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total	वेगळी खोली नसलेले No. exclusive room	खोली 1 Room	घोल्या 2 Rooms
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहस्पुंबई	20,87,785	165	15,21,415	3,78,070
2	ठाणे	10,68,205	60	6,67,925	3,02,680
3	रायगड	3,66,185	5	2,09,265	1,14,060
4	रत्नागिरी	3,18,515	15	1,67,050	96,415
5	सिंधुदुर्ग	1,71,125	10	88,880	49,985
	कोकण विभाग	40,11,815	255	26,54,535	9,41,210
6	नाशिक	6,63,750	15	4,62,800	1,49,565
7	धुळे	4,64,795	25	3,33,010	86,095
8	जळगाव	5,92,710	70	4,37,095	1,15,585
9	अहमदनगर	5,80,725	10	4,78,115	73,670
	नाशिक विभाग	23,01,980	120	17,11,020	4,24,915
10	पुणे	10,37,130	15	7,28,815	1,93,690
11	सातारा	4,55,495	20	3,35,180	81,590
12	सांगली	3,96,775	0	1,81,745	85,440
13	सोलापूर	5,67,930	5	4,12,005	1,11,525
14	कोहापूर	5,48,295	105	3,21,575	1,38,740
	पुणे विभाग	30,05,625	145	19,79,320	6,10,985
	उर्वरित महाराष्ट्र	93,19,420	520	63,44,875	19,77,110

HOUSING

TABLE No. 19.5.

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED

POPULATION CENSUS, 1991

Households occupying					खोल्यांची संख्या न दर्शविलेले Unspeci- fied no. of rooms	District
खोल्या 3 Rooms	खोल्या 4 Rooms	खोल्या 5 Rooms	खोल्या 6 Rooms			
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	
1,33,685	37,125	10,015	7,275	35	Brihan Mumbai	
69,125	18,945	5,050	4,410	10	Thane	
28,530	8,890	2,605	2,320	510	Raigad	
31,940	13,260	4,485	4,880	470	Ratnagiri	
16,475	9,185	3,230	3,280	80	Sindhudurg	
2,79,755	87,405	25,385	22,165	1,105	Konkan Division	
34,250	10,670	2,960	3,350	140	Nashik	
20,050	5,795	1,525	1,695	16,600	Dhule	
24,780	8,730	2,145	3,450	855	Jaigaon	
17,240	7,100	2,305	2,260	25	Ahmadnagar	
96,320	32,295	8,935	10,755	17,620	Nashik Division	
67,710	30,400	8,780	7,700	20	Pune	
25,005	7,835	2,470	3,360	35	Satara	
25,930	10,320	3,305	3,320	86,715	Sangli	
27,120	10,045	3,275	3,795	160	Solapur	
57,160	19,535	5,235	5,840	45	Kolhapur	
2,02,925	78,195	23,065	24,015	86,975	Pune Division	
5,79,000	1,97,895	57,385	56,935	1,05,700	Rest of Maharashtra	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
15	औरंगाबाद ..	3,83,390	35	2,89,990	66,260
16	जालना ..	2,42,350	0	1,17,940	33,380
17	परभणी ..	3,78,400	5	1,76,485	87,120
18	बीड ..	3,41,085	5	1,98,865	55,660
19	नांदेड ..	3,99,840	0	1,75,820	79,325
20	उस्मानाबाद ..	2,24,780	5	1,38,600	48,770
21	लातूर ..	2,80,120	0	1,48,040	70,065
	औरंगाबाद विभाग	22,49,965	50	12,45,740	4,40,580
22	दुलहाणा ..	3,48,820	15	1,97,480	56,340
23	अकोला ..	4,12,545	10	2,91,205	87,130
24	अमरावती ..	4,10,190	15	2,59,755	1,03,275
25	यवतमाळ ..	4,04,885	0	2,76,850	91,425
	अमरावती विभाग	15,76,440	40	10,25,290	3,38,170
26	बघी ..	2,11,455	0	1,19,970	64,390
27	नागपूर ..	6,10,795	0	2,69,195	2,02,135
28	चंद्रा ..	4,16,390	65	2,01,395	1,31,880
29	चंद्रपूर ..	3,59,085	10	1,80,610	1,18,805
30	गडचिरोली ..	1,55,225	20	75,690	55,125
	नागपूर विभाग	17,52,950	95	8,46,860	5,72,335
	विदर्भ विभाग	33,29,390	135	18,72,150	9,10,505
	महाराष्ट्र राज्य ..	1,48,98,775	705	94,62,765	33,28,195

आधार.--भारताची जनगणना १९९१, मालिका १४, कुटुंबातील लक्ष्ये, भाग सात

TABLE No. 19.5.—*Contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
15,830	6,720	2,255	2,290	10	Aurangabad
7,705	2,260	870	990	79,205	Jalna
19,635	6,460	2,070	2,015	84,610	Parbhani
15,365	5,220	1,645	1,815	62,510	Beed
18,700	7,710	2,470	2,775	1,13,040	Nanded
11,515	4,240	1,510	1,945	18,195	Osmanabad
17,425	7,495	2,315	2,505	32,275	Latur
1,06,175	40,105	13,135	14,335	3,89,845	Aurangabad Division
12,705	3,945	1,885	1,675	75,575	Buldana
21,965	7,580	2,345	2,300	10	Akola
29,045	11,045	3,675	3,375	5	Amravati
21,420	7,160	2,445	2,575	3,010	Yavatmal
85,135	29,730	9,550	9,925	78,600	Amravati Division
19,150	4,995	1,425	1,415	110	Wardha
86,935	30,560	11,270	10,700	...	Nagpur
58,390	14,435	3,510	3,925	2,790	Bhandara
39,815	12,860	3,605	3,370	10	Chandrapur
17,025	4,510	1,225	1,300	330	Gadchiroli
2,21,315	67,360	21,035	20,710	3,240	Nagpur Division
3,06,450	97,090	30,585	30,635	81,840	Vidharbha Division
9,91,625	3,35,090	1,01,105	1,01,905	5,77,385	Maharashtra State

Source.—Census of India, 1991—Series 14, Household Tables, Part-VII

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 20.1.

ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च/COVERAGE, SELF-RAISED INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

क्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars 1995-96 (3)	Item (2)
1	व्याप्ती—		Coverage—
	(१) ग्रामपंचायतींची संख्या ..	27,614 ..	(1) No. of village panchayats.
	(२) त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या ..	41,855 ..	(2) No. of villages covered.
	(३) त्यातील लोकसंख्या (हजारांमध्ये) ..	51,801 ..	(3) Population covered (thousand No.)
2	उत्पन्न (लाख रुपये)		Income (lakh Rs.)
	(१) पंचायतींचे स्वतःचे उत्पन्न ..	6823.34 ..	(1) Self-raised income.
	(२) शासकीय अनुदाने ..	5022.80 ..	(2) Government Grants.
	(३) देणग्या, यंत्रणा इत्यादी ..	5362.42 ..	(3) Donations, contributions etc.
	(प्रारंभीच्या शिल्लकीचा समावेश नाही) एकूण उत्पन्न ..	17208.56 ..	Total Income (Excluding opening Balance)
3	खर्च (लाख रुपये)—		Expenditure (lakh Rs.)
	(१) आरोग्य व सफाई	3831.24 ..	(1) Sanitation and health.
	(२) सार्वजनिक कामे	4948.06 ..	(2) Public works.
	(३) लोककल्याणाची कामे	683.55 ..	(3) Welfare of people.
	(४) इतर	6222.40 ..	(4) Others
	(अखेरच्या शिल्लकीचा समावेश नाही) एकूण खर्च ..	15685.25 ..	Total Expenditure (Excluding closing Balance)

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र
सासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of
Maharashtra, Mumbai.

20. स्थलगत संस्था/Local Bodies

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2.

नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण

CONSTITUTION OF MUNICIPAL COUNCILS 31-3-1996 AND MUNICIPAL CORPORATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils (3)	सर्वसाधारण राखीव नसलेले General (4)	नगरपरिषदांच्या सदस्यांची संख्या Number of councillors			एकूण Total (8)	एकूण Total (10)	District (2)	
				राखीव Reserved						
				स्त्री Female (5)	अजा. S.C. (6)	अज. S.T. (7)				
1	ठाणे*	11	210	111	18	30	159	13	382	Thane*
2	रायगड	11	177	89	9	11	109	22	308	Raigad
3	रत्नागिरी	4	85	39	2	..	41	11	137	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	3	51	24	3	..	27	6	84	Sindhudurg
	कोकण विभाग	29	523	263	32	41	336	52	911	Konkan Division
5	नाशिक	9	198	83	16	18	117	26	341	Nashik
6	धुळे	7	176	71	17	27	115	..	291	Dhule
7	जळगाव	13	347	109	22	12	143	38	528	Jalgaon
8	अहमदनगर*	10	213	96	27	16	129	29	371	Ahmednagar*
	नाशिक विभाग	39	934	359	82	63	504	93	1,531	Nashik Division
9	पुणे*	11	202	94	22	3	119	20	341	Pune*
10	सातारा	8	154	67	16	..	83	29	266	Satara
11	सांगली	7	159	76	28	..	104	23	286	Sangli
12	सोलापूर	9	172	85	31	1	117	25	314	Solapur
13	कोल्हापूर	9	172	76	25	..	101	24	297	Kolhapur
	पुणे विभाग	44	859	398	122	4	524	121	1,504	Pune Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No 20.2.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
	उर्वरित महाराष्ट्र	112	316	1,020	236	108	1,364	266	3,946	Rest of Maharashtra
14	औरंगाबाद ..	6	90	45	8	2	55	9	154	Aurangabad
15	जालना ..	4	91	44	6	..	50	12	153	Jalna
16	परभणी ..	11	227	98	15	1	114	22	363	Parbhani
17	बीड ..	6	135	64	13	..	77	18	230	Beed
18	नांदेड ..	13	221	94	29	23	146	27	394	Nanded
19	उस्मानाबाद ..	8	134	63	14	3	80	17	231	Osmanabad
20	लातूर ..	5	113	55	16	2	73	16	202	Latur
	औरंगाबाद विभाग	53	1,011	463	101	31	595	121	1,727	Aurangabad Division
21	बुलढाणा ..	11	234	106	16	3	125	28	387	Buldana
22	अकोला ..	10	227	108	21	8	137	29	393	Akola
23	अमरावती ..	10	187	75	16	16	107	29	323	Amravati
24	यवतमाळ ..	8	167	69	16	18	103	24	294	Yavatmal
	अमरावती विभाग	39	815	358	69	45	472	110	2,455	Amravati Division
25	वर्धा ..	6	133	64	12	16	92	17	242	Wardha
26	नागपूर ..	10	154	82	15	29	126	23	303	Nagpur
27	भंडारा ..	5	109	47	25	15	87	16	212	Bhandara
28	चंद्रपूर ..	6	127	60	23	17	100	20	247	Chandrapur
29	गडचिरोली ..	2	29	15	2	4	21	3	53	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	29	552	268	77	81	426	79	1,057	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	68	1,337	626	146	126	898	189	2,454	Vidharbha Division
	एकूण नगरपरिषदा	233	4,694	2,109	483	265	2,857	576	8,127	Total Municipal Councils

महानगरपालिका—									Municipal corporation	
(1)	बृहन्मुंबई	1	148	63	10	..	73	..	221	Greater Mumbai
(2)	ठाणे ..	1	55	24	3	..	27	..	82	Thane
(3)	नवी मुंबई ..	..	33	18	5	1	24	..	57	New Mumbai
(4)	कल्याण*	..	49	29	6	2	37	..	86	Kalyan*
(5)	नाशिक ..	1	55	23	7	..	30	..	85	Nashik
(6)	पुणे ..	1	101	..	10	..	10	..	111	Pune
(7)	पिंपरी-चिंचवड	1	73	..	5	..	5	..	78	Pimpri-chinchvad
(8)	सोलापूर ..	1	55	23	9	..	32	..	87	Solapur
(9)	कोल्हापूर ..	1	29	15	28	..	43	..	72	Kolhapur
(10)	औरंगाबाद@	..	30	26	11	15	52	..	82	Aurangabad@
(11)	अमरावती	1	51	23	4	..	27	..	78	Amravati
(12)	नागपूर ..	1	64	29	4	..	33	..	97	Nagpur
एकूण महानगरपालिका ..		12	743	273	102	18	933	..	1,136	Total Municipal Corporation

टीप.-- (१) * नालासोपारा, अंबरनाथ, बदलापूर, शिर्डी, कल्याण, नवी मुंबई या जिल्हातील नगरपरिषदांच्या निवडणूका झालेल्या नाहीत.

(२) @ औरंगाबाद महानगरपालिका कार्यकारीणी विसर्जित झाल्याने माहिती उपलब्ध नाही.

Note.—(1) *In 1994 Election of some of the Nagarparishads in these districts are not hold.

(2) @ In 1994 Elections of Aurangabad Municipal Corporations were not hold.

साधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 20.3.

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS,
1995-96

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	सर्वे नगरपरिषदा All Municipal Councils	सर्वे महानगरपालिका All Municipal Corporations	कटक मंडळे Con- ton- ment Board	एकूण Total (2+3+4)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Greater Mnmbai Municipal Corporation	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
						Income
I. नगरपरिषदांचे दर व कर	442.68	2,501.60	19.79	2,514.07	1,226.73	I. Municipal rates and taxes
एकूण	442.68	2,051.60	19.79	2,514.07	1,226.73	.. Total
						II Income from other sources
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न						II Income from other sources
(अ) शासकीय अनुदाने	212.54	392.07	3.37	607.98	264.37	(a) Government Grants
(ब) इतर साधने	218.03	1,112.33	26.03	1,356.39	660.77	(b) Other Sources
एकूण (अ+ब)	430.57	1,504.40	29.40	1,964.37	925.14	.. Total (a+b)
एकूण उत्पन्न (१+२)	873.25	3,556.00	49.19	4,478.44	2,151.87	.. Total Income (I+II)

	प्रारंभिक शिल्लक	124.95	8.92	6.28	340.15	47.98	Opening balance
	2 खर्च —						Expenditure—
	(अ) सामान्य प्रशासन ..	99.68	202.47	1.63	303.78	110.53	(a) General Administration
	(ब) सार्वजनिक दिवाबत्ती ..	31.09	90.45	1.49	123.03	43.07	(b) Public lighting
	(क) पाणी पुरवठा ..	101.30	463.67	1.71	566.68	280.30	(c) Water Supply
	(द) गटारे जलनिःसारण व सफाई ..	106.73	505.59	6.13	618.45	375.50	(d) Drainage Conservance and Sanitation.
	(इ) रुग्णालये, दवाखाने व लसटोचणी	21.21	258.49	3.74	283.44	210.27	(e) Hospitals, Dispensaries and Vaccinations.
	(फ) सार्वजनिक बांधकामे ..	140.16	223.64	7.30	371.10	21.03	(f) Public Works.
	(ग) इतर ..	335.48	1,762.13	25.71	2,123.32	1,156.14	(g) Other
	एकूण खर्च ..	835.65	3,506.44	47.71	4,389.80	2,196.84	Total—Expenditure

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तरता क्रमांक/TABLE No. 20.4

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(रुपये कोटींत/Rs. in crores)

क्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1994-95	सुधारित अंदाज Revised estimates, 1995-96	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
उत्पन्न		Receipts		
1.	एकूण महसुली उत्पन्न (१+२)	.. 2,338.43	2,57.305	Total Revenue receipts (i+ii)
	(१) स्वनिमित्त साधनांकरवी	.. 61.01	67.14	(i) Self-raised resources
	(२) एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	2,277.42	2,505.92	(ii) Total Government grants (a + b).
	(अ) सांविधिक ..	.. 2,059.48	2,321.50	(a) Statutory grants
	(ब) अभिकरण योजनांसाठी	.. 217.94	184.42	(b) Agency scheme grants.
2.	स्वनिमित्त साधनांकरवी उत्पन्नाची फोड (१ ते ४)	61.01	67.14	Self-raised resources (i to iv)
	(१) जमीन महसुलावरील स्थानिक उपकर (स्टॅम्प ड्युटीसह)	23.45	27.94	(i) Local fund cess including stamp duty grants.
	(२) शिक्षण ..	.. 14.47	17.83	(ii) Education
	(३) इमारत व दळणवळण ..	.. 9.11	7.14	(iii) Buildings and communications.
	(४) इतर ..	.. 13.98	14.23	(iv) Others
3.	एकूण शासकीय अनुदाने (१ ते ४)	2,059.48	2,321.50	Total Government grants (i to iv)
	(१) सहेतुक अनुदान ..	.. 1,359.91	1,498.97	(i) Purpose grants
	(२) आस्थापना अनुदान ..	.. 246.44	326.65	(ii) Establishment grants
	(३) योजना अनुदान ..	.. 370.37	445.10	(iii) Plan scheme grants
	(४) इतर ..	.. 82.76	50.78	(iv) Others

तबता क्रमांक/TABLE No. 20.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
एकूण महसुली खर्च (१ ते १४)	..	2,310.33	2,663.40	Total Revenue Expenditure (1 to 14)
(1) सामान्य प्रशासन	..	203.17	235.06	General Administration
(2) शिक्षण	..	1,140.07	1,354.97	Education
(3) वैद्यकीय	..	3.60	3.91	Medical
(4) सार्वजनिक आरोग्य	..	154.30	163.52	Public Health
(5) आयुर्वेद	..	6.04	6.31	Ayurved
(6) कृषि	..	40.85	33.58	Agriculture
(7) पशुसंवर्धन	..	28.00	34.41	Animal Husbandry
(8) इमारती व दळणवळण (सार्व- जनिक बांधकाम).	..	214.13	266.30	Buildings and Com- munications.
(9) समाजकल्याण	..	43.67	62.06	Social Welfare
(10) सामूहिक विकास	..	61.93	44.74	Community Development
(11) सार्वजनिक आरोग्य अभि- यांत्रिकी.	..	80.57	99.39	Public Health Engineering
(12) पाटबंधारे	..	138.34	148.90	Irrigation
(13) वने	..	11.10	11.50	Forest
(14) इतर	..	184.51	198.74	Others

र.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई—

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था LOCAL BODIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 20.5

प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या
LOCAL BODIES BY TYPES

(२०५/Number)

स्थानिक संस्था	रोजी/As on	Local body
	31-3-1997	
(1)	(2)	(3)
महानगरपालिका ..	12	.. Municipal Corporations.
नगरपरिषदा ..	233	.. Municipal Councils.
जिल्हा परिषदा ..	29	.. Zilla Parishads.
पंचायत समित्या ..	297	.. Panchayat Samitis.
ग्रामपंचायती ..	27,614	.. Gram Panchayats.
कटक मंडळे ..	7	.. Cantonment Boards.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1.

सार्वत्रिक निवडणुकाचे निकाल

RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

क्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा विधानसभा		Item
		Lok Sabha (1989)	Vidhan Sabha (1990)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats or Constituencies.
2	(अ) वर्गीकृत जातींकरिता राखीव जागा	3	18	(A) Number of seats reserved for scheduled castes.
	(ब) वर्गीकृत जमातींकरिता राखीव जागा	4	22	(B) Number of seats reserved for scheduled tribes.
3	सर्वसाधारण जागा	41	248	Number of general seats.
4	उमेदवारांची संख्या—			Number of candidates —
	(अ) पुरस्कृत	1,157	10,200	(a) Nominated
	(ब) ज्यांचा पुरस्कार त्याभ्य ठरविला असे.	60	288	(b) Whose nomination was rejected.
	(क) पुरस्कार मागे घेणारे	504	6,148	(c) Withdrew.
	(ड) निवडणुका लढवणारे	593	3,764	(d) Contested.
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected.
5	मतदारांची संख्या (हजारांत)			Number of electors (thousand)
	पुरुष	24,577	25,351	Men
	स्त्रिया	22,629	23,172	Women
	एकूण	47,206	48,523	Total
6	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारांत)	28,257	30,214	Number of voters who voted (thousand)
7	शाह्य मते (हजारांत)	27,549	29,692	Number of valid votes polled (thousand)
8	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	60	62	Percentage of electors voting.

साधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.2.

उमेदवारांचे पक्ष पाठिव्यानुसार वर्गीकरण/CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव	लोकसभा Lok Sabha (1996)		विधानसभा Vidhan Sabha (1995)		Name of the party (2)
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (इं) ..	48	15	286	80	Indian National Congress (I).
2	आल इंडिया इंदिरा काँग्रेस (तिवारी) ..	33	....	....	....	All Indian Indira Congress (Tiwari)
3	जनता दल ..	13	....	183	11	Janta Dal
4	जनता पक्ष ..	16	....	16	..	Jana'ta Party.
5	भारतीय जनता पक्ष ..	25	18	116	65	Bharatiya Janata Party.
6	शिवसेना ..	20	15	169	73	Shivseena
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया ..	3	....	16	....	Communist Party of India.
8	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (मार्क्स) ..	3	....	19	3	Communist Party of India (Marxists.)
9	समाजवादी पार्टी ..	7	....	23	3	Samajwadi Parti
10	शेतकरी कामगार पक्ष ..	4	....	42	6	Peasant and Workers' Party.
11	अपक्ष ..	805	....	3,196	45	Independent.
12	इतर नोंदणीकृत पक्ष ..	79	....	688	....	Other recognised Parties
13	समता पार्टी ..	7	....	10	....	Samata Party
14	नाग विदर्भ आंदोलन समिती ..	2	....	2	1	Nag Vidarbha Andolan Samiti
15	महाराष्ट्र विकास काँग्रेस ..	....	....	3	1	Maharashtra Vikas Congress
	एकूण ..	1,065	48	4,769	288	.. Total

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

सप्तम क्रमांक/TABLE No. 22.1.

अखिल भारतीय बाऊक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)
ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)
1997

(आधारसूत वर्ष/Base year : 1981-82=100)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुंचा गट	भार Weight	जानेवारी Jan. 1997	फेब्रुवारी Feb. 1997	मार्च March 1997	एप्रिल April 1997	मे May 1997	जून June 1997	Commodity Groups (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	मूलभूत पदार्थ	32.295	336.5	337.2	331.8	332.6	331.3	331.6	Primary articles
2	इंधन, शक्ति, दिवावत्ती व वंगण	10.663	334.1	343.0	344.1	349.2	349.2	349.2	Fuel, power, light and lubricants
3	उत्पादित पक्का माल	57.042	307.6	308.3	310.1	311.5	312.4	313.8	Manufactured pro- ducts
4	सर्व वस्तु	100.000	319.8	321.4	320.7	322.3	322.4	323.4	All commodities

तबता क्रमांक/TABLE No. 22.1.—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुचा गट	जुलै July 1997	ऑगस्ट August 1997	सप्टेंबर Sept. 1997	ऑक्टोबर Oct. 1997	नोव्हेंबर Nov. 1997	डिसेंबर Dec. 1997	Commodity Group
(1)	(2)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1	मूलभूत पदार्थ	332.7	335.6	335.8	338.8	338.0	344.5	Primary articles.
2	इंधन, शक्ति, दिवाबत्ती व बंगण ..	349.3	349.3	369.9	378.0	377.4	377.4	Fuel, power, light, and lubricants.
3	उत्पादित पक्का माल	315.2	316.2	316.9	318.8	319.4	320.8	Manufactured products.
4	सर्व वस्तू	324.5	326.0	328.6	331.5	331.6	334.4	All commodities.

P-अस्थायी/Provisional.

आधार—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.— Office of the Economic Adviser Ministry of Industry, Government of India, New Delhi

---

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.2.

---

22. किंमत निर्देशांक

तत्कालीन क्रमांक

कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी भालिका)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र/आधारसूत वर्ष	वस्तूचा गट	भार Weight	जाने. Jan. 1997	फेब्रु. Feb. 1997	माचे March 1997	एप्रिल April 1997	मे Ma 1997
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.0	411 381	419 386	410 383	429 396	427 391
2	सोलापूर	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.0	395 373	394 375	391 374	370 364	371 369
3	नागपूर	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	380 366	383 374	384 374	382 374	363 364
4	पुणे	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	50.6 100.0	414 375	413 376	406 375	408 376	414 379
5	नाशिक	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.0	391 368	389 367	385 368	381 368	384 374
6	जळगाव	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	405 358	402 359	390 354	383 350	387 354
7	नांदेड	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	382 365	382 366	369 361	365 361	369 366
8	औरंगाबाद	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	418 376	414 375	396 367	385 361	39 36
9	कोल्हापूर	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	55.64 100.00	409 368	403 367	407 370	411 375	41 37
10	अकोला	अन्न गट सर्वसाधारण निर्देशांक	62.30 100.00	394 371	389 368	365 354	348 343	35 34

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

PRICE INDICES

TABLE No. 222.

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

1997 (आधारभूत वर्ष/ Base year: 1982=100)

जून June 1997	जुलै July 1997	ऑगस्ट Aug. 1997	सप्टेंबर Sept. 1997	ऑक्टो. Oct. 1997	नोव्हें. Nov. 1997	डिसेंबर Dec. 1997	Items	Centres/Base year
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
438	436	439	444	454	451	455	Food	Mumbai
403	402	403	407	413	411	422	All items	
380	369	377	376	374	381	391	Food	Solapur
371	364	371	370	370	375	383	All items	
359	361	369	366	359	357	392	Food	Nagpur
362	367	371	370	366	366	386	All items	
426	425	425	430	434	446	457	Food	Pune
385	385	387	390	401	407	414	All items	
378	388	401	399	398	398	417	Food	Nashik
371	376	384	383	384	385	395	All items	
396	395	394	391	389	390	410	Food	Jalgaon
359	360	360	357	357	360	372	All items	
373	368	369	373	368	371	386	Food	Nanded
368	367	368	370	367	370	380	All items	
394	398	395	392	394	398	414	Food	Aurangabad
368	372	371	369	373	376	387	All items	
410	413	411	416	421	422	427	Food	Kolhapur
376	380	379	382	385	392	396	All items	
362	367	364	364	370	376	381	Food	Akola
354	357	356	356	360	364	370	All items	

Source.— Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किमन निर्देशांक/PRICE INDICES

तबता कर्मांक/TABLE No. 22.3.

महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतींचा निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL
ITEMS FOR RURAL MAHARASHTRA
1997

(पाया : १९८२=१००)

(Base : 1982=100)

महिना/बर्ष	गट/Group					Month/ Year
	अन्न Food	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and lighting	कापड Clothing	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वासाधारण निर्देशांक General index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
घार	.. 61.66	7.92	7.78	22.64	100.00	Weight
जानेवारी १९९७	.. 371	298	347	372	364	January 1997
फेब्रुवारी १९९७	.. 368	299	348	375	363	February 1997
मार्च १९९७	.. 365	299	349	377	361	March 1997
एप्रिल १९९७	.. 362	300	353	382	361	April 1997
मे १९९७	.. 363	302	355	383	362	May 1997
जून १९९७	.. 362	305	356	385	362	June 1997
जुलै १९९७	.. 364	309	356	386	364	July 1997
ऑगस्ट १९९७	.. 366	313	356	388	366	August 1997
सप्टेंबर १९९७	.. 369	312	356	390	369	September 1997
ऑक्टोबर १९९७	.. 369	311	357	391	369	October 1997
नोव्हेंबर १९९७	.. 371	310	359	392	370	November 1997
डिसेंबर १९९७	.. 385	311	361	395	380	December 1997

वाघार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22. 4.

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतींचा निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR URBAN MAHARASHTRA

1997

(पाया : १९८२=१००)

(Base : 1982=100)

महिना/वर्ष	गट/Group						सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month/ Year
	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, tobacco	इंधन व दिवा- बत्ती Fuel and Light- ing	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing, and bedding and footwear	संकीर्ण Miscell- aneous			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)	
भार ..	54.12	2.02	6.67	5.95	31.24	100.00	Weight	
जानेवारी १९९७ ..	362	471	237	453	338	353	January 1997	
फेब्रुवारी १९९७ ..	358	477	237	456	341	353	February 1997	
मार्च १९९७ ..	352	483	239	453	342	350	March 1997	
एप्रिल १९९७ ..	353	496	240	460	345	352	April 1997	
मे १९९७ ..	356	498	240	464	347	355	May 1997	
जून १९९७ ..	358	496	240	465	348	356	June 1997	
जुलै १९९७ ..	357	496	240	466	348	356	July 1997	
ऑगस्ट १९९७ ..	360	493	239	467	358	361	August 1997	
सप्टेंबर १९९७ ..	365	492	244	468	360	364	September 1997	
ऑक्टोबर १९९७ ..	366	493	247	474	362	366	October 1997	
नोव्हेंबर १९९७ ..	367	495	248	478	363	367	November 1997	
डिसेंबर १९९७ ..	383	496	248	480	364	376	December 1997	

बाध्याद.—अर्थ व मासिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.5.

नागरी श्रमिकेतर कर्मचार्यांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR URBAN NON-MANUAL EMPLOYEES
1996

(आधारभूत वर्ष : १९८४-८५=१००)

(Base year : 1984-85=100)

महिना आणि वर्ष	मुंबई Mumbai	नागपूर Nagpur	पुणे Pune	औरंगाबाद Aurangabad.	सोलापूर Solapur	Month and Year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
जानेवारी १९९६ ..	....	....	....	....	....	January 1996
फेब्रुवारी १९९६ ..	....	....	....	....	....	February 1996
मार्च १९९६ ..	....	....	....	....	....	March 1996
एप्रिल १९९६ ..	....	....	....	....	....	April 1996
मे १९९६ ..	....	....	....	....	....	May 1996
जून १९९६ ..	....	....	....	....	....	June 1996
जुलै १९९६ ..	284	276	273	296	274	July 1996
ऑगस्ट १९९६ ..	....	....	....	....	....	August 1996
सप्टेंबर १९९६ ..	....	....	....	....	....	September 1996
ऑक्टोबर १९९६ ..	....	....	....	....	....	October 1996
नोव्हेंबर १९९६ ..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	November 1996
डिसेंबर १९९६ ..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	December 1996

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Statistical Organisation Government of India, New Delhi.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.6.

महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX, NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS
IN MAHARASHTRA
1997(आधार : शेती वर्ष १९८६-८७=१००)
(Base : Agricultural year 1986-87=100)

महिना आणि वर्ष	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month and year
(1)	(2)	(3)	(4)
जानेवारी १९९७	76.07	100.00	Weight
फेब्रुवारी १९९७	272	258	January 1997
मार्च १९९७	267	255	February 1997
एप्रिल १९९७	261	252	March 1997
मे १९९७	259	250	April 1997
जून १९९७	261	253	May 1997
जुलै १९९७	264	256	June 1997
ऑगस्ट १९९७	264	256	July 1997
सप्टेंबर १९९७	267	257	August 1997
ऑक्टोबर १९९७	269	259	September 1997
नोव्हेंबर १९९७	266	258	October 1997
डिसेंबर १९९७*	265	257	November 1997
डिसेंबर १९९७*	272	262	December 1997

आधार.—लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला.

Source.—Labour Bureau, Government of India, Simla.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No. 23.1.

औद्योगिक गटांनुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण

INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN
CULTIVATORS
1991

(हजारंत/In thousand)

अनु- क्रमिक Serial No.	उद्योग गट	काम करणाऱ्यांचा सख्या No. of Workers			Industrial division
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	पशुपालन, जंगलकाम, मच्छि- मारी, शिकार आणि मळे, फळवागा व संलग्न	404	68	472	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations, orchards and allied activities.
2	खानकाम व दगडकाम ..	98	17	115	Mining and Quarrying.
3	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया,— संघारण आणि दुरुस्ती				Manufacturing, processing servicing and repairs—
	(a) घरगुती उद्योग ..	337	162	499	(a) Household Industry
	(b) विगार घरगुती उद्योग ..	3,251	347	3,598	(b) Other than household industry.
4	बांधकाम ..	709	93	802	Construction.
5	व्यापार आणि वाणिज्य	2,400	257	2,657	Trade and Commerce.
6	परिवहन, माठवण व दळणवळण ..	1,116	45	1,160	Transport, Storage and Communications.
7	इतर सेवा	2,468	751	3,219	Other Services.
	एकूण ..	10,783	1,740	12,522	Total

आधार.—भारताची जनगणना १९९१, १९९२ चा पेपर २.

Source.—Census of India, 1991, Paper-2 of 1992, (Final Population Totals).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23 2.

बिगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण

OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER
THAN CULTIVATORS
1981

(हजारंत/In thousand)

अनु- क्र.मांक Serial No.	व्यवसाय गट (2)	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			व्यवसाय Occupational division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	धंदेवाईक, शिल्पविशारद आणि तत्सम काम करणारे	672	193	865	Professional, technical and related workers.
2	शासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय काम करणारे.	333	12	345	Administrative, Executive and Managerial Workers.
3	कारकून व तत्सम काम करणारे.	996	122	1,118	Clerical and related workers
4	विक्रेते ..	1,062	89	1,151	Sales workers
5	सेवा क्षेत्रातील ..	661	142	803	Service workers
6	शेतकरी, मत्स्यव्यवसाय करणारे, फासे पारधी, लाकडतोडे आणि तत्सम काम करणारे.	387	58	445	Farmers, Fishermen, Hunters, Loggers and Related workers.
7	उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील काम करणारे परिवहन सामुग्री चालक आणि मजूर.	3,741	492	4,233	Production and related workers. Transport Equipment Operators and Labourers
8	अवर्गीकृत. ..	284	51	335	Workers not classified by occupations.
	एकूण ..	8,136	1,159	9,295	Total

आधार.—भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, भाग तीन, ए आणि बी (तीन).

Source.—Census of India, 1981, Series-12, Part III, A & B (iii).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तफता क्रमांक/TABLE No. 23.3.

सेवायोजनसंबंधीची माहिती
EMPLOYMENT EXCHANGE STATISTICS
1996

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	6,88,685	Number of registrations
2	नोकरी मिळालेल्याची संख्या	22,592	Number of placements.
3	जाहीर केलेल्या रिक्त्या जागा	53,652	Number of vacancies notified.
4	पटावरील अर्जदारांची संख्या*	37,87,171	Number on live register*

टीप--(१) *३१ डिसेंबर १९९५ रोजी.

(२) वरील आकड्यांत डिसेंबलॉयमेंट स्कीम (टेक्स्टाईल) च्या आकड्यांचा समावेश नाही.

Note.—(1) *As on 31st December 1995.

(2) The above figures are exclusive of those relating to decasualisation scheme (textile).

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4 (A).

राज्य व निमशासकीय कर्मचारी/STATE AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९९५ रोजी/As on 1st July 1995)

क्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	कर्मचार्यांची संख्या/Employees No.				वर्ग Category (2)
		शासकीय State Government		*निमशासकीय *Semi Government		
		एकूण Total (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	स्त्रिया Females (6)	
राज्यपत्रित—						Gazetted—
	(अ) वर्ग १	15,066	1,983	2,812	251	.. (a) Class I
	(ब) वर्ग २	46,161	5,057	13,437	846	.. (b) Class II
	एकूण—(अ+ब) ..	61,227	7,040	16,249	1,097	.. Total—(a+b)
2. अराज्यपत्रित—						Non-Gazetted—
	(क) वर्ग ३	2,85,217	34,324	3,01,163	82,028	.. (c) Class III
	(ड) वर्ग ४	2,53,620	19,055	67,455	14,288	.. (d) Class IV
	एकूण—(क+ड) ..	5,38,837	53,379	3,68,618	96,316	.. Total—(c+d)
	एकूण—(अ+ब+क+ड) ..	6,00,064	60,419	3,84,867	97,413	.. Total(a+b+c+d)
3. इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे कार्यव्ययी आस्थापनेवरील अंशकालिक व मानसेवी कर्मचारी).		84,354	23,487	1,01,407	74,568	Others paid from contingencies work-charged personnel part time and honorary
	एकूण कर्मचारी ..	6,84,418	83,906	4,86,274	1,71,981	.. Total Staff
संचालकीय समूह/ Enrolment Ranges		शासकीय कर्मचारी/ State Employees		*निमशासकीय कर्मचारी/ *Semi Government Employees		
Upto 200 पर्यंत		5,369		25,742		
201—250		989		141		
251—300		31,141		15,525		
301—400		9,571		18,017		
401—500		737		3,242		
501—700		9,362		19,571		
701—900		2,023		2,737		
901—1000		19,405		2,323		
1001—1200		1,506		2,434		
1201—1600		2,244		2,782		
1601—1800		1,363		1,496		
1801—2000		26,933		16,930		
2001—2250		69,599		24,441		
2251—2500		84,734		25,531		
2501—2750		71,186		17,820		
2751—3000		57,204		39,740		
3001—3500		84,352		86,391		
3501—4000		61,116		58,231		
4001—5000		76,893		1,02,943		
5001—6000		32,354		10,491		
6001—7000		17,916		4,897		
7001—8000		8,621		2,175		
8001 त्याहून जास्त/and above		9,300		2,474		
एकूण/Total ..		6,84,418		4,86,274		

*जिल्हा परिषद व नगरपरिषद कर्मचार्यांची माहिती.

*Information of Zilla Parishad and Nagarparishad Employees.

आधार : अर्थ व सार्वजनिक संचालनालय, पटारगट्ट शासन, घनई.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No. 23.4 (B).

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्यशासकीय व निमशासकीय कर्मचारी CLASS AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९९५ रोजी/As on 1st July 1995)

सामाजिक गट	राजपत्रित/Gazetted		अराजपत्रित/Non-Gazetted		इतर (निधीतून पगार मिळणारे व अंशकालिक व मानसेवी इत्यादी) Others (Paid from contingencies honorary etc.)	एकूण कर्मचारी Total employees	Social Group
	वर्ग-१ Class I	वर्ग-२ Class II	वर्ग-३ Class III	वर्ग-४ Class IV			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
शासकीय							Government—
मागासवर्गीय	6,618	19,880	1,54,963	1,63,722	54,580	3,99,763	Backward
इतर	8,448	26,281	1,30,254	89,898	29,774	2,84,655	Others
एकूण	15,066	46,161	2,85,217	2,53,620	84,354	6,81,418	Total
निमशासकीय*							Semi-Government—
मागासवर्गीय	1,504	6,589	1,68,509	48,612	66,142	2,91,356	Backward
इतर	1,308	6,848	1,32,654	18,843	35,265	1,94,918	Others
एकूण	2,812	13,437	3,01,163	67,455	1,01,407	4,86,274	Total

*जिल्हा परिषद व नगरपरिषद कर्मचाऱ्यांची माहिती

*Information of Zilla Parishad and Nagarparishad Employees

साधर.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5.

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार/EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(मार्च १९९६ रोजी/As on March 1996)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार (हजारांत) Employment ('000 No.)	District
1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	719	Brihan Mumbai
2	ठाणे	103	Thane.
3	रायगड (अलिबाग)	42	Raigad. (Alibag)
4	रत्नागिरी	32	Ratnagiri.
5	सिंधुदुर्ग	20	Sindhudurg.
	कोकण विभाग	929	Konkan Division
6	नाशिक	105	Nashik.
7	धुळे	41	Dhule.
8	जळगाव	85	Jalgaon.
9	अहमदनगर	52	Ahmednagar.
	नाशिक विभाग	282	Nashik Division
10	पुणे	204	Pune.
11	सातारा	42	Satara.
12	सांगली	40	Sangli.
13	सोलापूर	74	Solapur.
14	कोल्हापूर	54	Kolhapur.
	पुणे विभाग	432	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1623	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	52	Aurangabad.
16	जालना	13	Jalna.
17	परभणी	31	Parbhani.
18	बीड	37	Beed.
19	नांदेड	45	Nanded.
20	उस्मानाबाद	24	Osmanabad
21	लातूर	25	Latur.
	औरंगाबाद विभाग	223	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	31	Buldana.
23	अकोला	41	Akola.
24	अमरावती	55	Amravati.
25	यवतमाळ	40	Yavatmal.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	अमरावती विभाग	166	Amravati Division
26	वर्धा	27	Wardha.
27	नागपूर	186	Nagpur.
28	भंडारा	41	Bhandara.
29	चंद्रपूर	60	Chandrapur.
30	गडचिरोली	18	Gadchiroli.
	नागपूर विभाग	342	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	508	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	2,333	.. Maharashtra State
	केंद्र सरकार	457	Central Government.
	राज्य सरकारी	530	State Government.
	निम केंद्र सरकारी	418	Quasi Central Government.
	निम राज्य सरकारी	269	Quasi State Government.
	स्थानिक संस्था	665	Local Bodies.

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No. 23.6.

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार

EMPLOYMENT UNDER SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENTS ACT

क्र.सं.मांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	माहिती Particulars		Type of Establishment
		1996	1997*	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	कायदा लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या.	241	241	Local bodies area to which the Act be applicable.
1	दुकाने--			<i>Shops--</i>
	(अ) दुकानांची संख्या	2,65,142	2,80,000	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	5,39,683	5,50,000	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था--			<i>Commercial Establishments--</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	2,53,774	2,63,200	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांचे संख्या	12,60,905	12,75,000	(b) Persons employed
3	हॉटेल, इत्यादी--			<i>Hotels etc.--</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	50,058	55,200	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	2,07,019	2,11,500	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे--			<i>Theatres--</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,341	1,600	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	11,539	13,500	(b) Persons employed
5	कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	6,92,048	7,22,000	<i>Establishments having no employees</i>
	एकूण			Total
	(अ) संस्थांची संख्या	12,62,363	13,22,000	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	20,19,146	20,50,000	(b) Persons employed

*अस्थायी/Provisional.

टीप.-- बरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायदाखाली (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८) नोंदलेल्या संस्थांसंबंधीची आहे.

Note.— The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948.

बाधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.7.

रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च
**CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON UNDER THE EMPLOYMENT
 GUARANTEE SCHEME IN MAHARASHTRA STATE**

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

कामाचा प्रकार	1996-97		1997-98		Category of work
	मार्च १९९७ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of March 1997	सन १९९६-९७ मधील खर्च Expenditure incurred during 1996-97	सप्टेंबर १९९७ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of September, 1997	सन १९९७-९८ मधील सप्टेंबर १९९७ पर्यंत खर्च Expenditure incurred during 1997-98 up to September, 1997	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
(1) जलसिंचन ..	721	4,351.01	393	2,372.00	Irrigation
(2) मृदसंधारण व भू-विकास ..	11,345	6,688.68	6,188	3,648.00	Soil Conservation and Land Development.
(3) वनीकरणाची कामे ..	4,928	2,578.36	2,688	1,416.00	Forests Works
(4) रस्तेविषयक कामे ..	1,267	4,285.83	691	2,358.00	Road Works
(5) इतर कामे ..	963	542.90	526	2,518.00	Other Works
(6) इतर (कर्मचाऱ्यांवरील खर्च, यंत्र भूमि संपादन श्रमशक्ती, जवाहर विहिरी व फळबागा विकास इत्यादींवरील खर्च)	5,287	14,116.17	2,882	6,069.00	Other Works (Expenditure under staff, machinery land acquisition shramshakhi, jawahar wells horticulture development etc).
एकूण ..	24,511	36,675.00@	13,368	18,371.00	Total

@ विभागवारी उपलब्ध नसलेली रु. ४,११२.०५ लाख समाविष्ट करून/Inclusive of Rs. 4,112.05 lakh for which break-up is not available.
 भाषांतर.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

24. छापखाने व प्रकाशने/PRESSES AND PUBLICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24.1.

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके

PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS

1996-97

संक्र.मांक Serial No.	बाब	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	छापखान्यांची संख्या	8,519	Number of printing presses
2	वर्तमानपत्रे—		Newspapers—
	(अ) दैनिके	601	(a) Dailies
	(ब) साप्ताहिके (आठवड्यातून दोनदा- व तीनदा निघणारी घेऊन)	2,379	(b) Weeklies (including bi-weeklies and tri-weeklies).
	(क) पाक्षिके	215	(c) Fortnightlies
	(ड) मासिके (द्विमासिके वरून)	908	(d) Monthlies (including bi- monthlies)
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके घेऊन)	354	(e) Quarterlies (including four monthlies).
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके घेऊन)	105	(f) Annuals (including six monthlies).
3	पुस्तके	903	Books.

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

आधार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Mumbai.

आठवी पंचवार्षिक योजना—वर्षान्हाय व
EIGHTH FIVE YEAR PLAN—YEARWISE AND

(रुपये कोटीत/

अनु- क्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष/उपशीर्ष	मान्य व्यय आठवी पंचवार्षिक योजना (१९९२-९७)	वार्षिक योजना १९९२-९५ Annual Plan 1992-95		वार्षिक योजना १९९५-९६ Annual Plan 1995-96	
		Approved outlay VIIIth Five Year Plan (1992-97) (3)	सुधारित नियत व्यय Revised outlay (4)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (5)	सुधारित नियत व्यय Revised outlay (6)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (7)
1	कृषि व संलग्न सेवा	1,350.22	825.78	763.17	458.71	350.31
2	ग्रामविकास	1,709.83	1,272.81	1,544.29	679.85	625.74
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	216.56	213.12	175.52	40.01	46.47
4	पाटबघारे व पूरनियंत्रण	3,329.10	2,494.60	2,760.62	1,031.32	1,688.26
5	विद्युत विकास	4,579.98	2,460.11	2,951.36	1,085.66	1,336.15
6	उद्योग व खाणकाम	814.46	422.09	453.19	231.52	209.67
7	वाहतूक व दळणवळण	1,739.23	1,178.02	921.54	585.11	514.71
8	शास्त्रीय सेवा, पर्यावरण व तंत्रशास्त्र	8.11	3.42	1 2.71	2.38	1.94
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	386.02	320.38	292.61	208.91	186.84
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	4,185.13	2,154.78	2,131.67	1,618.50	1,256.83
11	सर्वसाधारण सेवा	201.36	121.49	133.88	50.07	91.79
12	इतर सेवा	....	358.00	137.10	416.80	318.53
एकूण		18,520.00	11,824.60	12,267.66	6,408.84	6,627.24

आधार—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंबई.

ANNUAL PLANS

TABLE No. 25.1

उप क्षेत्र निहाय सुधारित नियत व्यय आणि खर्च

SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE OF MAHARASHTRA

₹. in crore)

वार्षिक योजना १९९६-९७ Annual Plan 1996-97		वार्षिक योजना १९९७-९८ Annual Plan 1997-98	Head / Sub-head of Development
सुधारित नियत व्यय Revised outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure	मान्य नियत व्यय Approved outlay	
(8)	(9)	(10)	(2)
390.17	357.13	313.14	Agriculture and allied services
759.96	666.41	666.42	Rural development
46.76	38.72	60.39	Special area development programme.
1,050.24	1,219.58	2,733.21	Irrigation and flood control
1,416.57	1,576.58	1,458.49	Power development
315.80	279.04	105.11	Industry and minerals
600.02	579.11	590.04	Transport and communications
3.56	1.92	5.66	Science, technology and environment.
245.74	190.65	281.91	General economic services
1,866.91	1,516.28	1,867.90	Social and community service
64.35	37.37	28.61	General services
416.91	394.10	231.31	Other services
7,178.53	6,856.89	8,393.19	Total

Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.1.

राज्याची महसुली जमा/REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

महसुलीची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 1995-96	सुधारलेले बंदाज Revised Estimates 1996-97	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1997-98	Heads of Revenue (1)
(1)	(2)	(3)	(4)	
(ए) कर महसूल—				(A) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांबरील कर—				(a) Taxes on Income and Expenditure—
0021 निगम करांव्यतिरिक्त उत्पन्नाबरील कर ..	652.58	828.14	961.20	Taxes on Income other than Corpora- tion Tax
0022 कृषि उत्पन्नाबरील कर ..	0.00	0.00	0.00	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांबरील इतर कर ..	330.60	360.00	385.00	Other Taxes on Income and Expendi- ture.
एकूण-- (ए) ..	983.18	1,88.14	1,346.20	.. Total--(a)
(बी) मालमत्ता व पांडवली व्यवहार यांबरील कर--				(b) Taxes on Property and Capital Transactions--
0029 जमीन महसूल ..	120.52	125.00	130.00	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी ..	1,235.98	1,400.00	1,550.00	Stamps and Registration Fees
0031 संपदा शुल्क ..	0.00	0.00	0.00	Estate Duty
0035 शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्ते- बरील कर.	0.00	0.00	0.00	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण-- (बी) ..	1,356.50	1,525.00	1,680.00	.. Total--(b)

(ता) विक्रय वस्तु व सेवा यांबरील कर--

0039	राज्य उत्पादनशुल्क	.. ..	1,070.91	1,160.00	1,350.00
0040	विन्नीकर	.. ..	6,844.32	7,460.00	8,829.50
0041	वाहनांबरील कर	.. ..	423.19	524.08	540.00
0042	माल व उतराकू या वरील कर	.. ..	248.35	209.41	331.32
0043	विजेवरील कर व शुल्क	.. ..	357.13	440.68	483.90
0045	विक्रय वस्तु व सेवा यांबरील इतर कर व शुल्क	.. ..	303.46	320.63	377.70
1603	केंद्रिय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा		1,024.88	1,317.78	1,493.79

एकूण--(सी) .. 10,272.24 11,432.58 13,406.21 .. Total--(c)

एकूण--(ए) .. 12,611.92 14,145.72 16,432.41 .. Total--(A)

(बी) कराव्यतिरिक्त महसूल--

(ए) इतर आर्थिक सेवा--

0047	इतर आर्थिक सेवा	.. ..	0.03	0.00	0.00
------	-----------------	-------	------	------	------

एकूण--(ए) .. 0.03 0.00 0.00 .. Total--(a)

(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा--

0049	व्याजाच्या जमा रकमा	.. ..	1,271.20	1,951.66	1,503.71
0050	लाभांश व नफा	.. ..	4.15	4.04	4.14

एकूण--(बी) .. 1,275.35 1,965.70 1,507.85 .. Total--(b)

(c) Taxes on Commodities and Services-

State Excise

Sales Tax

Taxes on Vehicles

Taxes on Goods and Passengers

Taxes and Duties on Electricity

Other Taxes and Duties on Commodities and Services

States' Share of Union Excise Duties

(B) Non-Tax Revenue--

(a) Other Fiscal Services--

Other Fiscal Services

(b) Interest Receipts, Dividends and Profits-

Interest Receipts

Dividends and Profits

सप्तम क्रमांक/TABLE No. 26. I.—contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crores)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(स) करीब्यतिरिक्त इतर महसुल—				(e) Other Non-Tax Revenue—
(एक) सर्वसाधारण सेवा—				(i) General Services—
0051 लोकसेवा आयोग	0.09	0.09	0.09	Public Service Commission
0055 पोलीस	42.32	71.03	74.58	Police
0056 तुरुंग	10.14	10.70	11.45	Jails
0057 परवठा व विनियोग	0.00	0.01	0.01	Supplies and Disposals
0058 लेखनसामग्री व मुद्रण	16.97	19.60	20.34	Stationery and Printing
0059 सार्वजनिक बांधकामे	45.22	41.40	54.84	Public Works
0070 इतर प्रशासनिक सेवा	82.50	49.47	36.89	Other Administrative Services
0071 निवृत्तिलेने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा	18.94	18.33	19.25	Contributions and Recoveries towards Pension and other Retirement Benefits.
0075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	85.29	90.97	108.43	Miscellaneous General Services
एकूण—(एक)	301.47	311.60	325.88	Total—(i)
(दोन) सामाजिक सेवा—				(ii) Social Services—
0202 शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती	31.40	28.83	29.89	Education, Sports, Art and Culture
0210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	56.24	66.22	71.30	Medical and Public Health
0211 कुटुंब कल्याण	0.98	0.70	0.85	Family Welfare
0125 पाणीपरवठा व स्वच्छता	3.44	10.50	10.70	Water Supply and Sanitation

0216	गृहनिर्माण	14.42	14.59	15.02	Housing
0217	नगरविकास	16.22	11.35	11.35	Urban Development
0220	माहिती व प्रसिद्धी	0.38	0.42	0.45	Information and Publicity
0230	कामगार व सेवायोजन	17.08	11.12	12.38	Labour and Employment
0235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	19.57	20.62	21.65	Social Security and Welfare
0250	इतर सामाजिक सेवा	4.33	3.50	3.67	Other Social Services

एकूण—(दोन)

164.06

168.05

177.46

Total—(ii)

(तीन) आर्थिक सेवा—

0401	पीकसंवर्धन	12.12	44.66	15.75	Crop Husbandry
0403	पशुसंवर्धन	3.12	3.50	3.67	Animal Husbandry
0404	दुग्धव्यवसाय विकास	389.01	409.23	439.91	Dairy Development
0405	मत्स्यव्यवसाय	2.07	2.63	2.98	Fisheries
0406	वनीकरण व वन्यजीवन	143.98	155.00	163.00	Forestry and Wild Life
0407	लागवड	0.00	0.00	0.00	Plantation
0408	अन्न साठवण व वखार	36.69	0.81	0.97	Food Storage and Ware housing
0425	सहकार	31.32	35.97	37.24	Co-operation
0435	इतर कृषिविषयक कार्यक्रम	0.56	0.60	0.61	Other Agricultural Programmes
0506	जमीन सुधारणा	1.25	1.32	1.38	Land Reforms
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	11.19	14.05	14.10	Other Rural Development Programme.

(iii) Economic Services—

तकतल फरमांक/TABLE No. 26. 1--concl'd.

(रुपयें कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
0551 हिंगराळ प्रक्षेप	1.95	0.00	0.00	Hill Areas
0575 इतर विशेष क्षेत्रीय कार्यक्रम	0.00	0.00	0.00	Other Special Areas programme
0701 मोठे व मध्यम पावबंधारे	77.02	73.43	53.92	Major and Medium Irrigation
0702 लघुपाटबंधारे	14.59	11.37	3.33	Minor Irrigation
0801 बीज	1.47	125.21	76.02	Power
0802 पेट्रोलियम	0.45	0.67	0.00	Petroleum
0810 उर्जेची अपारंपारिक साधने	0.55	0.36	0.39	Non-conventional sources of Energy
0851 ग्रामीणोग व लघुउद्योग	2.34	2.79	2.93	Village and Small Industries
0852 उद्योग	2.66	1.00	1.05	Industries
0853 अलोहयुक्त खानकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	284.65	315.00	355.00	Non-ferrous Mining and Metalurgical Industries
0875 इतर उद्योग	0.05	0.02	0.06	Other Industries
1001 भारतीय रेल्वे	0.15	0.00	0.00	Indian Railways
1051 बंदरे व दीपगृहे	2.82	1.60	0.00	Ports and Light Houses
1054 रस्ते व पूल	14.08	14.55	17.66	Roads and Bridges
1055 मार्ग परिवहन	0.00	0.00	0.00	Road and Transport
1425 इतर शास्त्रीय संशोधन	0.00	0.00	0.00	Other Scientific Research
1452 पर्यटन	0.00	0.00	0.00	Tourism
1475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	13.02	8.78	12.50	Other General Economic Services
एकूण-- (तीन)	1034.48	1191.70	1198.98	Total--(iii)
एकूण-- (ती)	1,500.01	1,671.35	1,702.32	Total--(c)

(डा) सहायक अनुदान व अंशदान—

(अ) Grants-in-aid and Contributions—

1601 केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदाने	1,171.97	1,763.13	1,652.46	Grants-in-aid from Central Government
एकूण—(डो)	1,171.97	1,763.13	1,652.46	Total—(d)
एकूण—(बी)	3,947.36	5,400.18	4,652.46	Total—(B)
एकूण—महसुली जमा	16,559.28	19,545.90	21,545.04	Total—Revenue Receipts

साधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९७-९८.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1997-98.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2

महसुली लेख्यावरील खर्च/EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

खर्चाची शिष	प्रत्यक्ष Actual 1995-96	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1996-98	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1997-98	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ए) संत्राधारम सेवा--				(A) General Services--
(अ) राज्याचो अंगे--				(a) Organs of State--
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे	15.37	15.71	18.16	Parliament/State/Union Territory Legislatures.
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघ राज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	1.89	2.21	2.14	President/Vice-President/Governor/Administrator of Union Territories.
2013 मंत्रिपरिषद	7.71	6.09	6.36	Council of Ministers.
2014 न्यायदान	116.13	126.44	133.68	Administration of Justice.
2015 निवडणुका	38.67	87.38	3.08	Elections
एकूण (अ)	179.77	237.83	163.42	Total--(1)
(बी) आर्थिक सेवा--				(b) Fiscal Services--
(एक) 2020 उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	332.24	370.23	384.42	(1) Collection of Taxes on Income and Expenditure.
एकूण-- (एक)	332.24	370.23	384.42	Total-- (1)

(दान) मालमत्ता व साडवला व्यवहार करवांची वसुली - -		(2) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—			
2029	जमीन महसूल	89.84	69.30	54.40	Land Revenue
2030	मुद्रांक व नांदणी	18.84	23.61	25.41	Stamps and Registration
एकूण--(दोन)		108.68	92.91	79.81	Total--(ii)
(तीन) विक्रेय वस्तु सेवा यांवरील करांची वसुली		(3) Collection of Taxes on Commodities and Services—			
2039	राज्य उत्पादन शुल्क	15.09	16.55	16.63	Sales Tax
2040	विक्रीकर	884.55	973.24	1149.07	Taxes on Vehicles
2045	वाहनावरील कर	295.76	375.21	376.24	Taxes on Vehicles
2045	विक्रेय वस्तु व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	133.14	144.48	155.74	Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
एकूण-- (तीन)		1328.57	1509.48	1697.68	Total--(iii)
इतर आर्थिक सेवा		(4) Other Fiscal Services			
2047	इतर आर्थिक सेवा	19.87	18.99	20.36	Other Fiscal Services
एकूण-- (चार)		19.87	18.99	20.36	Total--(iv)
एकूण-- (बी)		1789.36	1991.61	2182.27	Total--(b)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपयेकोटित/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
(सौ) व्याज प्रदान व ऋण सेवा -				(c) Interest payment and servicing of debts.—	
2048	ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधन यांस	461.94	577.50	692.26	Appropriation for reduction or avoidance of debts.
2049	व्याज प्रदान	2055.37	2445.88	2977.61	Interst payments.
	एकूण - (सौ)	2517.31	3023.38	3669.87	Total—(c)
(डी) प्रशासकीय सेवा--				(d) Administrative services—	
2051	लोकसेवा आयोग	5.17	6.09	5.71	Public service commission
2052	सचिवालय-सर्वसाधारण सेवा	32.50	34.49	36.95	Secretariate Genral Services.
2053	जिल्हा प्रशासन	326.81	397.83	399.12	District Administration.
2054	कोषागार व लेखा प्रशासन	29.51	34.89	35.30	Treasure and Account Administration
2055	पोलीस	940.97	1016.85	1010.24	Police
2056	तुरुंग	37.46	39.38	36.86	Jails
2057	पुरवठा व विनियोग	0.42	0.48	0.50	Supply and Disposals
2058	लेखनसामग्री व मुद्रण	52.03	61.25	59.70	Stationary and Printing
2059	सार्वजनिक बांधकामे	113.69	166.53	195.82	Public Works
2070	इतर प्रशासनिक सेवा	36.43	39.01	1976.60	Other Administration Services
	एकूण (डी)	1574.99	1796.80	3756.80	Total—(d)

(इ) निवृत्तिवेतन व सहाय्य सर्वसाधारण सेवा

(e) Pensions and Miscellaneous General Services—

2071	निवृत्तिवेतन व इतर सेवानिवृत्ति लाभ	..	603.58	804.72	948.34	Pension and Other Retirement benefits.
2075	संकीर्ण सर्वसाधारण लाभ	..	33.47	32.98	36.94	Miscellaneous General Services.
	एकूण (इ)	..	637.05	837.70	985.28	Total—(e)
	एकूण (ए)	..	6698.48	7887.32	10757.64	Total—(A)

(बी) सामाजिक सेवा--

(B) Social Services—

(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती--

(a) Education Sport, Art and Culture

2202	सर्वसाधारण शिक्षण	..	3385.89	4032.09	3819.08	General Education
2203	तांत्रिक शिक्षण	..	153.06	164.94	153.74	Technical Education
2204	क्रीडा व युवक सेवा	..	34.29	51.77	118.28	Sports and Youth Services
2205	कला व संस्कृती	..	24.81	30.66	28.42	Art and Culture
	एकूण--(ए)	..	3598.05	4279.46	4119.52	Total—(a)

(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण--

(b) Health and Family Welfare—

2210	वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	..	758.29	952.46	888.58	Medical and Public Health
2211	कुटुंब कल्याण	..	131.53	128.30	124.66	Family Welfare
	एकूण--(बी)	..	889.82	1080.76	1013.24	Total—(b)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—concl'd.

(रुपये कोटोत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सी) पाणीपुरवठा, स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास—				(c) <i>Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development—</i>
2215, पाणीपुरवठा आणि स्वच्छता ..	330.25	584.77	546.68	Water Supply and Sanitation
2216, गृहनिर्माण ..	178.39	173.56	179.79	Housing
2217, नगरविकास ..	246.34	254.32	233.92	Urban Development
एकूण-- (सी) ..	754.98	1,012.65	960.39	Total—(c)
(डी) माहिती व ध्वनिकोषण ..				(d) <i>Information and Broadcasting—</i>
2220, माहिती व प्रसिद्धी ..	13.32	14.88	13.19	Information and Publicity
एकूण-- (डी) ..	13.32	14.88	13.19	Total—(d)
(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण—				(e) <i>Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—</i>
2225, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण.	375.16	421.15	440.50	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes
एकूण-- (इ) ..	375.16	421.15	440.50	Total—(e)

(एक) कामगार व कामगार कल्याण--

2230. कामगार व सेवायोजन ..	137.40	157.38	131.50	Labour and Employment
एकूण--(एक) ..	137.40	157.38	131.50	Total--(f)

(f) Labour and ~~Labour~~ Welfare--

(बी) समाजकल्याण आणि पोषण आहार--

2235. सामाजिक सुरदा व कल्याण	211.09	235.64	205.35	Social Security and Welfare
2236. पोषण आहार ..	169.63	67.77	88.70	Nrution
2245. नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य	337.78	491.93	305.25	Relief on Account of Natural Calamities
एकूण--(बी) ..	718.50	795.34	599.30	Total--(g)

(g) Social Welfare and Nutrition--

(एच) इतर--

2250. इतर सामाजिक सेवा ..	0.75	1.28	1.30	Other Social Service
2251. सचिवालय-सामाजिक सेवा ..	11.91	15.62	16.43	Secretariat-Social Services
एकूण (एच) ..	12.66	16.90	17.73	Total (h)
एकूण-- (बी) ..	6,499.89	7,778.52	7,295.37	Total-- (B)

(h) Others--

तफता कमीक/TABLE No. 26.2--concl'd.

				(रुपये कोटीत/Rs. in crore)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
(सी) आर्थिक सेवा			C. Economic Services—		
(ए) कृषि व संलग्न कार्यक्रम--			(a) Agriculture and Allied Services—		
2401	पीक संवर्धन	251.26	283.57	258.85	Crop Husbandry
2402	मृद व जल संरक्षण	71.21	18.73	16.49	Soil and Water Conservation
2403	पशुसंवर्धन	94.70	109.15	98.41	Animal Husbandry
2404	दुग्धव्यवसाय विकास	474.30	529.60	563.11	Dairy Development
2405	मत्स्यव्यवसाय	15.55	17.56	16.71	Fisheries
2406	बमीकरण व वन्यजीवन	239.28	259.79	240.84	Forestry and Wild Life
2408	रस, साठवण व बखार	113.55	56.87	63.20	Food, Storage and Warehousing
2415	कृषिविषयक संशोधन व शिक्षण	112.87	120.04	112.04	Agricultural Research and Education
2425	सहकार	85.42	188.33	91.93	Co-operation
एकूण--(ए)		1,458.14	1,583.64	1,461.58	Total--(a)

(ब) ग्रामीणविकास—

(b) Rural Development—

2501	ग्रामविकाससाठी विशेष कार्यक्रम	62.59	87.67	69.13	Special Programmes for Rural Development.
2505	ग्रामीण सेवायोजन	591.32	577.19	521.35	Rural Employment
2506	जमीन सुधारणा	0.00	0.02	0.06	Land Reforms
2515	इतर ग्रामीणविकास कार्यक्रम	199.77	316.46	288.13	Other Rural Development Programmes
एकूण--(बी)		853.68	981.34	878.67	Total--(b)

(सी) विशेष क्षत्र कार्यक्रम--

(c) Special Areas Programmes--

2551	होंगराळ प्रदेश	35.32	54.71	59.97	Hill Areas.
एकूण--(सी)		35.32	54.71	59.97	Total--(c)

(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण--

(d) Irrigation and Flood Control--

2701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	1,061.93	1,126.76	972.29	Major and Medium Irrigation
2702	लहान पाटबंधारे	237.68	240.20	174.85	Minor Irrigation
2705	कामक्षेत्र विकास	35.02	32.59	34.29	Command Areas Development
2711	पूर नियंत्रण व जलनिस्तारण	4.00	4.82	4.35	Flood Control and Drainage
एकूण--(डी)		1,338.63	1,404.37	1,185.78	Total--(d)

(ई) ऊर्जा--

(e) Energy--

2801	बोज	13.94	905.73	13.81	Power
2810	ऊर्जेची अपारंपरिक साधने	8.98	9.49	9.45	Non-Conventional Sources of Energy
एकूण--(ई)		22.92	915.22	23.26	Total--(e)

तक्ता क्रमांक/TABLE No 26.2—concl'd.

(रुपये कोटित/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(एफ) उद्योग व खनिज—			(f) Industry and Minerals—	
2851 ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	26.74	30.99	31.49	Village and Small Industries
2852 उद्योग	113.31	226.27	112.69	Industries
2853 अलोहयुक्त खानकाम व धातुप्लास्त्रीय उद्योग ..	4.83	5.36	5.36	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
एकूण—(एफ) ..	144.88	262.62	149.54	Total—(f)
(जी) वहानूक—			(g) Transport—	
3001 भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन, संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना.	0.19	0.35	0.25	Indian Railways—Policy formulation Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051 बंदरे व दीपगृहे	4.91	5.23	5.13	Ports and Light Houses
3053 नागरी विमान चालना	1.60	1.04	1.13	Civil Aviation
3054 मार्ग व पूल	16.71	11.17	11.29	Roads and Bridges
3055 मार्ग परिवहन	3.68	3.61	4.16	Road Transport
3056 अंतर्देशीय जल परिवहन	0.05	0.06	0.05	Inland Water Transport
एकूण—(जी) ..	27.14	21.46	22.01	Total—(g)

(आय) विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण—

(i) Science, Technology and Environment—

3402 अंतराळ संशोधन	0.03	0.09	0.02	Space Research
3425 इतर वैज्ञानिक संशोधन	0.46	0.68	1.10	Other Scientific Research
3435 पारिस्थितिकी व पर्यावरण	2.57	12.82	12.73	Ecology and Environment
<hr/>				
एकूण—(आय)	3.06	13.59	13.85	Total—(i)

(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा—

(j) General Economic Services—

3451 सचिवालय-आर्थिक सेवा	23.73	31.39	31.41	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन	3.31	6.12	6.63	Tourism
3454 जनगणना सर्वेक्षण व सांख्यिकी	6.63	6.26	6.61	Census Survey and Statistics
3456 नागरी पुरवठा	0.10	0.05	0.13	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	5.61	6.39	6.61	Other General Economic Services
<hr/>				
एकूण—(जे)	39.38	50.21	51.39	Total—(j)
<hr/>				
एकूण—(सी)	3,923.15	5,287.05	3,846.05	Total—(C)

तक्ता क्रमांक; TABLE No. 26.2.— *concl'd.*

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(डी) सहाय्यक अनुदाने व अंगदाने—				(D) Grants-in-aid and Contributions --
3604 स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना मुक्तसामभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे	46.87	92.44	101.89	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions
3606 साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	0.00	0.00	0.00	Aid Material and Equipments
एकूण—(डी)	46.87	92.44	101.89	Total—(D)
एकूण—महसुली लेखावरील खर्च	17,168.39	21,045.44	22,000.95	Total—Expenditure on Revenue Account

भाषार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकल्पाने, १९९७-९८.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1997-98

४०. राज्यवित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथःकरण

ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

नाव	प्रत्यक्ष सुधारलेले अंदाज अर्थसंकल्प			Item
	Actuals 1995-96	Revised Estimates 1996-97	Budget Estimates 1997-98	
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक—महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा—				I. Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसूल	12,611.92	14,145.72	16,432.40	(a) Tax Revenue
(ब) कराव्यतिरिक्त महसूल	3,947.36	5,400.18	4,862.64	(b) Non-Tax Revenue
एकूण—(एक)	16,559.28	19,545.90	21,295.04	Total (I)
दोन—भांडवली लेखावरील जमा—				II. Receipts on Capital Account
एकूण जमा—(एक + दोन)	21,571.29	26,297.01	28,217.48	Total Receipts (I + II)
तीन—महसुली लेखाशीर्षावरील खर्च—				III. Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च	12,054.21	14,941.86	13,236.58	(a) Development Expenditure
(ब) विकासांतर खर्च	2,596.87	3,080.20	5,094.50	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा	2,517.31	3,023.38	3,669.87	(c) Debt Services
एकूण—(तीन)	17,168.39	21,045.44	22,000.95	Total (III)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3—concl'd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
दर. पांडवली खर्च—				IV. Capital Expenditure—
(अ) महसुली लेख्याबाहेरील पांडवली खर्च	2,703.48	2,833.30	2,675.59	(a) Capital Expenditure outside the Revenue Account
(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च	1,504.59	2,392.90	2,955.36	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
एकूण (चार) ..	4,208.07	5,226.20	5,630.92	Total (IV)
एकूण खर्च (तीन + चार) ..	21,376.46	26,271.64	27,631.87	Total Expenditure (III+IV)

भाधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९७-९८.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1997-98.

27. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तद्वता क्रमांक /TABLE No. 27.1.

चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न

STATE INCOME AT CURRENT AND CONSTANT PRICES

विभाग	राज्य उत्पन्न/State income 1995-96*		राज्य उत्पन्न/State income 1996-97@		Sector
	चालू किमती- नुसार At current prices	१९८०-८१ च्या स्थिर किमतीनुसार At constant prices (1980-81)	चालू किमती- नुसार At current prices	१९८०-८१ च्या स्थिर किमतीनुसार At con- stant prices (1980-81)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
उत्पन्न (कोटी रुपयेत) --					<i>Income (Rs. in crore)--</i>
(अ) कृषि, वन उद्योग, मत्स्योद्योग आणि खाणी.	2,7323	7,069	32,444	8,182	(A) Agriculture forestry, fisheries, mining and quarrying.
(ब) कारखाने, बांधकाम, वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा . .	44,798	14,177	50,929	14,756	(B) Manufacturing, construction, electricity, gas and water supply.
(क) परिवहन, साठवण व दळणवळण, व्यापार, हॉटेल आणि स्पाहारगृहे	24,610	6,954	27,661	7,396	(C) Transport, storage and communica- tion, trade, hotels and restaurants.
(ड) बँका व विमा उद्योग, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा.	36,690	11,488	41,095	12,351	(D) Banking and insur- ance, real estate and ownership of dwellings, business services, public ad- ministration and other services.
एकूण	1,33,421	39,688	1,52,129	42,685	.. Total
दरवर्षी राज्य उत्पन्न (रुपयांमध्ये)	15,457	4,598	17,295	4,853	Per capita State In- come (in Rs.).

*अस्थायी/Provisional @प्राथमिक/Preliminary.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
(१)	(२)	(३)
1	बदामपूरई ..	.. मुंबई
2	रांगे ..	.. मूरबाह, गहापूर, भिचंडी, पालघर, कल्याण, वसई, वाडा
3	रायगड ..	.. कर्जत, पनवेल, पेण, रोहा, खालापूर (खोपोली), महाड, अलिबाग, माणगाव, मुरूड.
4	रत्नागिरी ..	.. रत्नागिरी
5	सिधुदुर्ग ..	..
5	नाशिक ..	.. घोटी, लासलगाव, मालेगाव, नांदगाव, सिन्नर, सटाणा, येवला, नाशिक, कळवण, चांदवड, मनमाड, दिंडोरी
7	धुळे ..	.. धुळे, दोंडाईचा, शिरपूर, नंदुरवार, गहादा, साकी, नवापूर, तळोदा
8	जळगाव ..	.. जामनेर, धरणगाव, अमळनेर, जळगाव, पारोळा, चाळीसगाव, चोपडा, बोदवड, पाचोरा, रावेर, भुसावळ, यावल.
9	अहमदनगर ..	.. अहमदनगर, कोपरगाव, श्रीरामपूर, राहुरी, संगमनेर, शेवगाव, पाथर्डी, जामखेड, धोंगोदा, नेबासा, पारनेर कर्जत, अकोले.
10	पुणे ..	.. बारामती, खेड, निरा, भोर, पुणे, शिरूर, इंदापूर, जुन्नर, दौंड, मचर तळेगाव-दाभाडे.
11	सातारा ..	.. कोरेगाव, कराड, फलटण, सातारा, बडूज, पाटण, लोर्ध, दहीवडी, वाई
12	सांगली ..	.. सांगली, तामगाव, इस्लामपूर, विटा, आटपाडी
13	सोलापूर ..	.. सोलापूर, मोहोळ, करमाळा, कुईवाडी, अक्कलकोट, बाशी, अकलूज पडरपूर, मंगळवेढा, सांगोला.
14	कोल्हापूर ..	.. कोल्हापूर, गडहिंग्लज, जयसिंगपूर, बडगाव (पेठ).
15	औरंगाबाद ..	.. औरंगाबाद, वैजापूर, लासुर स्टेशन, पेंठण, कन्नड, सिल्लोड, गंगापूर सोयगाव.
16	जालना ..	.. जालना, अंबड, भोकरदन, मठा, परतूर.
17	परभणी ..	.. परभणी, मानवत, सैल, गंगाखेड, पूर्णा, बसमत, हिंगोली, आखाडा बाळापूर, जितूर, कळमनूरी, पिंगळी-जवळा बाजार, पाथरी.
18	बीड ..	.. बीड, आंबेजोगाई, किल्लेशारूर, गेवराई, मांजलगाव, परळी-वैजनाथ कडा, पाटोदा.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 28·1.

REGULATED MARKETS

As on 30th September 1996)

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Brihan Mumbai	.. Mumbai.
Thane	.. Murbad, Shahapur, Bhiwandi, Palghar, Kalyan, Vasai, Wada
Raigad	.. Karjat, Panvel, Pen, Roha, Khalapur (Khopoli), Mahad, Alibag, Mangaon, Murud
Ratnagiri	.. Ratnagiri.
Sindhudurg	.. —
Nashik	.. Ghoti, Lasalgaon, Malegaon, Nandgaon, Sinnar, Satana, Yevla, Nashik, Kalwan, Chandwad, Manmad Dindoi.
Dhule	.. Dhule, Dondaicha, Shirpur, Nandurbar, Shahada, Sakri, Nawapur, Taloda.
Jalgaon	.. Jamner, Dharangaon, Amalner, Jalgaon, Parola, Chalisgaon, Chopda, Bodwad, Pachora, Raver, Bhusawal, Yawal.
Ahmadnagar	.. Ahmadnagar, Kopergaon, Shirampur, Rahuri, Sangamner, Shevgaon, Pathardi, Jamkhed, Shrigonda, Nevasa, Parner, Karjat, Akole.
Pune	.. Baramati, Khed, Nira, Bhor, Pune, Shirur, Indapur, Junnar, Daund, Manchar, Talegaon-Dabhade.
Satara	.. Koregaon, Karad, Phaltan, Satara, Vaduj, Patan, Lonand, Dahiwadi, Wai.
Sangli	.. Sangli, Tasgaon, Islampur, Khanapur-Vita, Atpadi
Solapur	.. Solapur, Mohol, Karmala, Kurduwadi, Akkalkot, Barshi, Akluj, Pandharpur, Mangalvedha, Sangola.
Kolhapur	.. Kolhapur, Gadhinglaj, Jaysingpur, Vadgaon (Peth).
Aurangabad	.. Aurangabad, Vaijapur, Lasur Station, Paithan, Kannad, Sillod, Gangapur, Soyegaon.
Jalna	.. Jalna, Ambad, Bhokardan, Mantha, Partur.
Parbhani	.. Parbhani, Manwat, Sailu, Gangakhed, Purna, Basmath, Hingoli, Akhada-Balapur, Jintur, Kalamnuri, Pingali-Javla market, Pathri.
Beed	.. Beed, Ambejogai, Kilk Dharur, Georai, Manjalegaon, Parli-Vajinath, Kada, Patoda.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा (1)	निर्यातित बाजारपेठांची नावे (3)
19	नांदेड ..	.. नांदेड, मुदखेड, उमरो, धर्मादाद, भोकर, किनवट, हुटगाव, लोहा, देगलूर, मुखेड, कुंडलवाडी, नाथगाव, कंधार.
20	उस्मानाबाद ..	.. कळंब, उस्मानाबाद, मुरुम, परंडा, घूम, तुळजापूर, उमरगा.
21	लातूर ..	.. लातूर, उदगीर, निलंगा, अहमदपूर, देवणी-गुरांचा बाजार, औसा, हुंडरपुली-गुरांचा बाजार, रेणापूर-गुरांचा बाजार, चाकूर.
22	बुलढाणा) ..	.. मलकापूर, नांदुरा, शेगाव, खामगाव, जळगाव-जामोद, देळगाव राजा चिखली, पेहकर, लोणार, संग्रामपूर, मोताळा.
23	अकोला ..	.. अकोला, अकोट, तेलहारा, मुर्तिजापूर कारंजा, वाशिम, रिसोड, मालेगाव बाळापूर, पातूर, मंगरूळपीर, बाशीं-टाकळी, मनोरा
24	अमरावती ..	.. अमरावती, धामणगाव रेल्वे, दर्यापूर, अंजनगाव, सुर्गी, अचलपूर वरूड मोर्शी, धारणी चांदूर-बाजार, चांदूर-रेल्वे, तीवसा, नांदगाव खडेश्वर
25	यवतमाळ ..	.. यवतमाळ, घाटंजी, पांढरकवडा, दारव्हा, वणी, दिग्रस, बोरोतरद, उमरखेड, पुसद (कापूस व धान्ये) राठेगाव, नेर, महागाव मारेगाव.
26	वर्धा ..	.. वर्धा, सिंदी, पुलगाव, आर्वी, हिंगणघाट, आष्टी
27	नागपूर ..	.. काटोल, भिकापूर, नरखेड, सावनेर, रामटेक, उमरेड, कळमेश्वर, नागपूर मांडळ, पारशिवनी.
28	भंडारा ..	.. गोंदिया, भंडारा, तिरोडा, आमगाव, लाबणी, पवनी, तुमसर, लाखणदूर अर्जुनी-मोरगाव, मोहाडी, मोरेगाव.
29	चंद्रपूर ..	.. चंद्रपूर, वरोरा, मल, बभ्रपुरी, सिदेवाही, नागभिड राजरा, चिमुद, गोंडपिपरी मद्रावती
30	गडचिरोली ..	.. गडचिरोली, आरभोरी, अहेरी

थाधार.—पणन उप संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 28.1.—*contd.*

District	Names of regulated markets	
(2)	(3)	
Nanded	..	.. Nanded, Mudkhed, Umri, Dharmabad, Bhokar, Kinwat, Hadgaon, Loba, Deglur, Mukhed, Kundalvadi, Naigaon, Kandhar.
Osmanabad	..	.. Kalamb, Osmanabad, Murum, Paranda, Bhoom, Tuljapur, Umrge
Patur	..	.. Latur, Udgir, Nilanga, Ahmedpur, Deoni cattle market, Ausa, Chandargulli-cattle market, Renapur-cattle market, Chakur.
Puldana	..	.. Malkapur, Nandura, Shegaon, Khangaon, Jalgaon-Jamod, Deulgaonraja, Chikhli, Mehkar, Lonar, Sangrampur, Mutala.
Akola	..	.. Akola, Akot, Telhara, Murtijapur, Karanja, Washim, Risod, Malegaon, Balapur, Patur, Mangrulpir, Barshi, Takli, Manora.
Amravati	..	.. Amravati, Dhamangaon Railway, Daryapur, Anjangaon, Surji Achalpur, Warud, Morshi, Dharani, Chandur Bazar, Chandur Railway, Tiwsa, Nandgaon-khandesbar.
Yavatmal	..	.. Yavatmal, Ghatanji, Pandharkaoda, Darwha, Wani, Digras, Bori-Arab, Umarked, Pusa (Cotton and grain) Ralegaon, Nere, Mangaon, Maregaon.
Wardha	..	.. Wardha, Sindi, Pulgaon, Arvi, Hinganghat, Asti.
Yagpur	..	.. Katol, Bhivapur, Narkhed, Saoner, Ramtek, Umred, Kalmeshwar, Nagpur, Mandhal, Parshivani.
Bhandara	..	.. Gondiya, Bhandara, Tirora, Amgaon, Lakhani, Pavani, Tumsar, Lakhandur, Arjuni-Morgaon, Mohadi, Moregaon.
Chandrapur	..	.. Chandrapur, Warora, Mul, Brahmapuri, Sindewadi, Nagbhir, Rajura, Chimur, Gondpipri, Bhadravatti.
Gadchiroli	..	.. Gadchiroli, Armori, Aheri.

Source — Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra Mumbai.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS
तबता क्रमांक/TABLE No. 28.2(A).
महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती
LIFE INSURANCE IN MAHARASHTRA

बाब	परिमाण	1995-96	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(2)	(1)
पॉलिसी	संख्या	9,637.00	Number	Policies
विम्यांची रक्कम	कोटी रुपयांत	4,832.58	Rs. in crore	Sum Assured

साधार.--भारतीय आयुर्विमा महामंडळ.

Source.—Life Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2(B).

महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम

GROSS DIRECT PREMIUM WRITTEN IN MAHARASHTRA

1995-96

(कोटी रुपये/ Crore Rupees)

दाख	रक्कम/Amount	Item
(1)	(2)	(1)
भारतीय साधारण विमा मंडळ व त्याच्या संबन्धित कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उतरविलेल्या विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	1,769.92	Gross direct premium written in Maharashtra by of General Insurance Corporation of India and its subsidiary companies.

माघार.—भारतीय साधारण विमा महामंडळ.

Source.—General Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.3.

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या
 NUMBER OF HOTELS IN MAHARASHTRA APPROVED
 BY THE TOURISM DEPARTMENT

1995-96

(संख्या/Number)

ठिकाण	पंचतारांकित (डिलक्स) 5 Star Deluxe	पंच तारांकित 5 Star	चार तारांकित 4 Star	तीन तारांकित 3 Star	दोन तारांकित 2 Star	एक तारांकित 1 Star	Place
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	7	8	10	20	36	10	Mumbai
पुणे	..	2	4	3	9	12	Pune
औरंगाबाद	..	2	..	..	1	1	Aurangabad
नागपूर	..	..	..	2	3	..	Nagpur
अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar
कराड	..	..	..	1	1	..	Karad
कोल्हापूर	..	..	..	..	5	..	Kothapur
माथेरान	..	..	..	3	2	..	Matheran
नाशिक	..	..	..	3	3	1	Nashik
ठाणे	..	..	..	..	1	2	Thane
एकूट	7	12	14	32	61	26	Total

साधार.—पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन,
 पर्यटक कार्यालय, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Directorate of Tourism, Government of Maharashtra.
 Department of Tourist, Government of India, Mumbai

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तबता क्रमांक/TABLE No. 28. 4.

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR

1996

अनु- क्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists	Country of Nationality
(1)	(2)	(3)	(2)
1	उत्तर अमेरिका ..	1,11,700	.. North America
2	दक्षिण मध्य अमेरिका ..	4,903	.. South and Central America
	एकूण अमेरिका खंड ..	1,16,673	.. Total America
3	पश्चिम युरोप ..	2,52,292	.. Western Europe
4	पूर्व युरोप ..	4,573	.. Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड ..	2,56,865	.. Total Europe
5	आफ्रिका ..	66,352	.. Africa
6	पश्चिम आशिया ..	92,989	.. West Asia
7	दक्षिण आशिया ..	22,260	.. South Asia
8	दक्षिण-पूर्व आशिया ..	29,457	.. South-East Asia
9	पूर्व आशिया ..	42,969	.. East Asia
	एकूण आशिया ..	1,87,675	.. Total Asia
10	ऑस्ट्रेलिया ..	17,043	.. Australia
11	राष्ट्रीयता नसलेले ..	901	.. Stateless
	एकूण ..	6,45,509	.. Grand Total

भाषांतर.—भारत पर्यटक आकडे, भारत सरकार.

Source.—India Tourist Statistics, Government of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5.

महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलांचे उत्पादन
PRODUCTION OF CRUDE OIL IN MAHARASHTRA STATE

('००० टनांत/Tonnes)

वर्ष/ Year (1)						मुंबई हाय किनारा Off shore Mumbai High (2)
1976-77	..	..	..	..	..	406
1977-78	..	..	..	..	..	2,074
1978-79	..	..	..	..	..	3,310
1979-80	..	..	..	..	..	4,422
1980-81	..	..	..	..	..	4,985
1981-82	..	..	..	..	..	7,975
1982-83	..	..	..	..	..	12,877
1983-84	..	..	..	..	..	17,392
1984-85	..	..	..	..	..	20,136
1985-86	..	..	..	..	..	20,823
1986-87	..	..	..	..	..	20,618
1987-88	..	..	..	..	..	20,164
1988-89	..	..	..	..	..	21,112
1989-90	..	..	..	..	..	21,716
1990-91	..	..	..	..	..	21,191
1991-92	..	..	..	..	..	18,963
1992-93	..	..	..	..	..	15,746
1993-94	..	..	..	..	..	15,375
1994-95	..	..	..	..	..	20,226
1995-96*	..	..	..	..	..	22,665

* अस्थायी/Provisional

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम ऑफ नॅचरल गॅस, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.6.

महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर
RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS IN
MAHARASHTRA STATE

मुंबई हाय किनारा/Off shore Mumbai High

वर्ष/Year		साठे** (अब्जघन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घन मीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation (Mn. Cu. Metres)
(1)		(2)	(3)	(4)
1976-77	..	148.08	48	....
1978-79	..	264.64	386	204
1979-80	..	270.96	542	372
1980-81	..	329.04	673	307
1981-82	..	330.62	1,345	671
1982-83	..	377.21	2,357	1,400
1983-84	..	377.80	3,259	1,834
1984-85	..	368.55	4,403	2,515
1985-86	..	377.69	5,180	3,067
1986-87	..	400.99	6,705	5,042
1987-88	..	411.09	8,259	5,820
1988-89	..	440.47	9,731	6,944
1989-90	..	457.36	13,087	8,585
1990-91	..	483.50	14,082	10,035
1991-92	..	479.77	14,394	11,378
1992-93	..	465.13	13,352	12,453
1993-94	..	454.56	13,356	12,472
1994-95*	..	406.47	14,138	13,150
1995-96	..	377.17	16,579	15,966

**अस्थायी/Provisional. *कॅलेंडर वर्ष/Calendar Year.

संस्कार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम अँड नॅचरल गॅस, भारत सरकार, नवी दिल्ली.
Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas
Statistics, Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.7.

द्विभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक
LPG DOMESTIC CUSTOMERS IN MAHARASHTRA

(१ एप्रिल १९९५ रोजी/As on 1st April 1995)

(हजारंत/In thousand)

कंपनीचे नाव	ग्राहकांची संख्या No. of Customers	Name of Company
(1)	(2)	(1)
भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित ..	205	Indian Oil Corporation Limited.
हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	1,650	Hindustan Petroleum Corporation Limited.
भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	1,945	Bharat Petroleum Corporation Limited.
एकूण ..	3,800	.. Total

आधार.— अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक गॅस स्टॅटिस्टिक्स, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas Statistics, Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.1.

---

29. निवडक निर्देशकांचा कल

तक्ता क्रमांक/

श्रेणी/

(क्षेत्राचे आकडे हजार हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे हजार मे. टनांदे आहेत/

संक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गावपत्रकां- नुसार)	30,758	30,769	30,766	30,758
2.	कागद केलेले निव्वळ क्षेत्र ..	17,878	18,135	17,668	18,262
3.	साववळ केलेले एकूण क्षेत्र ..	18,823	18,972	18,737	19,664
4.	भोलिताखालील एकूण क्षेत्र ..	1,220	1,388	1,570	2,171
5.	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन —				
	(अ) तांदूळ—				
	(१) क्षेत्र ..	1,300	1,321	1,352	1,416
	(२) उत्पादन ..	1,369	884	1,662	2,286
	(ब) गहू—				
	(१) क्षेत्र ..	907	833	812	1,169
	(२) उत्पादन ..	401	280	440	1,199
	(क) जोंधळा—				
	(१) क्षेत्र ..	6,284	6,057	5,703	6,064
	(२) उत्पादन ..	4,224	2,295	1,557	3,466
	(ड) बाजरी—				
	(१) क्षेत्र ..	1,635	1,828	2,039	1,808
	(२) उत्पादन ..	489	370	824	560

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.1.

AGRICULTURE

Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

1980-81	1985-86	1990-91	1995-96*	1996-97*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area according to village papers.
18,299	18,223	18,565	17,911	17,876	Net area sown
19,642	20,569	21,859	21,327	21,662	Gross cropped area
2,415	2,420	3,319	3,287	3,338	Gross area irrigated
					Area and outturn of principal crops—
					(a) Rice—
1,459	1,536	1,597	1,517	1,478	(i) Area
2,315	2,160	2,345	2,563	2,614	(ii) Outturn
					(b) Wheat—
1,063	888	867	702	799	(i) Area
886	652	909	898	1,167	(ii) Outturn
					(c) Jowar—
6,469	6,628	6,300	5,557	5,692	(i) Area
4,409	3,918	5,929	4,982	6,241	(ii) Outturn
					(d) Bajri—
1,534	1,717	1,940	1,665	1,947	(i) Area
697	420	1,115	965	1,831	(ii) Outturn

■ Provisional

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन—पुढे चालू					
(ई) एकूण तृणधान्ये (इतर धान्ये घेऊन)—					
(१) क्षेत्र	..	10,606	10,512	10,320	10,931
(२) उत्पादन	..	6,755	4,037	4,737	7,869
(फ) एकूण कडधान्ये—					
(१) क्षेत्र	..	2,349	2,330	2,566	2,914
(२) उत्पादन	..	989	657	677	1,168
(ग) ऊस—					
(१) क्षेत्र	..	155	171	204	268
(२) उत्पादन (ऊसात)	..	10,404	10,080	14,433	20,534
(घ) कापूस—					
(१) क्षेत्र	..	2,500	2,716	2,750	2,307
(२) उत्पादन (लिटरमध्ये)	..	288	179	82	133
(छ) भुईमूग—					
(१) क्षेत्र	..	1,083	1,117	904	854
(२) उत्पादन	..	800	473	586	693
(ज) तंबाखू—					
(१) क्षेत्र	..	25	13	12	11
(२) उत्पादन	..	12	6	5	5
शेतो उत्पादनांचे निदर्शक—					
(१९७९-८२=१००)					
(१) अन्नधान्ये	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
(२) अन्नधान्येतर	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
(३) सर्वे पिके	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.

TABLE No. 29.1.— *concl.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and outturn of principal crops—contd.
					(e) All cereals— (including other cereals)
10,976	11,209	11,136	9,970	10,468	(i) Area
8,647	7,554	10,740	10,007	12,552	(ii) Outturn
					(f) All pulses—
2,715	2,840	3,257	3,305	3,325	(i) Area
825	1,156	1,441	1,661	2,037	(ii) Outturn
					(g) Sugarcane—
319	355	536	580	516	(i) Area
23,706	23,268	38,154	46,656	41,805	(ii) Outturn (cane)
					(h) Cotton—
2,550	2,709	2,721	3,065	3,085	(i) Area
208	338	319	476	534	(ii) Outturn (in lint)
					(i) Groundnut—
695	670	864	511	576	(i) Area
451	491	979	576	756	(ii) Outturn
					(j) Tobacco—
12	10	8	9	10	(i) Area
8	8	8	14	11	(ii) Outturn
					Index numbers of agricultural production (1979-82=100)
N.A.	88.4	120.4	119.4	143.4	(i) Foodgrains
N.A.	103.7	154.5	167.9	174.2	(ii) Non-foodgrains
N.A.	95.7	136.5	142.4	160.7	(iii) All commodities

अस्थायी/Provisional

29. निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.2.

पशुधन व कुक्कूट/LIVESTOCK AND POULTRY

(हजारान/in thousand numbers)

अनुक्रमिक Serial No. (1)	प्रकार (2)	1961 (3)	1966 (4)	1972 (5)	1978 (6)	1982 (7)	1987 (8)	1992 (9)	Category (2)
1	गाई-बैल—								Cattle—
	तीन वर्षांवरील बैल ..	6,490	6,550	6,206	6,329	6,687	6,690	6,955	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील गाई ..	4,644	4,534	4,587	4,731	5,247	5,739	5,847	Females over 3 years
	वाढरे ..	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228	4,555	4,639	Young stock
	एकूण—गाई-बैल ..	15,328	14,729	14,705	15,218	16,162	16,983	17,441	Total— Cattle
2	म्हशी-रेडे—								Buffaloes
	तीन वर्षांवरील रेडे ..	353	340	308	325	351	356	337	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील म्हशी ..	1,639	1,135	1,871	2,148	2,307	2,816	3,224	Females over 3 years
	रेडके ..	1,095	967	1,122	1,425	1,313	1,583	1,887	Young stock
	एकूण—म्हशी-रेडे ..	3,087	3,042	3,301	3,899	3,972	4,755	5,447	Total— buffaloes
3	मेंढरे ..	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671	2,873	3,074	Sheep
4	बोळधा ..	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705	9,195	9,941	Goats
	घोडे, शिगरे ..	105	101	58	48	49	43	40	Horses and ponies
6	इतर जनावरे ..	360	352	317	326	340	447	449	Other livestock
	एकूण—जनावरे ..	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919	34,255	36,393	Total— livestock
7	कोबडधा, बदके वगैरे ..	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844	24,839	32,187	Poultry

---

तबता क्रमांक/TABLE No. 29.3.

---

29. निवृत्तक निर्देशिकाचा कल

सर्वता क्रमांक/

संशोधन आणि व्यापक काम

क्रमांक Serial NO.	नाव	1960	1965	1970	1975
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बाल कारखान्यांची संख्या ..	8,019	9,472	9,803	11,425
2	कामगारांची दैनिक सरासरी (हजार)	746	903	952	1,015
3	औद्योगिक उत्पादन—				
	(१) कापूस धुन (दशलक्ष कि. ग्रॅम)	242	251	227	420
	(२) कापूस कापड (लाख मीटर)	10,747	15,651	14,411	12,983
	खनिज उत्पादन—				
	(१) कोळसा (हजार मे टन) ..	738	1,140	1,771	3,580
	(२) कचरे संग्रहित (हजार मे टन)	187	317	216	188

*अंदाजित

निवृत्त कारखान्यांचा समावेश बंगळूर अधिनियमाबाबी १९७४ पासून केलेला आहे.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.3.

INDUSTRY AND MINING

1980)	1985	1990	1994	1995	1996	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
15,1700	18,922	21,410	25,995	27,438	27,668	Number of working factories†
1,177	1,129	1,163	1,205	1,259	1,279	Average daily number of workers (thousand No.)
						Industrial production—
249)	221	238	257	258	N.A.	(i) Cotton yarn (million kg.).
12,6033	10,431	8,552	7,452	6,493	N.A.	(ii) Cotton cloth (lakh metres)
						Mineral production—
5,3000	10,792	16,030	20,429	22,701	25,000	(i) Coal (thousand tonnes).
223	238	262	281	323	305	(ii) Manganese Ore (thousand tonnes).

Provisional

Bidi Factories covered under separate Act, from 1974.

29. निवडक निर्देशावली काल/

सस्ता क्रमांक/

वीज/

क्र.सं.क्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)	759	1,304	2,119	2,786
2	विजेचे उत्पादन (बमलक्ष किलोवॉट तास)	3,268	5,535	9,134	12,052
3	विजेचा वापर (बमलक्ष किलोवॉट तास)				
	(अ) एकूण	2,720	4,717	7,650	9,490
	(ब) नवीनीकरणिता	1,853	3,297	5,312	5,935
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत संयंत्राकडून वीजपुरवठा केलेल्या बहुराशी व खोदण्याची संख्या (प्रत्येक वर्षी-अभ्यंतरी)	853	4,665	12,752	20,112

*अस्थायी/

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.4.

ELECTRICITY

1980-81	1985-86	1990-91	1995-96	1996-97*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
4,298.8	7,091	8,876	10,039	10,039	Installed capacity (thousand kw.).
18,751.1	27,647	37,311	51,326	54,037	Electricity generated (million kwh.).
					Consumption (million kwh.).
14,034.4	20,979	30,775	45,571	47,092	(a) Total
8,130.0	11,124	14,706	18,053	18,119	(b) Industrial
27,914.4	33,927	39,413	39,413	39,413	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board as at the end of each year.

* Provisional

29. निवडक निवेदकाचा काल

तबता क्रमांक

सहकार

बनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	1960-61 (3)	1965-66 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या	31,565	37,405	42,603	49,651
2	त्यामधील सभासदांची संख्या (हजारांत).	4,191	6,786	8,581	11,629
3	खेळते भांडवल (कोटी रुपये)	291	712	1,490	2,788
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कज (कोटी रुपये).	43	91	133	170

टीप—चरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत. (त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपनी, इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे.).

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.5.

CO-OPERATION

1980-81	1985-86	1990-91	1995-96	1996-97	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
10,747	79,291	1,04,620	1,39,089	1,36,785	Societies (No.)
14,783	20,141	26,909	35,770	36,505	Members (thousand No.)
5,210	1,085	2,418	5,044	5,521	Working capital (Crore Rs.)
250	419	800	1,510	1,661	Advances by primary agricultural credit and multipurpose societies (Crore Rs.).

—The above figures relate to all types of societies. (including supervising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.).

29. निवडक निर्वेशांका कल/

तक्ता क्रमांक/

परिवहन आणि वळणवळण/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960	1965	1970	1975	1980
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि. मीटर).	37,757	48,053	62,703	1,58,928	1,38,613
2	बापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)—					
	(अ) मोटारी ..	45,328	66,363	1,08,679	1,69,895	2,13,700
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने ..	89,127	1,43,497	2,57,539	4,58,214	7,25,352

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29. 6.

TRANSPORT AND COMMUNICATION

1985	1990	1995	1996*	1997*	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,51,671	1,72,859	1,84,165	1,85,283	1,87,575	Length of roads as on 31st March of each year (kilometres).
					Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year).—
2,82,972	4,04,240	4,81,408	5,28,154	5,88,384	(a) Motor cars
13,45,048	24,30,615	36,21,331	39,42,406	43,59,029	(b) All types of vehicles

29. निवडक निर्देशकांचा कल

तक्ता क्रमांक]

शिक्षण

ताब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक शिक्षण—				
(पूर्व-प्राथमिक अतिरिक्त):				
(१) संस्था (संख्या) ..	34,594	41,781	45,143	48,299
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	4,178	5,535	6,229	6,993
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	113	153	185	221
दुय्यम शिक्षण—				
(१) संस्था (संख्या) ..	2,468	4,032	5,339	5,810
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	858	1,500	1,936	2,442
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	35	57	77	96

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.7.

EDUCATION

1980-81	1985-86	1990-91	1994-95	1995-96	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
Primary education—					
(excluding pre-primary).					
51,0445	54,406	57,744	61,683	62,342	(1) Institutions (No.)
8,3992	9,418	10,424	11,475	11,717	(2) Students (thousand No.)
2222	245	268	294	302	(3) Teachers (thousand No.)
Secondary education—					
6,1119	8,177	9,992	13,172	13,646	(1) Institutions (No.)
3,3009	4,585	5,794	7,368	7,615	(2) Students (thousand No.)
1114	146	132	223	229	(3) Teachers (thousand No.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8.

अखिल भारतीय घाऊक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)
ALL-INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (New Series)

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1981-82=100)

क्रमांक Serial No.	वर्ष Year		मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ति, दिवा- बत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित पक्का माऊ Manu- factured products	सर्व वस्तू All commo- dities
(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)
		भार/Weight—	(32.295)	(10.663)	(57.042)	(100.000)
1	1982-83	.. ..	106.7	106.5	103.5	104.9
2	1985-86	.. ..	125.7	129.8	124.5	125.4
3	1986-87	.. ..	137.1	138.6	129.2	132.7
4	1987-88	.. ..	152.6	143.3	138.5	143.6
5	1988-89	.. ..	160.1	151.2	151.5	154.3
6	1989-90	.. ..	163.6	156.6	168.6	165.7
7	1990-91	.. ..	184.9	175.8	182.8	182.7
8	1991-92	.. ..	218.3	199.0	203.4	207.8
9	1992-93	.. ..	234.6	227.1	225.6	228.7
10	1993-94	.. ..	250.9	262.4	243.2	247.8
11	1994-95	.. ..	283.2	280.4	268.8	274.7
12	1995-96	.. ..	304.1	285.4	293.1	295.8
13	1996-97	.. ..	328.4	324.2	305.0	314.6

आधार. — आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source. — Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India.
New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.9.

---

29. निघडक निर्देशकांचा कल/

लक्ता क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका) /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	दाब	भार Weight	1971-72	1976-77
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	204 190	320 298
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	214 198	328 308
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	210 192	327 295
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	50.60 100.00	189 176	314 287
5	नाशिक (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.00	.. ..	.. ..
6	अजगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	203 188	319 296
7	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	210 198	345 315
8	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	201 190	335 308
9	कोल्हापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.64 100.00	... ...	....
10	अकोला (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००) ..	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	62.30 100.00	....	....

@ आधारभूत वर्ष/Base year : 1982 = 100

**पायाभूत वर्ष १९८२ मधील निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९६०/१९६१ मध्ये रूपांतरित करण्यासाठी दापरदावयाचा मुणक.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.9.

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

1988- 822	1986- 87	1991- 92@	1994- 95@	1995- 96@	1996- 97@	**जोड़पारा गुणक Linking factor	Item	Centre
(77)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
5088 4600	799 717	255 234	342 314	378 346	401 372	5.44 5.12	Food General Index	Mumbai (Calendar year 1960=100)
5444 4999	756 697	242 234	308 296	361 337	385 365	5.37 5.03	Food General Index	Solapur (Calendar year 1960=100)
5055 4699	708 673	229 230	299 296	331 320	364 354	5.24 4.99	Food General Index	Nagpur (Calendar year 1960=100)
4900 4322	717 639	251 226	335 304	383 339	406 365	4.86 4.53	Food General Index	Pune (Calendar year 1961=100)
.. ..	.. ..	247 236	315 302	343 329	379 361	.. ..	Food General Index	Nashik (Calendar year 1982=100)
5300 4722	718 667	247 228	315 294	361 325	388 347	5.12 4.78	Food General Index	Jalgaon (Calendar year 1961=100)
5799 5238	749 707	238 234	298 297	351 340	374 361	5.51 5.01	Food General Index	Nanded (Calendar year 1961=100)
5488 4968	830 743	247 227	318 292	376 334	402 362	5.63 5.18	Food General Index	Aurangabad (Calendar year 1961=100)
....	....	249 230	326 301	379 337	402 360	....	Food General Index	Kolhapur (Calendar Year 1982=100)
....	....	237 229	310 297	344 325	369 351	....	Food General Index	Akola (Calendar year 1982=100)

Linking factor for converting index number with base 1982 into with base 1960/1961.

29. निवडक निर्देशाचा कल

तक्ल क्रमांक/

राज्य उत्पन्न/(सुधारित मालिका)

समुक्रमांक Serial No.	नाम	1980-81	1981-82	1985-86	१९८८-८९
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1 राज्याचे चालू किमतीनुसार उत्पन्न—					
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	15,163	16,993	26,467	40,472
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(112.1)	(174.5)	(266.9)
(क)	दरहोई उत्पन्न (रुपयांत)	2,435	2,673	3,826	5,430
(द)	दरहोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(109.8)	(157.1)	(223.0)
2 राज्याचे स्थिर (१९८०-८१) किमतीनुसार उत्पन्न—					
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	15,163	15,519	18,714	22,362
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(102.3)	(123.4)	(147.5)
(क)	दरहोई उत्पन्न (रुपयांत)	2,435	2,441	2,705	3,000
(द)	दरहोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(100.2)	(111.1)	(123.2)

*अस्थायी/Provisional

टीप.— दरहोई उत्पन्नाचे आकडे तयार करताना वर्षामध्ये लोकसंख्येचे आकडे वापरण्यात आले आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.10.

STATE INCOME (Revised Series)

1990-91	1991-92*	1992-93*	1993-94*	1994-95*	1995-96@	1996-97	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
							I Net State Domestic Product at current prices—
58,137	65,808	82,076	97,980	1,11,726	1,33,421	1,52,129	(a) State income (Rs. in crore).
(383.4)	(434.0)	(541.3)	(646.2)	(736.8)	(879.9)	(1003.7)	(b) Index No. of State income. (Base: 1980-81 = 100)
7,439	8,242	10,080	11,799	13,195	15,437	17,295	(c) <i>Per capita</i> State income. (in Rs.).
(3055.5)	(338.4)	(413.9)	(484.5)	(541.8)	(634.7)	(710.2)	(d) Index No. of <i>per capita</i> State income (Base: 1980-81 = 100).
							II Net State Domestic Product at constant (1980-81) prices—
27,224	27,139	33,343	84,126	36,191	39,688	42,685	(a) State income (Rs. in crore).
(179.5)	(179.0)	(206.7)	(225.1)	(238.7)	(261.7)	(281.5)	(b) Index No. of State income. (Base: 1980-81 = 100)-
3,4833	3,399	38,49	4,110	4,274	4,598	4,853	(c) <i>Per capita</i> income. (in Rs.).
(143.0)	(139.6)	(158.1)	(168.8)	(175.5)	(188.8)	(199.3)	(d) Index No. of <i>per capita</i> income. (Base: 1980-81 = 100)

@ प्राथमिक/Preliminary.

Notes.—While calculating *per capita* income mid-year population has been used.

रूपांतर गुणके/CONVERSION FACTORS

1. लंबी/LENGTH

फुट		सेंटीमीटर (संतोतत)	मीटर	वार
1 foot	=	30.48	Centimetres (Exact).	1 metre = 1.09361 yard.

वार		मीटर (संतोतत)	किलोमीटर	मैल
1 yard	=	0.9144	metre (Exact)	1 kilometre = 0.62137 mil.

मैल		किलोमीटर (संतोतत)	
1 mile	=	1.609344	kilometres (Exact)

2. क्षेत्रफळ/AREA

चौ. फुट		चौ. डेसीमीटर	हेक्टर	एकर
1 square foot	=	9.2903	square deci- metres.	1 hectare = 2.47105 acres.

एकर		हेक्टर	चौ. किलोमीटर	चौ. मैल
1 acre	=	0.404686	hectare	1 sq. kilometre = 0.386101 square mile.

चौ. मैल		चौ. किलोमीटर	
1 square mile	=	2.58999	square kilometres.

3. वजन/WEIGHT

किलोग्रॅम		पौंड	सेर
1 kilogram	=	2.20462	pounds = 1.07169 seers.

पौंड		किलोग्रॅम	टन	मेट्रिक टन
1 pound	=	0.4535924	kilogram	1 ton = 1.01605 tonnes.

मेट्रिक टन		टन	मण
1 toane	=	0.98420	ton = 26.7923 Maunds

4. धारकता/CAPACITY

गैलन: (इंपिरियल) 1 gallon (Imp.) = 4.54596	लिटर्स litres	लिटर 1 litre = 0.219976	गैलन (इंपिरियल) gallon (Imp.)
गैलन: (U. S.) gallon (U. S.) = 3.78533	लिटर्स litres = 0.83268	गैलन (इंपिरियल) gallon (Imp.)	

5. मेट्रिक परिमाणे/METRIC UNITS

लांबी Length	किलोमीटर 1 kilometre = 1,000	मीटर metres.	
	मीटर 1 metre = 1,000	मिलिमीटर millimetres.	
क्षेत्रफळ Area	चौ. किलोमीटर 1 sq. kilometre = 100	हेक्टर hectares.	
	हेक्टर 1 hectare = 10,000	चौ. मीटर sq. metres.	
वजन Weight	टन 1 tonne = 1,000	किलोग्रॅम kilograms = 10	क्विंटल quintals
	किलोग्रॅम 1 kilogram = 1,000	ग्रॅम grams.	

NIEPA DC

D10553

LIBRARY & DOCUMENTATION CE
National Institute of Education
Planning and Administration.
17-B, Sri Aurobindo Marg,
New Delhi-110016

DOC. No .....

Date .....

D-10553
16-02-2000

शुद्धिपत्र / Errata
महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी १९९७

पृष्ठ क्रमांक/ Pg.No.	बाब/ Item	तक्ता क्र/ Table No.	स्तंभ क्र / Col.No.	चूक Incorrect	वाचावे Read
1	2	3	4	5	6
11	26 औरंगाबाद	1.1	6	NA	645.8
49	7 धुळे	3.2	6	802	805
54	29 चंद्रपूर	3.4	4	277	267
-"	12 सांगली	-"	4	331	392
128	2 ठाणे	15.2	5	2६	20
-"	पुणे दिनाग	-"	7	15६1	1513
164	I नगर परिषदांचे दर व कर	20.3	3	250160	2051.60
175	1 मुंबई	22.2	14	41३	411
190	8 शास्त्रीय सेवा पर्यावरण व तंत्रशास्त्र	25.1	5	12.71	2.71
191	1 कृषि व संलग्न सेवा	-"	8	390.१7	390.71
195	0405 नत्स्यव्यवसाय	26.1	3	2.6३	2.61
245	(अ) राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयात)	29.10	9	33,3४3	31,343
245	(क) दरडोई उत्पन्न (रुपयात)	-"	9	38,4१	3,849